

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Γαλ. Γραφείο
Κ.Γ.Α.
Αριθμός Άδειας
1088

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Κλεισθένους 17 - 105 52 Αθήνα

ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

Αφιέρωμα στο Δήμο Ασπροπυργίου

Η Γέφυρα της Τέμπλας (Φωτ. Γ. Τάσιος)

27

Περίοδος Ε΄ • Χρόνος 7ος • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Γαλ. Γραφείο
Κ.Γ.Α.
Αριθμός Άδειας
1088

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	σελ. 3
ΜΙΧΑΛΗ ΣΤΑΦΥΛΑ , Οι Επισημάνσεις	4-5
ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ , Ένας πραγματικός άθλος	6-10
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ , Με μεγάλη επιτυχία διεξήχθη η Επιστημονική Ημερίδα στο Δήμο Ασπροποτάμου	11-13
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΥΣΑΦΟΓΕΩΡΓΟΥ , Η Θρησκευτική φυσιογνωμία του Δήμου Ασπροποτάμου και της ευρύτερης περιοχής	14-18
ΗΛΙΑ ΚΑΡΑΝΙΚΑ , Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη” 2007-2013 - Προοπτικές και ευκαιρίες για το Δήμο Ασπροποτάμου και την Ευρυτανία ...	19-24
ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤ. ΑΘΑΝΑΣΙΑ , Στ’ όργωμα και στο χωράφι και μέσα στου καλαμποκιού το χρυσαφένιο αλώνι	25-33
ΑΠΟ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ	
– ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ , Ο Λύκος	34-35
– ΗΛΙΑ ΒΡΑΝΑ , Οι συκοφάγοι και το πυρ εξ ουρανού (διήγημα)	35-37
ΣΤΑΘΗ ΖΑΧΑΡΑΚΗ , Τα βουνά, Στους άκαρδους εμπρηστές (ποιήματα)	38
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ , Κατσαντώνης (Κονιαβίτικη παράδοση)	39-43
ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΡΔΑΡΑ , Δωδωναίας φθεγγομένης φηγού θροΐσματα (ποιήμα)	43
ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΜΠΟΥΡΔΑΡΑ , Ο Κατσαντώνης	44-46
ΚΛΕΟΜΕΝΗ ΚΟΥΤΣΟΥΚΗ , Μνήμη Δημητρίου (Τάκη) Α. Τουλούπα (1909-1978)	47-51
ΘΕΜΙΣ ΣΤΑΦΥΛΑ , Δομνίστα 2008	52-53
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ	54
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Β. ΣΑΛΑΓΙΑΝΝΗ , Το Αγραφιώτικο Ιδίωμα	55-57
ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ	58-62
ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ	63-66
Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ	67
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ	68

*Η επιμέλεια του τεύχους αυτού έγινε από τους: Κ. Παπαδόπουλο, Β. Σιορόκο και Ηλία Λιάσκο.
Φωτογραφίες: Γιώργος Τάσιος*

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Με απόλυτη επιτυχία πραγματοποιήθηκαν κατά το περασμένο καλοκαίρι οι προγραμματισθείσες δραστηριότητες της ιστορικής Πανευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι:

α.- Ημερίδα στο Ραπτόπουλο στις 2 Αυγούστου 2008 με θέμα: **"Άγνωστη Ιστορία και Ανάπτυξη του Δήμου Ασπροποτάμου"**. Κατά τη διάρκειά της παρουσιάστηκαν δεκαοκτώ (18) εισηγήσεις, εμπειριστατωμένες και επιστημονικά τεκμηριωμένες, Κατά κοινή ομολογία σημείωσε μεγάλη επιτυχία.

β.-Τριήμερο Επιστημονικό Συνέδριο στο Τροβάτο (08-08-2008), στα Άγραφα (09-08-2008) και στα Βραγγιανά (10-08-2008) που είχε ως θέμα: **"Τα Άγραφα στη διαδρομή της Ιστορίας"**. Πενήντα τρεις (53) εισηγήσεις ανέδειξαν σε μέγιστο βαθμό την ιστορική ταυτότητα της περιοχής των Αγράφων. Δίκαια χαρακτηρίστηκε το Συνέδριο αυτό ως πραγματικός άθλος.

Το Δ.Σ. της Πανευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας υπόψη ότι η μεγάλη επιτυχία των παραπάνω σημαντικών δραστηριοτήτων της οφείλεται σε μέγιστο βαθμό στους εισηγητές - συνεργάτες της, στους συνδιοργανωτές, στους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, στους τοπικούς συλλόγους κ.ά. απέστειλε προς αυτούς σχετικές ευχαριστήριες επιστολές.

Τέλος, σημειώνεται ότι σύντομα οι εισηγήσεις της Ημερίδας του Δήμου Ασπροποτάμου και του Συνεδρίου των Αγράφων θα εκδοθούν σε ιδιαίτερους τόμους.

Εξόρμηση της Ομάδας Γιατρών Αλληλεγγύης στη μνήμη του Ιατρού Αναστασίου Κοντομέρκου

Ομόφωνα αποφασίστηκε όπως στη μνήμη του αείμνηστου Ιατρού **Αναστασίου Κοντομέρκου** επαναδραστηριοποιηθεί η Ομάδα Αλληλεγγύης των Γιατρών της Πανευρωπαϊκής "Οι Καλοί Σαμαρείτες", της οποίας υπήρξε επί σειράν ετών συντονιστής. Η πρώτη εξόρμηση θα πραγματοποιηθεί στους Δήμους Απεραντίων και Ασπροποτάμου στις αρχές Νοεμβρίου 2008, σε συνεργασία με το Νοσοκομείο Παιδών Πεντέλης. Στην εξόρμηση αυτή θα συμμετάσχουν πάνω από δεκαπέντε (15) ιατροί διαφόρων ειδικοτήτων, κυρίως παιδίατροι, οι οποίοι θα εξετάσουν τους μαθητές των Σχολείων Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης των παραπάνω Δήμων.

Σημειώνεται ότι το Δ.Σ. μόλις πληροφορήθηκε το θάνατο του αείμνηστου γιατρού εξέδωσε σχετικό ψήφισμα, ενώ παρέστησαν στην εξόδιο ακολουθία ο Πρόεδρος και μέλη του Δ.Σ.

Εορτασμός των Ευρυτάνων Αγίων στην Αθήνα - Τιμητική εκδήλωση για τον ευρυτανικής καταγωγής Ολυμπιονίκη κ. Χρήστο - Αλέξανδρο Ταμπαξή

Την Κυριακή 19 Οκτωβρίου 2008 θα τελεσθεί θεία λειτουργία με αρτοκλασία στο παρεκκλήσιο του Αγίου Νεομάρτυρα Μιχαήλ του εκ Γρανίτισης, προς τιμήν των Ευρυτάνων Αγίων σε συνεργασία με την Αδελφότητα των Γρανιτισιωτών. Το παρεκκλήσιο αυτό βρίσκεται στην Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής, στον Βύρωνα.

Μετά τη Θεία Λειτουργία και την αρτοκλασία θα δοθεί δεξίωση σε παρακείμενο χώρο, κατά τη διάρκεια της οποίας θα τιμηθεί ο ευρυτανικής καταγωγής Ολυμπιονίκης των Παραολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου 2008 κ. **Χρήστος - Αλέξανδρος Ταμπαξής**.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

ΟΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΣΤΑΦΥΛΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Τα Ευρυτανόπουλα στις Πανελλήνιες εξετάσεις είχαν επιτυχίες. Φυσικά χάρη στις προσπάθειες απόκτησης γνώσεων, αλλά και στους καλούς καθηγητές τους. Το δίδυμο της επιτυχίας.

ΤΟ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟ

Χειμώνιασε ... πριν να χειμωνιάσει ο καιρός. Στο Χιονοδρομικό Κέντρο Καρπενησίου. Προσοχή! Είναι ένας πόλος έλξης και ας μην προκαλούνται αντιπαραθέσεις. Τουριστική ενότητα.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Έτσι προσδιόρισε ο "Ευρυτανικός Τύπος" τις πολλές πνευματικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Εκθέσεις ζωγραφικής, παραδοσιακή μουσική, θεατρική παράσταση, χορωδίες... Υπάρχουν άραγε επισκέπτες; Γιατί το Καρπενήσι φημίζεται για έλλειψη επισκεπτών και ακροατών σε εκδηλώσεις.

Ο ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΑΠΑΒΑΣΤΑΚΗΣ

Στην Κυμέλη τίμησαν τον σεβαστό μας Πρωτοπρεσβύτερο π. Κωνσταντίνο Βαστάκη για την πολύπλευρη προσφορά του στην Εκκλησία και την Κοινωνία. Ένα από τα πολλά που πρόσφερε είναι και η "Στέγη Γερόντων" με 74 κλίνες σε 1.200 τ.μ. Ο Αρχιεπίσκοπος έστειλε χαιρετιστήριο μήνυμα στην εκδήλωση. Η Κυμέλη δεν θα τον ξεχάσει ποτέ. Τον προσδιορίζει σαν Άγγελο Κυρίου...

ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΗ

Πολύ ευγενική - που προκάλεσε συγκίνηση - η παράσταση της Θεατρικής Ομάδας ΚΑΠΗ Καρπενησίου, η αφιερωμένη στον Κώστα Κρουστάλλη, που ακόμα και τώρα η απουσία του είναι αισθητή από τα δημόσια δρώμενα της Ευρυτανίας.

ΣΤΟ ΦΟΥΡΝΑ

Ο καθηγητής κ. **Κ. Ντάκος** οργισμένος μου γράφει πως στο Φουρνά είδε ένα μνημείο με την επιγραφή: "Πεσόντες συμμοριτοπολέμου 1942-1950". Καλά οι Φουρνιώτες δεν άκουσαν πως το 1942 ήταν Κατοχή και τα Ελληνόπουλα στην Εθνική Αντίσταση πολεμούσαν για την Ελλάδα; Όσο για τον συμμοριτοπόλεμο ο όρος διαγράφηκε με νόμο της άλλοτε Δεξιάς. Ούτε αυτό δεν το έμαθαν;

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

Πνευματική ανθοφορία φέτος το καλοκαίρι στην Ευρυτανία. Εκδηλώσεις καλλιτεχνικές, ιστορίας, Αντίστασης, Ανταμώνια, Συνέδρια, Ημερίδες. Απ' όλα είχε ο μπαξές...

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Η κόντρα που ξέσπασε ανάμεσα σε "δημοκρατικούς πολίτες" και της Δημοτικής Αρχής Καρπενησίου, μέσω ευρυτανικής εφημερίδας, δεν είναι και η καλύτερη. Πριν από τις δημόσιες καταγγελίες σωστότερος είναι ο διάλογος...

ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟ

Ο προπηλακισμός του δικηγόρου και πολιτευτή **Νάσου Γεωργαλή** στο πανηγύρι του Βέρνικου ήταν απαράδεκτο και προσβλητικό για την ευγενική Ευρυτανία μας. Το κακό είναι πως κι ένας Αντιδήμαρχος αντί να ηρεμήσει τα πράγματα σχεδόν πρωτοστάτησε.

ΛΙΓΟ ΑΠΡΕΠΟ

Είναι λίγο τραγελαφικό και απίστευτο. Στο Αντάμωμα των Αγράφων από την Ο.Ε.Σ. δεν άφησαν τον Δήμαρχο Καρπενησίου να απευθύνει χαιρετισμό. Και το σπουδαίο είναι πως ο Δήμαρχος ως Πρόεδρος της ΤΕΔΚ ενίσχυσε οικονομικά το Αντάμωμα.

ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Και στον "Ευρυτανικό Τύπο" διαβάζουμε τα παρακάτω: "Γεγονός είναι πάντως ότι η κομματική αντιπαράθεση που υπάρχει μεταξύ των προσώπων δεν πρέπει να μεταφέρεται και σε επίπεδο θεσμών". Προσυπογράφουμε κι ας σκεφθούν λίγο λογικότερα οι κομματοφορείς - οποιωνδήποτε χρωμάτων.

Ο ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΣ "ΕΥΡΥΤΟΣ"

Ένα μπράβο θερμό στο Σωματείο Ιστορικό - λαογραφικού Μουσειακού Κέντρου Ευρυτανίας "Εύρυτος", γιατί κατάφερε με πολλές προσπάθειες της ηγεσίας του να στεγαστεί στο Καρπενήσι, έτσι που να προστεθεί στο Καρπενήσι ένα ακόμα σπίτι πολιτισμού.

ΙΩΑΝΝΙΔΕΙΟΝ ΟΧΙ

Ο Υφυπουργός Αθλητισμού **Γιάννης Ιωαννίδης** δεν είπε το "Ναι" στον βουλευτή μας **Ηλία Καρανίκα** για αθλητικές υποδομές του Δήμου Καρπενησίου, που του ζήτησε. Φαίνεται πως η Ευρυτανία μας ανήκει στις δευτερεύουσες - κατά Ιωαννίδη - περιοχές. Γιατί σε πολλές άλλες δεν λέει όχι...

ΤΑ ΧΑΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

Ο φίλος μου **Ηλίας Προβόπουλος** παρουσίασε πριν από καιρό στον "Ευρυτανικό Παλμό" τον **μπάρμπα - Λάμπρο** με το Χάνι του στη Βαρβαριάδα. Είναι ο τελευταίος επιζών κατζίης για να μας θυμίζει το παρελθόν. Και κάποιοι από μας "φιλοξενήθηκαν" και τον θυμούνται...

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η προστασία του Περιβάλλοντος δεν είναι μόνον κρατική υποχρέωση - αλλά όλων μας. Αν όλοι μας κάνουμε κάτι προς αυτήν την κατεύθυνση ο τόπος θα γίνει ομορφότερος και "φιλικότερος" προς τον Άνθρωπο.

ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

Στις 8, 9 και 10 Αυγούστου η Πανευρτανική Ένωση σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Ευρτανικών Σπουδών και Ερευνών, το Δήμο Αγράφων και τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ευρτανίας οργάνωσαν στο Δήμο Αγράφων επιστημονικό Συνέδριο με θέμα: **"Τα χωριά των Αγράφων στη διαδρομή της Ιστορίας"**.

Το εγχείρημα θα μπορούσε να το ονομάσει κανείς γιγαντιαίο για τα μέτρα της Πανευρτανικής και των άλλων φορέων - και για τις φυσικές δυσκολίες στην περιοχική διοργάνωση. Αρκεί να σκεφθεί κανείς ότι η περιοχική των Αγράφων έχει το πιο δύσκολο χωμάτινο οδικό δίκτυο, πανελλαδικά. Τις δυσκολίες όμως του τόπου αναπλήρωσε το πάθος των διοργανωτών, η τόλμη των δεκάδων συνέδρων και - το κυριότερο - η θερμή φιλοξενία και η διάθεση προσφοράς των ιδίων των Αγραφιωτών. Όσοι μη Αγραφιώτες πήραν μέρος στο Συνέδριο και είδαν την τεράστια προσφορά των ντόπιων παραγόντων κατάλαβαν γιατί οι άνθρωποι και η περιοχική αυτή πέρασαν στην ιστορία. Κατάλαβαν ποια είναι η δύναμη που ώθησε αυτούς τους ταλαιπωρημένους ορεσίβιους να δραστηριοποιούνται μετά των Άλωση σε όλη τη Βαλκανική και να δημιουργούν στον τόπο τους οικονομικές και πνευματικές δραστηριότητες. Η εγκατάλειψη που ταλαιπωρεί την περιοχική τον Χειμώνα δεν ήταν εμφανής. Αύγουστος και τα χωριά σφύζουν από ζωή. Οι επισκέπτες είδαν τα Άγραφα όπως περίπου ήταν στις παλιές καλές εποχές της ακμής.

Η ιδέα της Πανευρτανικής Ένωσης και του Δήμου Αγράφων για τη διοργάνωση του Συνεδρίου προήλθε, κυρίως, από την πετυχημένη διοργάνωση της περυσινής Ημερίδας στη Βούληψη. Έτσι, τα όσα προβλήματα αντιμετωπίστηκαν κατά τον καλύτερο τρόπο χάρη στο πάθος των διοργανωτών και την εργατικότητα τους. Κινητοποίησαν πλήθος επιστημόνων και συντόνισαν πλήθος δραστηριοτήτων και μαζί με τη φλογερή συνδρομή τοπικών παραγόντων (Δήμος, πολιτιστικοί Σύλλογοι, ιδιώτες κ.ά.) οδήγησαν στην πλήρη επιτυχία.

Επειδή Άγραφα δεν είναι μόνο το ομώνυμο χωριό αλλά μια ολόκληρη περιοχική και ένας τόπος ολόκληρος γι αυτό αποφασίστηκε να γίνει σε τρία σημεία: την 1η ημέρα στο Τροβάτο, τη 2η στα Άγραφα και την 3η να κλείσει στα Βραγγιανά. Οι συνεδριάσεις γίνονταν στις πλατείες των χωριών, κάτω από τον ίσκιο αιωνόβιων πλατάνων και δίπλα σε βρύσες που το νερό τους κυλώντας έδινε έναν ξεχωριστό τόνο κατά τη διάρκεια των συνεδρίων. Θύμιζε το όλο σκηνικό κάτι από τις αρχαίες συνάξεις των ορεσίβιων ελληνικών φύλων (βλ. Όμηρος) όπου με δημοκρατικές διαδικασίες συζητούσαν και αποφάσιζαν για τη ζωή τους. Θύμιζε ακόμα συνελεύσεις; στην Πνύκα της δημοκρατικής Αθήνας. Το πιο αξιοθαύμαστο ήταν η συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών. Μείχιε πλή-

Ο Νομάρχης κ. **Κ. Κοντογεώργος**

θος ντόπιων και άκουε με ευλάβεια τα λεγόμενα. Η Ελλάδα της καθολικής συμμετοχής του λαού στα κοινά θριάμβευσε κατά τη διάρκεια αυτού του Συνεδρίου.

Όπως προαναφέρθηκε το οδικό δίκτυο της περιοχής είναι από τα πιο δύσκολα της χώρας. Μεγάλα λεωφορεία δεν διαβαίνουν στους δύσβατους δρόμους και τα Ι.Χ. θέλουν τόλμη και επιδεξιότητα. Το τοπίο και οι δρόμοι είναι συγκλονιστικοί από ομορφιά και αγριότητα, αλλά δύσκολοι. Γι αυτό εκτός από το 20θέσιο πουλμανάκι του Δήμου Αγράφων ενοικιάστηκαν δυο ακόμα μικρά λεω-

φορεία της Τρέγκινγκ Ελλάς. Τα πιο κατάλληλα για ορεινές διαδρομές και με εξαιρετους οδηγούς. Από κει και πέρα όσοι ταξίδεψαν με αυτά θυμήθηκαν τα νιάτα τους - οι γηραιότεροι - στη δεκαετία του '50 ή αποκόμισαν μια διαφορετική εμπειρία - οι νεότεροι. Καταλληλότερα κι ασφαλέστερα γι' αυτούς τους δρόμους, όμως τα αμορτισέρ τους θύμιζαν στρατιωτικά αυτοκίνητα για επιχειρήσεις των ΛΟΚ. Η φιλική διάθεση και η επιδεξιότητα των οδηγών τους όμως καθώς και οι αντοχές των συνόδρων - στην εφεδρεία της ζωής και μαχίμων - υπερκάλυψαν τα πλην. Το κέφι αφάνισε το ταρακούνημα, τη σκόνη του δρόμου και τις δύσκολες διαδρομές.

Με αυτές τις συνθήκες οι σύνεδροι και οι συνοδοί τους - ο γηραιότερος ο παλαιάμαχος καθηγητής του Γυμνασίου Καρπενησίου στη δεκαετία του 1950 κ. Τσιάκας, σήμερα μεταξύ 90 και 100 ετών - πήραν τα βουνά το μεσημέρι της Παρασκευής 8/8/2008 από το Καρπενήσι. Έφτασαν στο Τροβάτο κατά τις 6 μ.μ. και παρακολούθησαν την Παράκληση για την Παναγία μας στην ιστορική εκκλησία του Αγίου Δημητρίου χοροστατούντος του Μητροπολίτη Καρπενησίου **κ.κ. Νικολάου**. Σημειώνεται ότι ο Μητροπολίτης μας για τρεις μέρες μοιράστηκε με τους συνέδρους και την τοπική κοινωνία τις συγκλονιστικές εμπειρίες του Συνεδρίου και ήταν αυτός που το άνοιξε και το έκλεισε με τις ευχές του. Παρακολούθησε επίσης - παρά τη φυσική κόπωση και την ηλικία του - ανελλιπέστατα όλες τις συνεδρίες. Από τους πρώτους ερχόταν και τελευταίος έφευγε.

Μετά την παράκληση στο Τροβάτο πραγματοποιήθηκε στη θαυμάσια πλατεία του πάνω μαχαλά του χωριού και η α' συνεδρία. Ο Δήμος και ο Τοπικός Σύλλογος (Πρόεδρος κ. **Παναγιώτης Κουτσολάμπρος**) είχαν μεριμνήσει για καρέκλες, φωτισμό, ηχητικά, υπολογιστές, βιντεοπροβολή κ.λπ. με υποδειγματικό τρόπο. Η έναρξη του συνεδρίου έγινε με πανηγυρικό τόνο εκεί. Έγιναν προσφωνήσεις από τους κ.κ.:

α.- **Χρήστο Μπούρα**, Δήμαρχο Αγράφων,

β.- **Κώστα Αντ. Παπαδόπουλο**, Πρόεδρο της Πανεργτανικής Ένωσης και Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής του Συνεδρίου,

γ.- Καθηγήτη **Κλεομένη Κουτσούκη**, Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου.

Στη συνέχεια ο Πρόεδρος του Τοπικού Πολιτιστικού Συλλόγου κ. **Παναγιώτης Κουτσολάμπρος** απηύθυνε το "καλωσόρισμα" και ακολούθησαν οι χαιρετισμοί από το Νομάρχη Ευρυτανίας κ. **Κώστα Κοντογεώργο**, τον Δήμαρχο Καρπενησίου και Πρόεδρο της ΤΕΔΚ Ν. Ευρυτανίας

*Ο κ. **Παν. Κουτσολάμπρος**, πρόεδρος του Συλλόγου Τροβάτου*

*Ο κ. **Κουτσούκης** δέχεται δώρα από τον τοπικό Σύλλογο Τροβάτου.*

*Ο κ. **Χρ. Μπούρας**, Δήμαρχος Αγράφων*

*Ο Πρόεδρος της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) & Δήμαρχος Καρπενησίου **Καραμπάς Βασίλειος**.*

Ο Μητροπολίτης μας κ.κ. **Νικόλαος** στο βήμα

στιπούτου, **Παναγιώτη Σαλαγιάννη**, Φιλόλογο και συγγραφέα, **Γιάννη Καρατζόγλου**, Αρχιτέκτονα, Καθηγητή Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, **Κωνσταντίνου Σπ. Τσιώλη**, Οδοντίατρο, **Ειρήνης Πιπερίγκου - Κυριαζή**, Ιστορικό και Αρχαιολόγο. Η εισήγηση της κ. **Τσιάκα** ανακοινώθηκε στη συνεδρίαση των Βραγχιανών, ενώ της κ. **Βασιλικής Λάππα - Κελέση**, λόγω δικαιολογημένης απουσίας της θα συμπεριληφθεί στον υπό έκδοση τόμο. Το προεδρείο της συνεδρίασης αυτής αποτελούσαν οι κ.κ. **Παναγιώτης Βλάχος** και **Γ. Καραγεώργος**.

Η α' συνεδρίαση έληξε με ευχαριστίες του Προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής κ. **Κ. Παπαδόπουλου** προς όλους όσους συντέλεσαν στην άρτια οργάνωση, αλλά και στους χορηγούς που είναι η ΤΕΔΚ Ν. Ευρυτανίας, ο Αγραφιώτης επιχειρηματίας κ. **Στέφανος Κωστούλας** και οι επίσης Αγραφιώτες επιχειρηματίες **Α/φοί Χόντου**. Ακολούθησε νηστίσιμος μεν, πλούσιος δε από αγάπη και φιλική διάθεση των ντόπιων δείπνος. Να σημειωθεί ότι με συμφωνία του Δ.Σ., της Πανευρυτανικής Ένωσης και των τοπικών φορέων ετέθη όρος όλα τα γεύματα να είναι νηστίσιμα για να τηρηθεί και η θρησκευτική παράδοση της νηστείας του 15αύγουστου. Παρά τα νηστίσιμα οι σύεδροι "έφαγαν και χορτάστησαν" καλά όλες τις ημέρες. Αυτό γιατί η καλή διάθεση και η υποδειγματική πειθαρχία και ο σεβασμός όλων προς την Παράδοση και τον τόπο έκαναν να μην φανει καν η κάποια δυσκολία της νηστείας. Μετά το δείπνο οι σύεδροι διαμοιράσθηκαν για τη διανυκτέρευση στα Άγραφα και τα Επινιανά. Ήταν πολύ ευχάριστη έκπληξη για όλους οι θαυμάσιοι ξενώνες, καθαρότατοι, καλαίσθητοι, νοικοκυρεμένοι. Πολλοί από τους μη Αγραφιώτες ούτε κατά διάνοια πίστευαν ότι υπάρχουν τόσο ωραίες τουριστικές υποδομές. Ο δρόμος δείχνει τελείως μιαν άλλην εικόνα. Όμως τα χωριά προοδεύουν και οι υποδομές τους δείχνουν το μέλλον. Θαυμάσιοι και οι άντρες και οι γυναίκες που συντηρούν τα τουριστικά καταλύματα και καταστήματα.

Το Σάββατο, 9-8-2008 το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στα Άγραφα. Στην τεράστια πλατεία πρωί και απόγευμα ανακοινώθηκαν πάνω από 30 εισηγήσεις με πολύ ενδιαφέροντα θέματα. Προηγήθηκε προσφώνηση από τον Καθηγητή κ. **Κλεομένη Κουτσούκη**, Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου, καλωσόρισμα από τον Πρόεδρο του Τοπικού Συλλόγου κ. **Λάμπρο Γατιά** και χαιρετισμός από τον τ. Υπουργό και Βουλευτή κ. **Κώστα Τσιγαρίδα**.

Η α' συνεδρίαση στην πλατεία των Αγράφων άρχισε με την κεντρική ομιλία του Δημάρχου των Αγράφων κ. **Χρήστου Μπούρα** με θέμα: **"Η ταυτότητα του Δήμου Αγράφων"**. Ακολούθησαν εισηγήσεις από τους κ.κ. **Γ. Καραγεώργο**, Φιλόλογο, Δρα Πανεπιστημίου Φρανκφούρτης, **Ανάργυρο - Γιάννη Μαυρομύτη**, Ιστορικό ερευνητή και συγγραφέα, **Χαρ. Κούτσικο**, Δικηγόρο, **Κώστα Σπανό**, Ιστορικό ερευνητή και συγγραφέα, **Αθανάσιο Σταμάτη**, Φιλόλογο και συγγραφέα, **Μαρία Μαρμαρούλα**, Φιλόλογο, Θεολόγο, Παιδαγωγό και συγγραφέα, **Κ. Χαραμή**, εκπαιδευτικό, **Αθανάσιο Παρούτσα**, Δρ. Νομικής και Δικηγόρο, **Αγαθοκλή Μπακογιάννη**, Δικηγόρο, **Γεώργιο Τάσιο**, Φωτογράφο και ιστορικό ερευνητή και **Λάμπρο Τσιβόλα**, Δικηγόρο και ιστορικό ερευνητή. Ακολούθησε παρέμβαση του **Β. Σιορόκου** με θέμα: **"Η Αγόρω η Αγραφιώτισσα καπετάνισσα των Αγράφων"** και στη συνέχεια συζήτηση και διάλειμμα.

Το προεδρείο απετελείτο από τους κ.κ. **Παναγιώτη Σαλαγιάννη** και **Άγγελο Βουτσέλη**.

Η β' συνεδρίαση άρχισε περίπου στις 12.15 υπό την προεδρία των κ.κ. **Λάμπρου Γεωργίου** και **Θεόδωρου Μπαμπαλή**. Εισηγητές της συνεδρίασης αυτής, που είχε ως κύρια θεματική ενότητα τον Κατσαντώνη, ήταν οι κ.κ. **Κλεομένης Κουτσούκης**, Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου, **Κώστας Μαραγιάννης** τ. Συμβολαιογράφος και Ιστορικός, **Ηλιάνα Κ. Μήτσιου**, Εκπαιδευτικός και υποψήφια διδάκτωρ του Παντείου Πανεπιστημίου, **Μαρία Τσούμαρη** Φιλολόγος, Μάστερ Κλασικής Φιλολογίας, **Άθως Δανέλης**, Καραγκιοζοπαίκτης, Ερευνητής Θεάτρου Σκιών, **Ιωάννης Ζούμπος**, Εκπαιδευτικός, Οικονομολόγος, Νομικός και Συγγραφέας, **Κώστας Μπουμπουρής**, Αστυνομικός Δ/ντής ε.α, Πολιτευτής Ευρυτανίας και Συγγραφέας, **Βασίλης Μόλαρης**, Λαϊκός ερευνητής και Δάσκαλος Πολεμικών Τεχνών, **Γεώργιος Γεωργού**, Πολιτικός Μηχανικός, και **Παναγιώτης Νάτσιος**, Φωτογράφος και ιστορικός ερευνητής. Οι εισηγήσεις των τριών τελευταίων ήταν σχετικές με τους Σαρακατσαναίους. Ακολούθησαν παρεμβάσεις από τον Αιδεσιμολογιότατο π. **Ιωάννη Διώτη**, την κ. **Βασιλική Χαλκιά** κ.ά. και ακολούθησε πλούσιο γεύμα με θαυμάσια νηστίσιμα εδέσματα.

Η γ' συνεδρίαση στην πλατεία των Αγράφων άρχισε στις 18.00'το απόγευμα, υπό την προεδρία των κ.κ. **Ιωάννη Καρυδά** και **Ηλία Λιάσκου**. Εισηγητές ήταν οι κ.κ. **Χρήστος Γιαννακόπουλος**, Μαθηματικός, Δντής του περιοδικού "ΧΩΡΙΑΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ", **Γεώργιος Γιαννίσαρης**, Δρ. Αρχιτέκτων, Λέκτορας Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π., **Κώστας Αντ. Παπαδόπουλος**, Δάσκαλος και συγγραφέας, **Γιούλη Μάλαινου**, Δρ. Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, **Μαρία Παναγιωτοπούλου - Μποτονάκη**, Δρ. Φιλολογίας, Προϊσταμένη Γ.Α.Κ. Ν. Ευρυτανίας και **Ηλίας Προβόπουλος**, Δημοσιογράφος. Στη συνέχεια έκανε παρέμβαση ο κ. **Κώστας Ανδρώνης**, τ. Πρόεδρος Κοινότητας Αγράφων με θέμα **"Η καταστροφή των Αγράφων από τους Ιταλούς (1942)"**. Και η συνεδρίαση αυτή έκλεισε με άλλες παρεμβάσεις και συζήτηση.

Όσοι για πρώτη φορά βρέθηκαν στα Αγραφα με μεγάλη συγκίνηση αντίκριζαν τον ιστορικό τόπο και την ομορφιά του. Είχαν ακούσει για τους παλιούς τσελιγκάδες και πραματευτάδες, είχαν ακούσει για τους σύγχρονους Αγραφιώτες επιχειρηματίες της Αθήνας και αλλού αλλά δεν είχαν δει τον τόπο από όπου όλοι αυτοί ξεκίνησαν να κατακτήσουν τον κόσμο. Και άκουσαν τόσα άγνωστα θέματα για την ιστορία του τόπου αυτού...

Μετά τη λήξη και της συνεδρίασης αυτής ο τοπικός σύλλογος είχε Αγραφιώτικο αντάμωμα με παραδοσιακή μουσική. Πλημμύρισε η πλατεία κόσμο - πάνω από 1.000 άτομα - και το κέφι αντιλάλησε σε όλες τις γύρω πλαγιές και οικισμούς. Κάπου - κάπου ξαναζωντάνεψε και η κλέφτικη παράδοση που οι ράχες αντιλαλούσαν από τα καριοφίλια.

Η τελευταία μέρα του Συνεδρίου ήταν αφιερωμένη στα Βραγγιανά. Η αρχή της μέρας έγινε με θεία λειτουργία στον ιστορικό ναό της Αγίας Παρασκευής, χοροστατούντος του Μητροπολίτη Καρπενησιού κ.κ. **ΝΙΚΟΛΑΟΥ**. Συγκίνηση διακατείχε όλους που πατούσαν τα χώματα που διδάζε ο Όσιος **Ευγένιος ο Αιτωλός**, ο **Αναστάσιος Γόρδιος** κ.ά. Το πνευματικό αστέρι της Σχολής της Γούβας των Βραγγιανών φώτισε για μια ακόμα φορά και τις καρδιές των παρευρισκομένων. Οι προβλεπόμενες δυο συνεδριάσεις συμπύκθηκαν σε μία και έγιναν στο πλάτωμα της ιστορικής πηγής της Φοντάνας, όπου δροσίζοταν και αναπαύοταν ο Όσιος Ευγένιος. Στο προεδρείο ήταν οι κ.κ. **Ιωάννης Ζούμπος**, **Δημήτριος Τσιώλης**, **Κ. Παπαδόπουλος** και **Κ. Τσιώλης**. Προσφώνηση έγινε από τον Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής κ. **Κώστα Παπαδόπουλο** και καλωσόρισμα από τον κ.

Ο κ. Κωστής Ανδρώνης

Ο κ. **Κ. Τσιώλης**, πρόεδρος του Συλλόγου Βραγγιαντών "Αναστάσιος Γόρδιος"

χαιρετισμός του Βουλευτή Ευρυτανίας κ. **Ηλία Καρανίκας**, ανακοινώθηκαν τα πορίσματα από τον Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής Καθηγητή κ. **Κλεομένη Κουτσούκη**, ευχαριστίες από τον κ. **Κώστα Παπαδόπουλο**, Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής και τον οικοδεσπότη Δήμαρχο κ. **Χρήστο Μπούρα**.

Μετά τη λήξη και το κλείσιμο του συνεδρίου από το Μητροπολίτη Καρπενησίου κ.κ. **ΝΙΚΟΛΑΟ** ήρθε το γεύμα και η ώρα του χωρισμού. Η εξυπηρέτηση και η περιποίηση από όλους ήταν πρωτόγνωρη. Ο Πρόεδρος του Τοπικού Συλλόγου κ. **Κων/νος Σπ. Τσιώλης** πρώτος σε όλα...

Από τη συνεδρίαση στα Βραγγιανά.
Ο Μητροπολίτης μας κ.κ. **Νικόλαος**,
ο Βουλευτής Ευρυτανίας κ. **Ηλίας Καρανίκας** κ.ά.

Κωνσταντίνο Σπ. Τσιώλη, Πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου Βραγγιαντών "ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΟΡΔΙΟΣ". Στη συνέχεια ακούστηκαν οι εισηγήσεις των κ.κ. **Παναγιώτη Κ. Βλάχου**, Φιλολόγου, επίτιμου Επιθεωρητή Μ.Ε. , **Ανδρέα Καμπιζιώνη**, Καθηγητή Πανεπιστημίου των ΗΠΑ, **Νικολάου Γ. Αλεξάκη**, Διδασκάλου, Ιστορικού Ερευνητή και συγγραφέα, **Δήμητρας Μαραγιάννη - Ντόβα**, Ιατρού και Ερευνητριας ιστορικών συγγραφών, **Ιωάννη Καρυδά**, Δρ. Κοινωνικής Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, **Ηλία Λιάσκου**, Φιλολόγου και

Ιστορικού Ερευνητή, **Πολυξένης Κούρεντα**, Δρ. Ιστορίας, **Δημητρίου Νάτσιου**, Φιλολόγου, τ. Προϊσταμένου Γ.Α.Κ. Ν. Φθιώτιδας, **Ανάργυρου - Γιάννη Μαυρομούτη**, Ιστορικού ερευνητή και συγγραφέα, **Ιωάννας Κούτσιου**, Φοιτήτριας Νομικής Σχολής Δημοκρετίου Πανεπιστημίου Θράκης, **Σοφίας Βακιρτζδέλη**, Ταξινόμου Γ.Α.Κ. Ν. Φθιώτιδας και **Καλλιτσας Τσιάκα - Γιαννοπούλου**, Φιλολόγου και Ιστορικού. Ο κ. **Βασίλειος Κύρκος**, ο Ιερομόναχος π. **Αναστάσιος** και οι κ.κ. **Γ. Κακαβάς** και **Σταυρούλα Σδρόλια** έστειλαν τις εισηγήσεις τους, οι οποίες θα περιληφθούν στον υπό έκδοση τόμο των πρακτικών. Ακολούθησαν παρεμβάσεις, συζήτηση,

Με μεγάλη συγκίνηση οι σύνεδροι και οι άλλοι χαιρετήθηκαν. Για τρεις μέρες είχαν μοιραστεί ένα θαυμάσιο πνευματικό δείπνο και είχαν ζήσει εμπειρίες σαν μια μεγάλη οικογένεια. Με συγκίνηση κρατούν στο μυαλό τους τις μορφές των ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας, το χαμόγελο και την καλσύνη τους. Με νοσταλγία αναπολούν τις όμορφες τρεις (3) μέρες και τις εισηγήσεις των συνέδρων. Πολλοί θα θελαν να ξαναζήσουν κάτι παρόμοιο. Ακόμα και η φύση των Αγράφων στάθηκε φιλική: Καθαρός ουρανός, δροσιά, ηρεμία και μόνο μόλις ήρθε η αναχώρηση ψιχάλισε λίγο. Το ψιχάλισμα από τη συγκίνηση μέσα μας το συμμερίστηκε και ο ουρανός...

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΔΙΕΞΗΧΘΗ Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Με εξαιρετική επιτυχία πραγματοποιήθηκε, το Σάββατο 2 Αυγούστου, ημερίδα στο Ραπτόπουλο, έδρα του Δήμου Ασπροποτάμου, με θέμα: "ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΣ: ΑΓΝΩΣΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ".

Διοργανώθηκε από την Πανευρτανική Ένωση και πραγματοποιήθηκε με την ενεργή υποστήριξη του Δήμου Ασπροποτάμου και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ευρυτανίας (συνδιοργάνωση) στα πλαίσια του επιχειρησιακού προγράμματος: "Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση" του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, το οποίο πρόγραμμα είναι δεκάμηνης διάρκειας και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Ενώπιον πυκνού ακροατηρίου οι δεκαοκτώ (18) εισηγητές της ημερίδας ανέδειξαν, αφ' ενός μεν πολλές άγνωστες πτυχές της τοπικής ιστορίας και μνημεία της περιοχής (στο 1ο μέρος), αφ' ετέρου δε έκαναν σημαντικές προτάσεις για την αειφόρο ανάπτυξη, την αξιοποίηση, την αναβάθμιση των ήδη υφιστάμενων δομών και την προβολή της πανέμορφης αυτής γωνιάς του Νομού μας (στο 2ο μέρος).

Οι εργασίες της ημερίδας, την οποία παρακολούθησαν περισσότεροι από διακόσιοι (200) σύεδροι, άρχισαν στις 9.30' το πρωί, την έναρξή τους δε κήρυξε ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ.κ. **Νικόλαος** με εμπεριστατωμένη ομιλία του και μετά από την ανάπεψη ειδικής ευχής. Προηγήθηκαν προσφωνήσεις του Δημάρχου Ασπροποτάμου κ. **Χρήστου Τριαντάφυλλου** και του Προέδρου της Πανευρτανικής Ένωσης κ. **Κώστα Αντ. Παπαδόπουλου**, καθώς και χαι

Ο Μητροπολίτης μας κ.κ. Νικόλαος.

Ο Νομάρχης κ. Κ. Κοντογεώργος

ρειτισμοί του Βουλευτή Ευρυτανίας κ. **Ηλία Καρανίκα**, του Νομάρχη Ευρυτανίας κ. **Κώστα Κοντογεώργου** και του Δημάρχου Καρπενησίου και Προέδρου της Τ.Ε.Δ.Κ. Ευρυτανίας κ. **Βασίλη Καραμπά**.

Ο παριστάμενος τέως Βουλευτής Ευρυτανίας κ. **Δημοσθένης Τσιαμάκης** χαιρέτησε με ταυτόχρονη παρέμβασή του κατά τη διάρκεια της ημερίδας.

Παρέστησαν ακόμη ο Δήμαρχος Φραγκίστας κ. **Θωμάς Μπόνιας**, ο Πρόεδρος του Νομαρχιακού Συμβουλίου Ευρυτανίας κ. **Στέλιος Δημητρόπουλος**, ο Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Φραγκίστας κ. **Βασίλειος Κόπανος**, ο Πρόεδρος και ο Γραμματέας της Ένωσης Ευρυτάνων Επιστημόνων κ. κ. **Ιωάννης Ζούμπος** και **Βασίλειος Τριχιάς**, η Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ευρυτανικών Συλλόγων κ. **Βασιλική Χαλκιά**, ο Πρόεδρος του Μουσειακού - Λαογραφικού Κέντρου Ευρυτανίας κ. **Γεώργιος Οικονόμου**, ο Πρόεδρος του Πανευρτανικού Συλλόγου Αιτωλοακαρνανίας κ. **Κώστας Νταβαρίνος**, ο Πρόεδρος του Συλλόγου Στεφανιωτών Καρδίτσας κ. **Βασίλειος Στεργίου**, ο Πρόεδρος και ο Ταμίας του Συλλόγου Βούλπης κ.κ. **Βασίλης Τσίπρας** και **Γεώργιος Φούκας**, η Πρόεδρος του Συλλόγου Γυναικών Ευρυτανίας κ. **Ιουλία Πετροπούλου**, ο Πρόε-

*Ο Δήμαρχος Ασπροποτάμου
κ. Χρῆστος Τριαντάφυλλος.*

νης Γκούρλιας, ο Δημοσιογράφος κ. **Κων/νος Μήτσιος** και φυσικά παρών ήταν και Ιστοριοδίφης και συγγραφέας κ. **Δημήτρης Φαλλῆς**.

Ιδιαίτερα σημειώνεται η παρουσία του ομογενή μας Καθηγητή Πανεπιστημίου (Η.Π.Α.) κ. **Ανδρέα Καμπιζώνη**, ως και του Γραμματέα της Ένωσης Ευρυτάνων Αμερικής κ. **Παπαδόπουλου**.

Ακολούθως, και υπό την προεδρία των κ.κ. **Φάνη Παπαδήμου** και **Κώστα Παπαδόπουλου** και τον γενικό συντονισμό του κ. **Γιώργου Στ. Αθανασιά**, άρχισαν οι εισηγήσεις του 1ου μέρους, που περιλάμβαναν θέματα σχετικά με την άγνωστη ιστορία και με τα μνημεία του Δήμου Ασπροποτάμου.

Οι εισηγητές και οι εισηγήσεις του 1ου μέρους ήταν:

- **Γεώργιος Τάσιος**, Φωτογράφος -Ιστοριοδίφης -Ερευνητής: "Περιήγηση στα αρχαία μνημεία του Δήμου Ασπροποτάμου".
- **Ηλίας Λιάσκος**, Φιλολόγος -Αντιπρόεδρος της Πανευρυτανικής Ένωσης: "Η Δυτική Ευρυτανία κατά τους προχριστιανικούς χρόνους".
- **Νικόλαος Ν. Καρλιάμπας**, Εκπαιδευτικός -Συγγραφέας: "Η Ιστορία της Απεραντίας".
- **Ανάργυρος -Γιάννης Μαυρομύτης**, Ιστοριοδίφης - Ερευνητής: "Όνοματολογία Δήμου Ασπροποτάμου 1454 -1455".
- **Βασίλειος Χαλαστάνης**, Θεολόγος -Φιλολόγος -Συγγραφέας: "Ο Δήμος Ασπροποτάμου Ευρυτανίας και η Επισκοπή Ραδοβισιδίου".

*Ο Πρόεδρος της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) & Δήμαρχος Καρπενησίου
Καραμπάς Βασίλειος.*

δρος του Φιλοπρόδου Συλλόγου Δομνίστας κ. **Αθανάσιος Σταμάτης**, ο Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών κ. **Γεώργιος Σταυράκης**, ο Αντιπρόεδρος της Αδελφότητας Γρανιτσιωτών κ. **Κων/νος Βασιλείου**, η Έφορος του Συλλόγου Παπαρουσίου "Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ" κ. **Ελένη Δανά**, ο εκπρόσωπος του Συλλόγου Απεραντιών κ. **Βασίλειος Τσιαμάκης**, ο εκπρόσωπος του Συλλόγου Ευρυτάνων των Σωμάτων Ασφαλείας και του Πολιτιστικού Συλλόγου Αγίας Βλαχέρνας κ. **Κώστας Καλτσούνης**, ο εκπρόσωπος του Συλλόγου Ευρυτάνων Επαρχίας Λιβαδειάς κ. **Δημήτριος Μυρμήγκης**, ο εκπρόσωπος του Συλλόγου Ευρυτάνων Αχαΐας κ. **Ελευθέριος Λαμπαδάρης**, ο Δημοσιογράφος κ. **Ιωάννης**

- **Γιώργος Στ. Αθανασιάς**, Εκπαιδευτικός - Συγγραφέας: "Ασπροπόταμος: Ζωή και Παράδοση".

- π. **Γεώργιος Χρυσάφογιώργος**, Θεολόγος -Πρωτοπρεσβύτερος -Εφημέριος Ι. Ν. Ευρυτάνων Αγίων Καρπενησίου: "Η Θρησκευτική φυσιογνωμία των ενοριών του Δήμου Ασπροποτάμου και της ευρύτερης περιοχής...".

- **Χρήστος Γιαννακόπουλος**, Μαθηματικός: "Η πληθυσμιακή εξέλιξη των χωριών του Δήμου Ασπροποτάμου".

- **Παύλος Νταλλῆς**, Εκπαιδευτικός -Συγγραφέας: "Η παιδεία κι εμείς στον τόπο αυτόν".

Η εισηγήση της κ **Πολυξένης Κούρεντα** δεν παρουσιάστηκε λόγω έκτακτης υπηρεσιακής

*Ο κ. Κων. Παπαδόπουλος,
πρόεδρος της Πανευρωπαϊκής Ένωσης*

απασχόλησης της εισηγήτριας, θα συμπεριληφθεί, όμως, στον υπό έκδοση τόμο των πρακτικών της ημερίδας.

Μετά από το ολιγόλεπτο διάλειμμα και πριν από την έναρξη των εισηγήσεων του 2ου μέρους, έκανε παρέμβαση, ολιγόλεπτη και εύστοχη, ο καθηγητής Πανεπιστημίου κ. **Ανδρέας Καμπιζώνης**.

Οι εισηγητές και οι εισηγήσεις του 2ου μέρους ήταν:

- **Αθανάσιος Δ. Σταμάτης**, Φιλολόγος - Συγγραφέας: "Εκμεταλλεύομενοι το παρόν και σχεδιάζοντας το μέλλον: Η περίπτωση των λουτρών και του φράγματος Κρεμαστών Αχελώου".

- **Νικόλαος Ζαρμακούπης**, Αντιπρόεδρος

Ενοικιαζόμενων Δωματίων -Εκπρόσωπος Γραφείου Εναλλακτικού Τουρισμού Ευρυτανίας: "Εναλλακτικός τουρισμός και ανάπτυξη της περιοχής Ασπροποτάμου".

- **Δημήτρης Βελαέτης**, Συγκοινωνιολόγος: "Αναπτυξιακές παρεμβάσεις".

- **Αντώνιος Γρηγορόπουλος**, Περιβαλλοντολόγος MSc: "Η συμβολή της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Απορριμμάτων στην τοπική ανάπτυξη. Εμπειρίες, Προβλήματα και Προοπτικές".

- **Αχιλλέας Αντωνίου**, Εκπαιδευτικός -Γραμματέας του Συλλόγου Στεφανιωτών Καρδίτσας: "Προτάσεις για την ανάπτυξη του ορεινού όγκου των Αγράφων".

- **Βασιλική Λάππα -Κελέση**, Εκπαιδευτικός -Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Ευρυτανίας: Τα Σχολεία του 2ου αιώνα αναζητούν το ρόλο τους σήμερα".

- **Βασίλειος Κόπανος**, Δάσκαλος -Διευθυντής Δημοτικού Σχολείου: "Το Δημοτικό Σχολείο Τριποτάμου ως πιλοτικό Λαογραφικό Μουσείο".

- **Μιχαήλ Οικονομίδης**, Σχολικός Σύμβουλος: Άνθρωπος και Φυσικό Περιβάλλον".

- **Ηλίας Καρανίκας**, Βουλευτής Ευρυτανίας: "Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Περιβάλλον και αειφόρος ανάπτυξη" 2007 -2013: Προοπτικές και Ευκαιρίες για την Ευρυτανία".

Στο τέλος, παρεμβάσεις και τοποθετήσεις έκαναν οι κ.κ. **Δημοσθένης Τσιαμάκης, Δημήτρης Φαλλής** και **Δημήτρης Μακρής**.

Σίγουρα οι θέσεις των ομιλητών σφράγισαν με αυθεντική σφραγίδα τους σκοπούς της ημερίδας, οι οποία σίγουρα μπορεί να χαρακτηριστεί και ως συνέδριο!

Τέλος, οι εργασίες έληξαν στις 04.00' το απόγευμα, οπότε και ακολούθησε πλούσιο γεύμα προσφορά του πάντα φιλόξενου Δήμου Ασπροποτάμου.

Τα πορίσματα της ημερίδας θα ανακοινωθούν σύντομα, ενώ τα πρακτικά της θα εκδοθούν προσεχώς.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Του πρωτ. **Γεωργίου Χρυσασφογεώργου**,
εφημερίου Ιερού Ναού Ευρυτάνων Αγίων Καρπηνησίου.

Σεβασμιώτατε, σεβαστοί πατέρες, εντιμότατοι άρχοντες, αξιότιμε πρόεδρε και Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης, αγαπητοί μου αδελφοί,

αφού πρώτα σας ευχαριστήσω για την πρόσκλησή μου σε αυτήν την ημερίδα, θέλω ταυτόχρονα να σας συγχαρώ για την πρωτοβουλία αυτή, η οποία θα μας βάλει όλους στα μονοπάτια της έρευνας, της μελέτης και της προβολής της γενέτειράς μας.

Από διάφορα ακούσματα που είχα από τον μακαρίτη τον πατέρα μου, π. Θωμά, αλλά και από άλλους γέροντες του χωριού μου όπως και της ευρύτερης περιοχής του Ασπροποτάμου και των Απεραντίων, αλλά και από την προσωπική μου εμπειρία και ενθυμήσεις θα προσπαθήσω να φέρω στο φως άγνωστες πτυχές της

Α) **Θρησκευτικής φυσιογνωμίας** και

Β) των **εκκλησιαστικών δραστηριοτήτων**, που αναπτύχθηκαν από την εποχή του επαναπατρισμού από το 1950, μέχρι και το 1972-73. Τότε άρχισε η ιδιαίτερη πατρίδα μας, ο Απεράντιος, να ερημώνει, καθώς έφευγαν ομαδικά οι κάτοικοι "εις χώραν μακράν" για να βρουν εργασία.

Τα χρόνια αυτά η εκκλησία ήταν η μοναδική δύναμη, η οποία μπορούσε να στηρίξει τους ανθρώπους για να παραμείνουν στα χωριά τους μετά απ' την αναγκαστική απομάκρυνση τους με τα γεγονότα του εμφυλίου.

Γ) Θα σταθούμε **στις σχέσεις της περιοχής μας με ενορίες γειτονικών επισκοπών, οι οποίες βρίσκονταν σε θρησκευτική άνθιση και στην αγαπτική κοινωνία των ιερέων μας με τους ιερείς των γειτνιαζουσών επισκοπών.**

Α) ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ

ι) Πνευματικές προσωπικότητες

Η πνευματικότητα στην περιοχή των Απεραντίων ήταν σε μεγάλο βαθμό ανεπτυγμένη. Αυτό το δηλώνει το πέρασμα αγίων ιερέων, αλλά και αυτού του μεγάλου διδάχου και ιερομάρτυρος Αγίου Κοσμά του Αιτωλού. Το πέρασμά του από την περιοχή δηλώνεται από την ύπαρξη του μεγάλου αυτού και μοναδικού φυσικού μνημείου ανά την ορθοδοξία, του κυπαρισσιού της Πρασιάς, μέσω του οποίου προεφήτευσε την απελευθέρωση της πατρίδας μας.

Αναφερόμενοι στα χρόνια 1950-1973, αλλά και λίγο νωρίτερα, αναθυμούμαι ότι πολλοί ιερείς σημάδεψαν με το πέρασμά τους τον τόπο και τους ανθρώπους.

Αντιπροσωπευτικά θα αναφέρουμε τους: π. Κοσμά Οικονόμου, π. Λάμπρο Τσέτσο, π. Γεώργιο Τσιτσάνη, π. Θωμά Χρυσασφογεώργο και π. Στέφανο Θεοδώρου, τους οποίους γνώρισα προσωπικά. Τον π. Κοσμά συγκεκριμένα τον κοινώνησα για τελευταίο φορά ο ίδιος ως διάκονος, μετά την Θ. Λειτουργία στον ιερό ναό των Αγίων Αναργύρων Λεπιανών.

Ο π. Κοσμάς ήταν εξομολόγος εντεταλμένος από τον Μητροπολίτη Ναυπακτίας και Ευρυτανίας Χριστοφόρο. Οι υπόλοιποι ήταν άξιοι πνευματικοί καθοδηγητές των πιστών της περιοχής και δια-

κρίνονταν για την προνοιακή αντίληψη που είχαν για τους ποινεμένους και ανήμπορους ανθρώπους -ήταν οι ίδιοι φιλοχρήματοι, ανάργυροι- και τον αγώνα που έδωσαν για την τόνωση της λατρευτικής και πνευματικής ζωής στην περιοχή.

Σαφώς δεν ήταν οι μοναδικοί ιερείς στην περιοχή που διακρίνονταν από αυτά τα στοιχεία. Ήταν και όλοι οι άλλοι ιερείς, οι οποίοι στέκονταν και στέκονται και μέχρι σήμερα με ιερατική αξιοπρέπεια και με σεβασμό, συμπάθεια και αγάπη κοντά σε όλους τους ανθρώπους, όχι μόνο στους έχοντες ανάγκη.

Οι ιερείς μεταξύ τους είχαν μια αγαπητική σχέση, η οποία βοηθούσε πάρα πολύ στην πνευματική ζωή των ανθρώπων. Αυτή φαίνεται στη συμμετοχή όλων αυτών στα τελούμενα μυστήρια και ακολουθίες (βαπτίσεις, γάμους, κηδεία κτλ.), στη χαρά και στον πόνο. Όπως και στα πανηγύρια π.χ. στην πανήγυρη των Αγίων Αναργύρων στα Λεπιανά ή στο Νέο Αργύριο.

Είναι ένα διακριτικό στοιχείο των ιερών της περιοχής. Αυτό παραμένει μέχρι και σήμερα.

ii) Πνευματικά κέντρα:

Οργανωμένα και συγκροτημένα πνευματικά κέντρα στην περιοχή των Απεραντίων, όπως τα εννοούμε σήμερα, δηλαδή κέντρα πολιτιστικών εκδηλώσεων, δεν υπήρχαν, σε καμία εποχή, όπως φαίνεται. Όμως αυτά καθαυτά τα μοναστήρια της περιοχής μας αποτελούσαν πνευματικά κέντρα με την εκκλησιαστική σημασία του όρου: ήταν οι χώροι για τις διάφορες λατρευτικές συνάξεις κατά καιρούς. Εκεί γίνοντουσαν ολονυκτίες και διοργανώνονταν πανηγύρεις πρωτίστως θρησκευτικού χαρακτήρα αλλά και με κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις (εμποροζωοπανηγυρις ιεράς μονής Τατάρνης, Αγίων Αναργύρων Λεπιανών).

Προσκυνηματικοί ιεροί ναοί στον απεραντιακό χώρο:

Τα χωριά μας είχαν πλούσια θρησκευτική παράδοση. Αυτό φαίνεται στους διασωθέντες ναούς ιστ', ιζ' και ιη' αιώνα και αποτελούν σημαντικά μνημεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Αναφέρω εδώ:

Άγιοι Ανάργυροι Λεπιανών

Άγιοι Ανάργυροι Ν. Αργυρίου

Αγία Μαρίνα Συβίστας

Άγιοι Πάντες Συβίστας

Άγιος Μιχαήλ Συβίστας

Άγιος Ιωάννης Παλαιοκατούνας

Παναγία Λουρισιώτισσα (στο Βασιλέσι Πρασιάς, εορτάζει στο Γεννέσιο της Θεοτόκου, 8 Σεπτεμβρίου)

Ιερές προσκυνηματικές μονές:

Παναγία Ταταρνιώτισσα

Αγ. Δημήτριος Λεπιανών (λειτουργεί μόνο στη μνήμη του Αγίου)

Αποτομή Κάρας Τιμίου Προδρόμου Παλαιοκατούνας (λειτουργεί μόνο στη μνήμη του Αγίου)

Εκτός από αυτά τα προσκυνήματα οι Απεράντιοι είχαν μια ξεχωριστή ευλάβεια στην Παναγία τη Σπηλιώτισσα, που βρίσκεται στην ορεινή Αργιθέα στον νομό Καρδίτσας. Εκεί συνήθιζαν να αναφέρονται, να προσκυνούν και να παραμένουν για αρκετές ημέρες, αποκομίζοντας από εκεί τη χάρη του Θεού.

Μπορούμε έτσι να σχεδιάσουμε τα πνευματικά όρια ορόσημα των Απεραντίων: άρχιζαν από την ιερά μονή Τατάρνης και εκτεινόταν έως την Παναγία τη Σπηλιώτισσα, μολονότι ανήκει στην μη-

τρόπολη Θεσσαλιώτιδος. Είναι όμως ιστορικά ενταγμένη στον ορεινό όγκο των Αγράφων.

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι μόνον ακουστικά γνώριζαν για την μονή της Παναγίας της Προυσιώτισσας, λόγω της δύσκολης πρόσβασης. Είναι ωστόσο γεγονός ότι πολλοί από τους κατοίκους των Απεραντίων στέλναν τα παιδιά τους, από τα πολύ παλιά χρόνια, να σπουδάσουν στο σχολαρχείο του Προυσού ως τρόφιμοι της ιεράς μονής. Ο πατέρας μου συγκεκριμένα σπούδασε στο Γυμνάσιο Προυσού από το 1946 μέχρι και το '48 και ήταν τρόφιμος της ιεράς μονής. Ο αριθμός όμως των σπουδαστών στα σχολεία του Προυσού ήταν πολύ λιγότερος από εκείνων που μάθαιναν γράμματα σε σχολεία της Άρτας.

iii) Τέλεση ιερών ακολουθιών

Απ' όσο θυμάμαι, όλες οι ιερές ακολουθίες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και απ' όλους τους ιερείς τελούνταν με πολλή ευλάβεια. Καθημερινά τελούνταν ο όρθρος και ο εσπερινός και δίνανε και μια ευκαιρία στα νέα παιδιά να εξοικειώνονται με τη πλούσια γλώσσα των εκκλησιαστικών κειμένων. Αυτό φαίνεται μέχρι σήμερα: η γενιά εκείνη έχει και εκκλησιαστική αγωγή και ευχέρεια ανάγνωσης.

Κατά τους θερινούς μήνες και ιδιαίτερα από 15 Ιουλίου μέχρι και τέλη Αυγούστου οι ιερείς της περιοχής πρότειναν στους πιστούς να προσκυνήσουν τα μοναστήρια της περιοχής και πρώτοι αυτοί έδιναν το καλό παράδειγμα.

iv) πνευματική κίνηση: συμμετοχή λαού στις ακολουθίες

Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι δεν συμμετείχαν στις καθημερινές ιερές ακολουθίες, παρά μόνο τις Κυριακές και τις μεγάλες εορτές (δηλ. Χριστούγεννα, Πάσχα, Δεκαπενταύγουστος -που ήταν και το αποκορύφωμα της συμμετοχής λόγω της επιστροφής των ξενιτεμένων- και εορτές μεγάλων αγίων).

Οποιοδήποτε κοινωνικό, πνευματικό, ενοριακό και κοινοτικό θέμα και πρόβλημα αντιμετωπιζόταν το καλοκαίρι -ιδιαίτερως τον μήνα Αύγουστο, οπότε και υπήρχε η μεγαλύτερη συμμετοχή των χωριανών.

v) Συνεργασία δασκάλων με ιερείς

Η τοπική κοινωνία δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς τη συμβολή και των δασκάλων. Γινόταν μια πολύ καλή προσπάθεια προσέγγισης και συνεργασίας ιερών και διδασκάλων προκειμένου να ωφεληθούν τα παιδιά πολλαπλώς και να ετοιμαστούν να αντιμετωπίσουν τη ζωή με μεγαλύτερη επιτυχία. Είναι εμφανής αυτή η συνεργασία από την επικοινωνία που έχουν ακόμη και τώρα οι υπερήλικες δάσκαλοι με τους πάλαι μαθητές τους.

Πολλές φορές οι δάσκαλοι διακονούσαν και τα αναλόγια των ναών, όταν υπήρχε ανάγκη. Πολλοί απ' τους διδασκάλους είχαν αναλάβει και το έργο της κατήχησης, που ήταν και το σπουδαιότερο, διότι πολλοί απ' τους ιερείς ήταν ολιγογράμματοι.

Όλα αυτά τα στοιχεία και πολλά άλλα, που θα αναφέρουμε παρακάτω συνθέτουν μια εικόνα μιας περιοχής στην οποία έπνεε πνευματικός, εκκλησιαστικός και θρησκευτικός άνεμος.

B) ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

i) φιλανθρωπία

Η φιλανθρωπία είναι μια δύσκολη λέξη και απροσδιόριστη, αλλά εύκολη να πραγματοποιηθεί από εκείνους που είναι πνευματικά καλλιεργημένοι άνθρωποι, έχουν ζήσει ζωή με πολλές στερήσεις και ανέχειες και ως εκ τούτου μπορούν να την ασκούν με περισσότερη ευκολία.

Η φιλανθρωπία τότε δεν ήταν ένα οργανωμένο από την εκκλησιαστική ηγεσία σύστημα, αλλά κάτι φυσικό το οποίο αφορούσε όλα τα μέλη της εκκλησίας, με την καθολική της έννοια, δηλαδή και τους ιερείς αλλά και τους πιστούς.

Αυτό το έκαναν όλοι οι ιερείς, τους οποίους γνώρισα, κι έχω ένα λόγο να μνημονεύσω αυτή τους την προσφορά. Μια λεπτομέρεια, η οποία απορρέει απ' τη μνήμη μου αφορά συγκεκριμένα στον μακαρίτη τον πατέρα μου: όταν γινόταν ο αγιασμός την παραμονή των Φώτων σε όλα τα σπίτια και νοικοκυριά των χριστιανών, αν και υπερπολύτεκνος, από τα προϊόντα, τα οποία του δίνανε αντί για χρήματα, αλλά και απ' τα λίγα χρήματα που δίναν κάποιοι, πρώτα έφτιαχνε πουγκιά-πουγκιά, σωρούς κερμάτων και έστελνε πρώτα στα ξένα παιδιά (άλλων οικογενειών) και μετά, ό,τι περίσσευε στην οικογένειά του. Ήταν μια χαρακτηριστική κίνηση πραγματικής αγάπης και φιλανθρωπίας στον ανήμπορο αδελφό.

Ακριβώς με την ίδια λογική και διακριτικότητα και άλλοι ιερείς, απ' όσο έχω πληροφορηθεί και γνωρίζω, ασκούσαν την φιλανθρωπία. Όχι μόνο μια φορά τον χρόνο, αλλά πολλές φορές, όταν τους δινόταν η ευκαιρία να προσφέρουν την αγάπη τους.

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα συνέβαινε, όταν ανέβαιναν οι βλάχοι στα βουνά και μετά την παρασκευή των πρώτων γαλακτοκομικών προϊόντων, αφού καλούσαν τους ιερείς να αγιάσουν αυτά, στη συνέχεια προσφέρανε ποσότητες αυτών των προϊόντων στους ιερείς κι αυτοί με τη σειρά τους, επειδή ήτανε πολλά, προσφέρανε στους ανήμπορους, διάφορα απ' αυτά τα προϊόντα. Το ίδιο συνέβαινε κι άλλες εποχές του χρόνου, όπως τα Χριστούγεννα και το Πάσχα που ο αποδέκτης των προσφορών ήταν βασικά ο ιερέας του χωριού και στη συνέχεια δίνονταν στους άπορους ανθρώπους του χωριού.

Κάθε φορά που μαθητές από πολύ πτωχές οικογένειες ξεκινούσαν μετά τις διακοπές για τα σχολεία τους, που βρίσκονταν μακριά απ' το χωριό, φεύγανε με μια οικονομική βοήθεια, την οποία παίρνανε απ' την εκκλησία. Αυτό το στοιχείο που καταθέτω στην αγάπη σας το έχω ζήσει ο ίδιος και δεν αποδεικνύεται από γραπτές πηγές, γιατί δεν καταγράφονταν σε διαχειριστικά βιβλία της εκκλησίας. Ναι μεν υπήρχε γενικό φιλόπρωχο ταμείο στην μητρόπολη (Ναυπακτίας και Ευρυτανίας), όμως δεν υπήρχε οργανωμένο ενοριακό, όπως προείπαμε.

ii) Κατηχητικά

Το κατηχητικό έργο, γινόταν από τους διδασκάλους, όπως προαναφέρθηκε, σε συνεργασία με τους ιερείς, οι οποίοι είχαν τη θέληση, την αγάπη για τα παιδιά, αλλά και τη γνώση. Έχω προσωπική εμπειρία για τα μαθήματα τα οποία παρέδιδε ο πατήρ Γεώργιος Τσιτσάνης, ο πατέρας μου, ο πατηρ Στέφανος Θεοδώρου, ο παπα Κοσμάς Οικονόμου, ο παπα Λάμπρος Τσέτσος κ.α.

iii) Διοργάνωση λατρευτικών πανηγύρεων

Οι ιερείς ήταν υπεύθυνοι και για την οργάνωση των θρησκευτικών και λαϊκών πανηγύρεων στις ενορίες τους, που γίνονταν για την τιμή στον άγιο. Συνέρρεαν πολλοί χριστιανοί να προσκυνήσουν τον άγιο και στη συνέχεια γινόταν λαϊκό πανηγύρι ημερήσιο, όχι τις μεταμεσονύκτιες ώρες όπως γίνεται στις μέρες μας. Θυμάμαι, όπως και πολλοί από εσάς, τα πανηγύρια λ.χ. του Τιμίου Προδρόμου (29 Αυγούστου) στον Πρόδρομο Πρασιάς. Εκεί γινόταν ημερήσιο πανηγύρι και προσφερόταν δωρεάν φασολάδα, κρεμμύδια, ελιές και ψωμί, λόγω της νηστείας. Αυτό συνεχίζεται μέχρι και σήμερα με μεγάλη επιτυχία.

iv) αναστηλώσεις, συντηρήσεις, ανεγέρσεις ναών

Πρώτο μέλημα των ιερέων της περιοχής, όπως μπορείτε κι εσείς εύκολα να διακρίνετε, ήταν και είναι οι αναστηλώσεις, οι συντηρήσεις και οι ανεγέρσεις ναών που κοσμούν την περιοχή. Όλα

αυτά τα έργα έγιναν και γίνονται από τις προσφορές των πιστών, τις οποίες διαχειρίζονται τα εκκλησιαστικά συμβούλια με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

γ) Ο ρόλος της εκκλησίας στη συγκράτηση του πληθυσμού

Χωρίς να θεωρούμε ότι έπαιξε το σημαντικότερο ρόλο η εκκλησία στη συγκράτηση του πληθυσμού αυτά τα χρόνια, δηλαδή απ' το 1950 έως και το 1973, έχουμε όμως κάποια στοιχεία, που μαρτυρούν κάτι τέτοιο. Ένα παράδειγμα σχετίζεται με τις λιβαδοτροφικές εκτάσεις, οι οποίες ήταν βακούφικες (εκκλησιαστικής ιδιοκτησίας) και αφέθηκαν ελεύθερες, προκειμένου να βόσκουν χωρίς περιορισμούς τα κοπάδια τους οι ποιμένες.

iv) Κοινωνικά έργα

Οι ιερείς παρακινούσαν από άμβωνος τους πιστούς για εργασία σε κοινωνικά έργα, όπως: διάνοιξη δρόμων, μονοπατιών, βοήθεια για ανεγέρσεις κατοικιών σε περιπτώσεις καταστροφών (των)

Γ) ΕΠΙΡΡΟΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΙΤΟΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΡΑΔΟΒΙΣΔΙΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΙΕΡΕΙΣ ΓΕΙΤΝΙΑΖΟΥΣΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ένα στοιχείο, το οποίο αποδεικνύει τη σχέση και την επικοινωνία των ηπειρωτών και των Θεσσαλιωτών με τους Απεραντίους είναι η μέχρι τώρα συμμετοχή ιερών από γειτονικές επισκοπές στα διάφορα πανηγύρια, αλλά και η ύπαρξη ιερού ναού προς τιμήν της Παναγίας Λουρισσιώτισσας στο χωριό Βασιλέσι Πρασσιάς. Ο πρώτος ναός βρίσκεται στο χωριό Λούρο νομού Άρτας. Σημειωτέον ότι δεν υπάρχει πουθενά αλλού άλλο παρεκκλήσιο επονομαζόμενο "λουρισσιώτισσα" σε όλην την Ελλάδα.

Επειδή ο χρόνος μιας εισήγησης δεν μπορεί να καλύψει τις ιδιαιτερότητες, τις ομορφίες κάθε χωριού ξεχωριστά, γι' αυτό αναφέρθηκα γενικότερα και έθιξα κάποια πράγματα, για να μη σπαταλήσω το χρόνο, αλλά να δώσω έναυσμα και να προκαλέσω και να παρακαλέσω την περαιτέρω έρευνα και περιγραφή όλων των στοιχείων εκείνων, που θα φωτογραφίζουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της γενέτειράς μας.

Με αυτά τα λίγα, σεβασμιώτατε, σεβαστοί πατέρες και συμπατριώτες μου και σεβαστέ πρόεδρε και Δ.Σ. της Πανευρωπαϊκής Ένωσης, αφού σας συγχαρώ για τις πρωτοβουλίες που παίρνετε για την ανάδειξη και την προβολή της πατρίδας μας, θέλω και προσωπικά να σας ευχαριστήσω και να σας ευχηθώ από την ημερίδα αυτή να παρακινηθούν και άλλοι να ερευνήσουν, να καταγράψουν και να καταθέσουν ό,τι πολυτιμότερο στοιχείο αποκομίσουν για την ιδιαίτερή μας πατρίδα, που είναι ο Απεράντιος.

(Σ.Σ.: Η παραπάνω εισήγηση αναπτύχθηκε στις 2-8-2008, στο Ραπτόπουλο κατά την Ημερίδα που είχε ως θέμα: "Ασπροπόταμος: Άγνωστη Ιστορία και Σύγχρονη Ανάπτυξη")

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
" Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη " 2007-2013
Προοπτικές και ευκαιρίες για το Δήμο Ασπροποτάμου και την Ευρυτανία

Εισήγηση του Βουλευτή Ευρυτανίας κ. **Ηλία Καρανίκα**

Τα προβλήματα στον χώρο του Περιβάλλοντος και του Πολιτισμού ακολουθούν το όλο κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Τίθενται κάθε μέρα και ζητούν επιτακτικά σύγχρονες και πρακτικές απαντήσεις . Συγκριτικά με τους πληθυσμιακούς δήμους αστικών και αγροτικών περιοχών της υπόλοιπης Ελλάδας, οι μικρότεροι σε έκταση και δημογραφικό δυναμικό δήμοι των ορεινών όγκων - όπως είναι ο Δήμος που μας φιλοξενεί σήμερα - υπολείπονται σε υποδομές και η αναπτυξιακή τους προσπάθεια είναι σήμερα το ζητούμενο.

Τα σημερινά περιβαλλοντικά προβλήματα δεν ήταν προαιώνια. Ο άνθρωπος και η φύση συνυπήρξαν για χιλιάδες χρόνια με σεβασμό και σε ισορροπία. Η διατάραξη της ισορροπίας είναι αποτέλεσμα ενός πρόσφατου σχετικά πολιτισμού (βιομηχανικού και μεταβιομηχανικού) ο οποίος δεν υπολόγισε τις "απρόβλεπτες συνέπειες της ανάπτυξής του". Υπάρχουν λύσεις και επιλογές που μπορούν να μας απομακρύνουν από τη σημερινή κρίση, λύσεις ωστόσο που εξαρτώνται από τις επιλογές που έχουμε **ως κοινωνίες αλλά και ως μεμονωμένοι πολίτες.**

Επειδή προσωπική μου επιλογή είναι να προσπαθώ με συνέπεια και συνέχεια, να προάγω την πολιτική βούληση και τη διοικητική πρακτική σε κάθε επίπεδο, θεωρώ τη σημερινή ημερίδα, ως μια πολύ καλή ευκαιρία να προτείνω επιλογές χαρακτηρισμού των περιοχών που θωρακίζουν το φυσικό μας πλούτο και εγγυώνται ένα καλύτερο μέλλον για όλους μας.

Οι κατηγορίες **ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ** στην Ελλάδα σύμφωνα με το νόμο 1650/1986 (Άρθρο 18, παρ.3) κατατάσσονται σε:

- Α. Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης
- Β. Περιοχές προστασίας της φύσης
- Γ. Εθνικά Πάρκα
- Δ. Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί
- Ε. Προστατευόμενα τοπία
- ΣΤ. Προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου
- Ζ. Περιοχές οικονάπτυξης

Α. Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης

Ορισμός: Εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα οικοσυστήματα, βιότοποι ή οικότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών της αυτοφυούς χλωρίδας ή άγριας πανίδας ή εκτάσεις που έχουν **αποφασιστική θέση στον κύκλο ζωής σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών άγριας πανίδας.**

(άρθρο 19, παρ.1 του Ν.1650/86)

ΑΡΧΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

Απαγορεύεται κάθε δραστηριότητα. Κατ'εξάιρεση, μπορεί να επιτρέπονται:

- Η διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών .
- Η εκτέλεση εργασιών που αποσκοπούν στη διατήρηση των γνωρισμάτων τους, εφόσον εξασφαλίζεται υψηλός βαθμός προστασίας

Β. Περιοχές προστασίας της φύσης

Ορισμός: Ως περιοχές προστασίας της φύσης χαρακτηρίζονται εκτάσεις **μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής αξίας.**

(άρθρο 19,παρ.2του Ν. 1650/86)

ΑΡΧΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

Το φυσικό περιβάλλον προστατεύεται από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατό να μεταβάλλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση , σύνθεση ή εξέλιξή του.

Κατ' εξάιρεση , μπορούν να επιτρέπονται:

- Η διεξαγωγή έρευνας,
- Η άσκηση παραδοσιακών ασχολιών και δραστηριοτήτων εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τους σκοπούς της προστασίας

Γ. Εθνικά Πάρκα

Ορισμός: Εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μεικτού χαρακτήρα περιοχές , οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν επηρεασθεί ελάχιστα από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και διατηρούν μεγάλο αριθμό και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων.

Όταν το εθνικό πάρκο καταλαμβάνει εκτάσεις δασικού χαρακτήρα χαρακτηρίζεται **εθνικός δρυμός.**

(Άρθρο 19,παρ.3.του Ν.1650/86)

ΑΡΧΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

- Διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς.
- Παράλληλη παροχή στο κοινό δυνατοτήτων περιβαλλοντικής ενημέρωσης και φυσιολατρικών δραστηριοτήτων.
- Επιτρέπεται η έρευνα.
- Επιτρέπεται η εκτέλεση έργων με τους όρους και τους περιορισμούς που καθορίζονται από τον κανονισμό λειτουργίας και διαχείρισης .
- Επιτρέπεται η άσκηση δραστηριοτήτων παραδοσιακού χαρακτήρα .

Δ. Προστατευόμενα τοπία &

Ε. Προστατευόμενα στοιχεία του τοπίου

Ορισμός: Χαρακτηρίζονται εκτάσεις που είναι ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή του κοινού ,τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου που έχουν ιδιαίτερη αισθητική και πολιτιστική αξία και συμβάλλουν στην προστασία και αποδοτικότητα των φυσικών πόρων, λόγω των ιδιαίτερων φυσικών ή ανθρωπογενών γνωρισμάτων τους, όπως **αλσύλλια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες, μονοπάτια, πέτρινοι φράχτες, αναβαθμίδες, κρήνες.**

(Άρθρο 19, παράγραφος 4, του Ν.1650/86)

Οι αντιλήψεις για τον κόσμο, τους φυσικούς πόρους (αέρας, γη, νερό) είχαν στις παλαιότερες

ευρυτανικές κοινωνίες **εγγενή** αξία. Ο φυσικός κόσμος (που μετονομάστηκε σε περιβάλλον) δεν αποτελείται μόνον από αντικείμενα, αλλά και από αγαθά. **Κάθε αγαθό έχει αξία, ηθική και όχι μόνο οικονομική. Η ηθική αξία είναι ενδογενής αξία του ευρυτανικού πληθυσμού.**

Με στόχο:

- Την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας στην κατεύθυνση της αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων και των πολιτισμικών - άυλων πόρων.
- Τη διατήρηση, ανάδειξη και διαχείριση του εθνικής σημασίας περιβαλλοντικού κεφαλαίου της Ευρυτανικής γης.
- Το σεβασμό στο Δίκαιο του Περιβάλλοντος Κοινοτικό και Εθνικό.

Με γνώμονα τις έννοιες:

- της αειφορίας
- του εθελοντισμού
- της κοινωνικής εργασίας
- της κοινότητας - ομάδας
- της εγγενούς αξίας των φυσικών πόρων
- της ύπαρξης φυσικής ισορροπίας ανθρώπου και περιβάλλοντος
- της διατήρησης της βιοποικιλότητας (χλωρίδας και πανίδας)
- της διατήρησης και διάδοσης των ντόπιων σπόρων
- της αντίληψης του νερού ως δημόσιου αγαθού
- του σεβασμού στα αιωνόβια δέντρα
- της διατήρησης και ανάδειξης των τεκμηρίων ζωής και πολιτισμού των αιώνων που πέρασαν (λαϊκή αρχιτεκτονική, τυροκομική τέχνη, υφαντική τέχνη, σχολεία, τόποι ιστορικής μνήμης, κ.α.

Με σεβασμό στις αρχές που αποτελούν τους **άυλους πόρους** της προβιομηχανικής ορεινής κοινότητας στην Ευρυτανία, και τους **φυσικούς πόρους** (τα δάση και τα ποτάμια) που οφείλουμε να διατηρήσουμε, ώστε να αποτελέσουν τους **άυλους και φυσικούς πόρους της σημερινής και της μελλοντικής κοινωνίας μας και κληρονομιά των παιδιών μας.**

Προτείνω στο Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Ασπροποτάμου:

1. Χαρακτηρισμό περιοχών του Δήμου ως Περιοχών ΟΙΚΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ως τέτοιες ορίζονται **εκτεταμένες περιοχές που μπορεί να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον, λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους γνωρισμάτων και προσφέρουν, παράλληλα, σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου.**

(Άρθρο 19, παρ. 5 του Ν. 1650/86)

Αρχές διαχείρισης:

- Προστασία και βελτίωση των ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών γνωρισμάτων τους.

2. τη δημιουργία μουσειακών χώρων σε διατηρητέα κτίρια και συγκεκριμένα:

- 1) **Υπαίθριο μουσείο Υδροκίνησης** - νερόμυλος, νεροτριβή, μαντάνι, κ.α.
- 2) **Μουσείο Σχολικής Ιστορίας του 20ου αιώνα**, με αξιοποίηση των υπαρχόντων σχολικών κτιρίων μονοθεσίων και ολιγοθεσίων Δημοτικών Σχολείων που δε λειτουργούν πια

και του αρχαιικού τους υλικού, εκπαιδευτικού υλικού, θρανίων, κ.λπ.

- 3) **Μουσείο Υφαντικής Τέχνης**, με εργαστηριακή παρουσίαση του κύκλου του μαλλιού από την κουρά έως τον αργαλειό.
- 4) **Μουσείο Κτηνοτροφικής Ιστορίας**, με εργαστηριακή και φωτογραφική παρουσίαση του κτηνοτροφικού πολιτισμού της Ευρυτανίας και της **σύνδεσής του με το σήμερα και την κτηνοτροφική επιχειρηματικότητα**.
 - Ενίσχυση των παραδοσιακών ασχολιών και δραστηριοτήτων.
 - Άσκηση μικρής κλίμακας παραγωγικών δραστηριοτήτων, οι οποίες προσαρμόζονται στο φυσικό περιβάλλον και στην τοπική αρχιτεκτονική.
 - Ενθάρρυνση της ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με χρησιμοποίηση αγροτικών κατοικιών, ξενώνων και άλλων υποδομών.

3. Ως αιχμή της ευρυτανικής παραγωγής και προώθησής της προτείνω τον ολοκληρωμένο και μακροπρόθεσμο στοχευμένο **σχεδιασμό κατοχύρωσης και παραγωγής επιλεγμένων ποιοτικών προϊόντων ονομασίας προέλευσης**.

- Βιοτεχνικές δραστηριότητες, που ευνοούν την οικονομική αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών και δεν προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος ασύμβατη με τον χαρακτήρα των περιοχών αυτών (σύγχρονες τυροκομικές κ.α. μονάδες που τηρούν περιβαλλοντικούς όρους διαχείρισης λυμάτων, αρχιτεκτονικά ενταγμένες στο τοπίο κ.α.).

4. **Εκπαίδευση και μύηση του κοινού στους τρόπους και στις μεθόδους αρμονικής συνύπαρξης ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και φυσικών διεργασιών**. Ανάπτυξη συνεργασιών με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με προηγούμενη εμπειρία σε **περιβαλλοντική εκπαίδευση πολιτών και εξειδικευμένων επαγγελματικών ομάδων**, όπως οι κτηνοτρόφοι που μπορούν να μπουν σε πρόγραμμα της Μ.Κ.Ο Αρκτούρος για τον Ελληνικό Ποιμενικό Σκύλο. Το ανθρώπινο δυναμικό των νέων αλλά και των παλαιότερων κτηνοτρόφων μπορεί να αξιοποιηθεί σε νέους ρόλους για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ακόμα και με τη βόσκηση αντιπυρικών ζωνών ύστερα από μελέτη και σε συνεργασία με το Δασαρχείο και τη Διεύθυνση Δασών Ευρυτανίας.

5. Ανάπαυση και αναψυχή του κοινού.

Τα μονοπάτια στα χωριά μας χάνονται!

Η εγκατάλειψη και η αδιαφορία οδηγούν στην απώλεια μοναδικών πολιτιστικών θησαυρών που χρονολογούνται ακόμα και από τα αρχαία χρόνια. Κι όμως το μέλλον τους είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το μέλλον μας .Σήμερα τα μονοπάτια αποτελούν ένα **τουριστικό προϊόν ποιότητας**, που αναζητά ο επισκέπτης σε κάθε μέρος.

Με ήπιες παρεμβάσεις και χαμηλό οικονομικό κόστος μπορούμε να προχωρήσουμε σε σήμανση και χάραξη **δικτύου μονοπατιών - στους ορεινούς δρόμους των προγόνων μας** - που να συνδέουν, τα δημοτικά διαμερίσματα που γειτνιάζουν και περιοχές φυσικού κάλλους, όπως φαράγγια και σπηλιές, γεφυράκια σε περάσματα ποταμών, παρατηρητήρια, ξύλινα κιάσκια και τραπεζοκαθίσματα κ.λπ.

Ένα Πρόγραμμα για την Αειφόρο Ανάπτυξη μπορεί να αναζητήσει χρηματοδότηση και **πόρους από αναπτυξιακά προγράμματα** του Άξονα 4, τα γνωστά προγράμματα Leader, αλλά και να ενταχθεί στο πρόγραμμα Θησέας ακόμα και σε διαδημοτικές συνεργασίες που μπορούν να τύχουν μεγαλύτερης χρηματοδότησης. Μπορεί όμως και να στηριχθεί στην εθελοντική προσφορά των δυναμικών πολιτιστικών συλλόγων των χωριών μας και να τύχει της υποστήριξης και δωρητών και

της πρωτοβουλίας ιδιωτών.

Στηριζόμενοι στην εμπειρία και τις αξίες της τοπικής κοινωνίας ξεκινάμε από :

- τα προϊόντα που βγάζει η γη του τόπου μας, τους τοπικούς μας σπόρους
- τις ποικιλίες των φυτών και τις φυλές των ζώων,
- τα αρωματικά φυτά
- την άγρια πανίδα και την χλωρίδα της περιοχής και την ανάδειξή της μέσα από προγράμματα προστασίας της βιοποικιλότητας

προχωράμε σταδιακά

- στην μεταποίηση της τοπικής παραγωγής
- στην τοπική γαστρονομία
- στην σύνδεσή τους με την παράδοση, τη φιλοξενία και την ανάδειξη της περιοχής
- στην ενθάρρυνση των ντόπιων παραγωγών στη δικτύωση με σχετικούς συλλόγους συλλογής και ανταλλαγής σπόρων σε όλη την Ελλάδα και τον κόσμο,

καθώς επίσης στην **ποιοτική βελτίωση** της ίδιας της ζωής ντόπιων και ξένων. Για να υιοθετήσουμε στάσεις και συμπεριφορές φιλικές προς το περιβάλλον και να υλοποιήσουμε τα μεγάλα περιβαλλοντικά οράματα της εποχής μας, διδασκόμαστε από τη ζωή και τις αξίες των παπούδων και των γιαγιάδων μας, που μας παρέδωσαν ένα εξαιρετο φυσικό περιβάλλον. Ένα **φυσικό κεφάλαιο** που εμείς σήμερα έχουμε τη συνειδητή επιλογή ή να το διαχειριζόμαστε με αυτοκαταστροφικό τρόπο ή να το αναδείξουμε ως προτεραιότητα και να το τοποθετήσουμε στην αιχμή του δόρατος των πολιτικών και επιχειρηματικών επιλογών μας.

Η αειφορική ανάπτυξη στις κοινωνίες των ορεινών όγκων δεν μπορεί να αγνοήσει την μικρή οικογενειακή επιχείρηση, την εναλλακτική μορφή τουριστικής ανάπτυξης καθώς επίσης την οικοανάπτυξη, τον οικοαγροτουρισμό, ένα "νέο ευρυτανικό νοικοκυριό" που θα αποτελέσει σημείο αναφοράς και παράδειγμα, μια πραγματικά καθοριστική συνεισφορά της Ευρυτανικής παράδοσης στη δημιουργική προσπάθεια της κοινωνίας του σήμερα και του αύριο.

Μια πρόταση σύνδεσης του παρόντος με το παρελθόν για να φωτίσουμε το μέλλον προς έναν εναλλακτικό και αειφορικό τρόπο ζωής.

• **Μια Εθνική Πολιτική Ορεινών Όγκων.** Ενιαία και ολοκληρωμένη γεωγραφικά και πολιτισμικά, με μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και αποτελέσματα.

για να είναι όχι μόνο **διαχρονικά συνεπής προς τους εναπομείναντες ορεινούς πληθυσμούς**, αλλά και προς **τους μελλοντικούς πληθυσμούς**, που είναι σίγουρο πως θα θελήσουν να επανα-αποικίσουν τον ορεινό χώρο , εξ αιτίας της ολοένα συνεχιζόμενης υποβάθμισης της ποιότητας ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα και λόγω των κλιματικών αλλαγών στον πλανήτη μας.

Δηλώνω την πρόθεσή μου να υποστηρίξω και να διεκδικήσω την υλοποίηση των παραπάνω προτάσεων προς κάθε δυνατή κατεύθυνση.

Στην Ευρυτανία με τον ιδιαίτερο φυσικού πλούτου ορεινό γεωφυσικό χαρακτήρα, αν **διαχειριστούμε αειφορικά τους φυσικούς μας πόρους** κι αν **ανασυνθέσουμε τον τοπικό μας πολιτισμό και την ιστορία**, θα κερδίσουμε το στοίχημα του μέλλοντος.

Ηλίας Καρανίκας
Ιατρός
Βουλευτής Ν. Ευρυτανίας

ΑΝΑΦΟΡΕΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. David A. Fennell, Οικοτουρισμός, Εκδ. "ΕΛΛΗΝ", Αθήνα, 2001
2. Θ. Κουϊμτζή, Κ. Φυτιάνου, Κ. Σαμαρά-Κωνσταντίνου, Χημεία Περιβάλλοντος, UNIVERSITY STUDIO PRESS, Θεσσαλονίκη, 1998
3. Θ. Λαζαρέτου, Περιβαλλοντικά Προβλήματα & δίκαιο, ΥΠΕΧΩΔΕ, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα, 2002
4. Κίμων Χαντζημήριος, Οικολογία - Οικοσυστήματα & προστασία του περιβάλλοντος, Εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα, 2007
5. Γλυκερία Σιούτη, Η συμμετοχή των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος, Φύση και Κοινωνία - 3, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα, 1988
6. Γιώργος Βαβίζος - Κατερίνα Ζανάκη, Περιβαλλοντικές Μελέτες, Φύση και Κοινωνία - 3, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα, 2006
7. συγγραφική ομάδα, Ορεινός χώρος και Δάση, επ.: Ηλίας Ευθυμίουπουλος, Μιχάλης Μοδινός, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών (ΔΙΠΕ), Αθήνα, 2007
8. Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών, www.fri.gr
9. Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας, www.nagref.gr
10. Αρκτούρος, www.arctouros.gr
11. Όμιλος Φίλων του Δάσους <http://users.otenet.gr/~forest.gr>
12. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων, Δίκτυο ΦΥΣΗ 2000, www.ekby.gr
13. Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων, www.minenv.gr
14. www.e-cology.gr
15. www.teilam.gr
16. www.kpe.gr
17. www.ellinikietairia.gr
18. www.eepf.gr
19. www.evrytania.eu
20. www.evrytan.gr

Περιοδικό «Πνευματική Ζωή»
(Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών)
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Χατζοπούλου 49 - 17 671, Καλλιθέα
Τηλ. 210 95 88 333

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ από το 1988
Διευθυντής: Μιχάλης Σταφυλάς

ΣΤ' ΟΡΓΩΜΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΧΩΡΑΦΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟΥ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ ΤΟ ΧΡΥΣΑΦΕΝΙΟ ΑΛΩΝΙ

Γράφει ο Γιώργος Στ. Αθανασιάς

Σαν έφτανε του Μάρτη η θωριά, σαν μύρισε ο καλός καιρός, θυμιόνταν η κοσμογεννήτρα άνοιξη. Θυμιόνταν η άνοιξη που ξεπετιόνταν μέσα απ' του πάγου τα σπλάχνα, γεννιόνταν μέσα απ' της βαρυχειμωνιάς τα τάρταρα, έφτανε μέσα απ' των δρουλαπιών τη χώρα...!

Η άνοιξη...! Τι εποχή κι αυτή...! Εμφανίζεται με της σκάρφης το αναθάρρεμα, με της κρανιάς τα άνθη τα κιτρινωπά, με των χωραφιών τ' αγριολούλουδα τα ταπεινά, με των χορταριών τις "μύτες" τις δειλές, με των πουλιών το λάλημα το χαρωπό και με της μέρας το πολύ το τράνεμα.

Μάρτης... Της άνοιξης αρχή και της δημιουργίας ξεκίνημα ελπιδοφόρο. Το πράμα βάζει με νου του το βουνό, ο σέλιγκας σκέφτεται τις ψηλές κορφές με τους καθαρούς αέρηδες και τα πεντάκρυα νερά, ο ζευγουλάς, κάποτε, σινιάριζε χοντρικά, αλεμαργιές, υνί κι αλετροπόδα.

Εκείνες τις εποχές, που λιπάσματα δεν υπήρχαν και το ψωμί δεν έφτανε, σαν κράταγε ο καιρός, όσοι είχαν χωράφια άσπαρτα και ζωντανά στο σπίτι, ξεκίναγαν των "μαντριών" το φτιάσιμο και των ζωντανών το κλείσιμο σ' αυτά.

Της άνοιξης τα μαντριά ήταν φτιαγμένα πρόχειρα με κλάρες και παλούκια. Ήταν στημένα απλώς να αμποδάνε τα πράματα, συνάμα ήταν λυόμενα και μετακινούμενα. "Περπάταγαν" όλα του χωραφιού τα μέρη. Απόψε ξενύχταγαν εδώ, αύριο εκεί, μεθαύριο παρέκει και σα θάμπωνε και είχε στέγνα ο καιρός και ήταν άβρεχος ο τόπος, έμπαιναν και τα πράματα, για να περάσουν μέσα τη βραδιά, ώστε να κοπριστεί ο τόπος και πλούσια να καρπίσει το χωράφι.

Ο κάτοικος της Β.Δ. Ευρυτανίας, του Ασπροποτάμου σήμερα, έδινε μεγάλη βάση στο ψωμί. Ήταν το αμπάρι του γιομάτο, είχε ήσυχο το κεφάλι του, δεν ήταν... Κατ' αυτόν, το ψωμί, ήταν του σπιτιού θεμέλιο και της οικογένειας στήριγμα. Γι' αυτό το σέβονταν... Το 'βγαζε με κόπο, το πότιζε με ιδρώτα και το σέβονταν. Όσο και να κοπιάζε, όσο κι αν αντραχτανούσε, όσον ιδρώτα κι αν έχυνε, το σέβονταν σαν το Θεό, το πρόσεχε σαν τα μάτια του! Έτσι, στο φαγητό και στο τραπέζι απάνω, φρόντιζε να μην κάνει τριμμόψιχες, ενώ σαν του 'πεφτε στο δρόμο, το φύσαγε να φύγει ο κουρνιαχτός, έκανε το Σταυρό του, το φυλούσε και το 'τρωγε.

Όταν αναφερόμαστε στο ψωμί της παλιάς εποχής, ο νους μας πρέπει να πηγαίνει, και πηγαίνει, στη μπομποτά, γιατί το καθάριο ήταν για τις λειτουργιές και για τις τρανές γιορτές. Η καθημερινότητα διάβαινε με μπομποτά και με απλό προσφάι. Οι γιορτάδες, αυτές έπρεπε να ξεχωρίζουν και ξεχώριζαν.

Όργωμα - σπορά καλαμποκιού

Έτσι, ο παλιός κάτοικος του σημερινού Δήμου Ασπροποτάμου, τα χωράφια του τα ποτιστικά, κατά κανόνα, τα 'σπερνε καλαμπόκια. Βέβαια, άφηνε τόπο και για κήπο, αλλά η μεγαλύτερη επιφάνεια των χωραφιών του σπέρνονταν καλαμπόκι. Όμως, για να σπαρθεί το καλαμπόκι, θέλει τρία αλέτρια. Θέλει όργωμα, θέλει το δίδολο (διδόλισμα) κι απέ θέλει το σπάρσιμο.

Το όργωμα γίνονταν, ανάλογα, βέβαια, με τον καιρό, στο έβγα του Μάρτη στο έμα του Απρίλη. Ο γεωργός πρόσεχε πολύ τον καιρό και του φεγγαριού το γύρισμα, γιατί... γιατί δεν έπρεπε να του βρακεί το όργωμα. Σαν βρέχονταν ουαί κι αλίμονο! Θα γίνονταν "ταράτσα", λες και δε μπήκε αλέτρι μέσ' στη γη και νοικοκύρης στο χωράφι! Με λίγα λόγια, "κάλαγε" το χωράφι κι "αρρώσταινε" βαριά κι αγιάτρευτα ο τόπος...!

Το διβόλισμα γίνονταν αργότερα, γίνονταν λίγες μονάχα μέρες προτού γίνει το σπάρσιμο και πριν ριχτεί στην καρπερή τη γης ο σπόρος.

Κι έβγαине ο Μάρτης με του κιτρινομύτη κότσουφα το τραγούδι το ερωτικό κι ελπιδοφόρο, πέραγε ο Απρίλης με της τρυγόνας το λάλημα και με του κούκου το μονότονο μελώδημα, με τα κρίνα και τα τριαντάφυλλα, με του Χριστού τα Πάθη, με τη Λαμπρή, με τα αρνιά και με τα κατακόκκινα τ' αυγά, έμπαινε κι ο Μάης με τις δροσιές, με τις απογευματινές βροχές, με τις φωλιές των φτερωτών, με τα λαλήματα των αηδονιών, με τις πρασινάδες, με τις παπαρούνες και μ' όλων των λογιών τα λούλουδα και των χρωμάτων τους ανθούς. Έμπαινε, αλλά ούτε δέκα δρασκελιές δεν πρόκανε να κάμει, και του ...απόμερου Ασπροπόταμου ο γεωργός έριχνε τα κόπια του στο χώμα και μαλάκωνε τη γρανιτένια γη με τον ιδρώτα του. Έσπερνε σχετικά νωρίς, για να 'χει τον καιρό μπροστά του και τις ανοιξιότικες βροχές βοηθό κι αβανταδόρο του. Άλλωστε, ο "σοφός" λαός μας λέει, ότι "απ' το πρώιμο, δεν έχεις ποτέ να χάσεις".

Τα ποτιστικά τα σπόρια ήταν ο "καρκανιάς" που 'κανε ψηλή καλαμποκιά, έβγαζε ρογκλί μεγάλο - πολλές φορές και δύο -είχε κατακίτρινο καρπό κι έκανε πολύ νόστιμο ψωμί! ...Αντεραστής του... αντίστεκος κι αντίηλός του, ήταν το ασπροκαλάμποκο που... που 'κανε λίγο κοντότερη απ' τον "καρκανιά" τη ρόκα και χαμηλότερη κάπως την καλαμποκιά, έβγαζε κι αυτό μέχρι και δυο ρογκλιά, ο καρπός του ήτανε σχεδόν κάτασπρος, αλλά, κατά την ταπεινή μου γνώμη, δεν έκανε τόσο νόστιμο ψωμί.

Ο "καρκανιάς", προτιμούσαν απ' τους γεωργούς που 'χαν μπόλικο νερό, γιατί, σαν δεν είχε νερό στις ρίζες του, "καρκάνιαζε" απ' τη δίψα, εζ ου και "καρκανιάς", ενώ το ασπροκαλάμποκο δεν το πέταγε μεν το νερό, αλλά δεν το 'θελε και τόσο συχνά. Δηλαδή άντεχε περισσότερο τη δίψα, τον ήλιο και του καλοκαιριού το κάμα.

Όσα ξιρ'κά (ξερικά) χωράφια δεν τα 'σπερναν σιτάρια, φακές, ρόβια, βρίζες και κριθάρια, τα 'σπερναν καλαμπόκι.

Το σπάρσιμο των χωραφιών αυτών γίνονταν νωρίτερα απ' των ποτιστικών, γιατί, όταν θα 'ρχονταν τ' Αλωνariού το κάματα, τ' Αυγούστου τα λιοπύρια", έπρεπε να 'χει "στρίψει" ο καρπός να κιτρινίσει η ροκιά. Βέβαια, έπρεπε να εκμεταλλευτούν και τις ανοιξιότικες βροχές, γιατί έδιναν ζωή στο ξερικό το καλαμπόκι, τράνευαν... στοιχείωναν τα φυτά, γίνονταν τρανοί για το ξεφλούδισμα οι σοροί, έβαναν σόδεμα πολύ στ' αμπάρι, γέμιζαν και τις κασέλες τους με κατακίτρινο... ολόχρυσο... κεχριμπαρένιο αλεύρι!

Τα ξερικά τα σπόρια ήταν κοντόροκες με κίτρινο ή με κόκκινο καρπό, έκαναν μικρά ρογκλιά, έφτιαχναν εξαιρετικά νόστιμο ψωμί και σαν τ' ακολουθούγαε λιγάκι ο καιρός, γιόμιζαν, όπως είπαμε, κι αυτά τ' αμπάρια με καρπό και τις κασέλες με το πολύτιμο για της φαμιλιιάς τα στόματα αλεύρι.

Εκείνες τις εποχές, δεν υπήρχαν μεν τρακτέρ, υπήρχαν, όμως, χοντρικά και "σεμπριές".

Η "σεμπριά" ή το "σέμπρεμα", γίνονταν μεταξύ δύο οικογενειών που 'ταν απ' το ίδιο χωριό -συνήθως κάθονταν στην ίδια γειτονιά -που ταίριαζαν τα χνώτα τους, που 'χαν συνομήλικα και ισάξια ζωντανά και που διέθεταν περίπου ίδιες εκτάσεις χωραφιών. Κοντολογίς, το "σέμπρεμα", είχε τη μορφή άτυπης εταιρίας, μιας εταιρίας που ως καταστατικό της είχε το λόγο και τη μέσσα των εταιρών της και που δημιουργούνταν αποκλειστικά για την καλλιέργεια των χωραφιών.

Οι "σεμπρεμένοι" ή οι σέμπροι, για να μην υπάρχουν παρεξηγήσεις, κανόνιζαν πότε ο καθένας τους θα οργώσει το χωράφι, πότε θα σπείρει, πότε θα αλωνίσει κ.ο.κ. Ωστόσο, παρά την καλή θέληση και διάθεση, υπήρχαν περιπτώσεις, και μάλιστα αρκετές, όπου χάλαγε η "σεμπριά" και τέλειωνε η συνεργασία. Θέλει το μάλωμα, θέλει η αναποδιά, θέλει οι ιδιοτροπίες, θέλει τα ατομικά συμφέροντα, θέλει του σατανά τα κέρατα και του δαίμονα η ουρά, θέλει του καματερού ο θάνατος, έδιναν τέλος στη συνεργασία και γυρεύονταν αλλού συνέταιρος κι αλλού συνεργασία.

Άνοιξη...! Το πράσινο της γης αντανακλάται στο γαλάζιο τ' ουρανού, ο ήλιος ζεσταίνει το πλάσμα, ο αέρας ταξιδεύει στα άπαντα της γης τις λουλουδίσιες μυρουδιές και των κλαριών τ' αρώματα, αναθαρρεύουν οι ψυχές, οι απλήρωτοι μουσικάντες των κλαριών υμνούν την αγάπη και τραγουδούν τη διαίωνηση...

Έτσι γίνεται τώρα, έτσι γίνονταν τότε, έτσι γίνονταν πάντα, έτσι θα γίνεται πάντα. Η άνοιξη, η θεά της ζωής, πάντοτε θα πλημμυρίζει με χαρά Θεού την πλάση και πάντοτε θα παρακινεί... θα στέλνει την ακάματη αργατιά στον κάμπο, στο χωράφι, στη σωκίη ή στο πεζούλι! Πάντοτε... Όμως τότε... τότε, ήταν αλλιώς... Τότε, δεν έβραζαν στα χωράφια τα τρακτέρ, μήτε μούγκριζαν ολούθε οι μηχανές. Τότε, που χτύπαγαν ανθρώπινα του κόσμου οι καρδιές, ακούγονταν παντού φωνές, ολούθε αλαλαγμοί, βαέριζε ο τόπος απ' τα σαλαγίσματα, απ' τα γέλια, απ' τα τραγούδια, απ' τα γκαρίσματα κι απ' τα μουγκανητά...!

Άνοιξη...! Ασπροπόταμος...! Μερικές δεκάδες χρόνια πριν...! Μαγεμένος του Θεού ολάκερος ο κόσμος, χάρωνταν του καταγάλανου ουρανού τα κύματα και απολάμβανε του ήλιου τη μεθυσμένη θαλπωρή! Οι ζευγολάτες, όμως, δεν ξεκουράζονταν στη γαληνεμένη θάλασσα του πράσινου...! Της μαύρης γης η εργατιά... οι γεωργοί, με τα καματερά τους αντάμα, μοχθούσαν, εργάζονταν, δημιουργούσαν χωρίς σταματημό κανένα και δίχως διακοπές πολλές. Έκαναν την ανάσα τους ένα με το χώμα, την ψυχή τους την πάντρευαν με τη γης, τον ιδρώτα τους τον έκαναν πηγή ζωής και το χωράφι τους το 'καναν σοδεία... το 'καναν σόδεμα και της φαμίλιας τους ψωμί, του κονακιού τους τα πεινασμένα στόματα "καρβέλι" να χορτάσουν.

Ήταν νύχτα ακόμα κι ο ζευγολάτης, με του κόκορα το πρώτο λάλημα, πετάγονταν απ' τα τσιόλια, κατέβαινε στου σπιτιού του το κατώ ή στην καλύβα με τα ζώα, έδινε φαί στα βόδια του, τσίιν στα μούλάρια. Έπειτα, έβραζε και μια μπουκιά στο στόμα του της μέρας τ' αντραχάνισμα ν' αντέξει και σαν τέλειωνε, μπουνώρα ακόμα, έπαιρνε του χωραφιού τη στράτα και της μερός το δρομολόδι...!

Του καλαμποκιού το σπάρσιμο, εκτός απ' το ζευγάρι, ήθελε δυο ανθρώπους. Ο ένας να κάνει το χωράφι κι ο άλλος να ρίχνει το σπόρο κι αυτό, γιατί ο σπόρος ήθελε ριζιμο στην αυλακιά που άνοιγε το υνί την ώρα που το 'σερναν από κοντά τα ζώα. Βέβαια, η ανάγκη, τροποποιούσε τα πράγματα κι άλλαζε τους κανόνες, αλλά...

Στην περίπτωση που δεν υπήρχε δεύτερος, ο σπόρος ρίχνονταν από πάνω κι έπειτα πέρναγε ο ζευγάς με το ζευγάρι και τον έκρυβε στη γη. Συνήθως, στις περιπτώσεις αυτές, το καλαμπόκι έβγαине δασύ, αλλά και τι μ' αυτό; Το αραιώναν στο σκάλο κι έκαναν μετά χαρές τα χοντρικά κι ό-λα της οικογένειας και του σπιτιού τα χορτοφάγα ζωντανά!

Το σπάρσιμο γίνονταν μέρα ηλιόλουστη κι όταν ο καιρός προβλέπονταν καλός. Δεν ξεκίναγε ποτέ απάνω σε αλλαγή του φεγγαριού, σε ανάντιους αέρηδες και σε δυσοίωνες προβλέψεις καιρικές, γιατί, από την ώρα που θα 'πεφτε στην αγκαλιά της γης ο σπόρος μέχρι να βγουν τα πρώτα φύτρα, δεν έπρεπε να βρέξει. Σαν έβρεχε, κατά κανόνα, ταράτσωνε το χωράφι και τότε, άιντε να φυτρώσει ρόκα και να προκόψει καλαμπόκι.

Στην περίπτωση που δεν έκαναν καλές προβλέψεις και πέτσιάζε το χωράφι, το σβάρνιζαν με τη σβάρνα, το τσαπάλιζαν με το τσαπί και στην ανάγκη το ξανάσπερναν.

Η σπορά, δεν ήταν παίξε -γέλασε. Ήταν πράξη ιερή, ήταν της ζωής λίθος θεμέλιος κι ήθελε προετοιμασία ξεχωριστή και αποχή απ' όλα της απάνω ζωής τα κοσμικά. Έτσι, σαν έρχονταν ο καιρός για σπάρσιμο, ο ζευγουλάς απείχε από ερωτοπαίχνιδα κι από αγάπης τρέλες. Έκανε τριήμερη αποχή απ' τον έρωτα, ξαπόστιο απ' την αγάπη. Το ίδιο έπρεπε να κάμει, κι έκανε, και ο σπορέας, ο οποίος, σαν ήταν γυναίκα, καλά ήταν να μην έχει "τα ρούχα της"...!

Η αποχή απ' της αγάπης το κρεβάτι γίνονταν, γιατί πίστευαν, πως θα λώβιαζε ο σπόρος, θα αμποδίζονταν η βλάστηση και θα 'μενε άκαρπο το χωράφι. Με άλλα λόγια, πίστευαν, ότι, μιας και ο ζευγάς θα είχε το μυαλό του αλλού, σαν θα 'κανε πράξεις άλλες, δεν θα πρόκοβε η σπορά και δεν θα 'χε καλή απόδοση το χωράφι. "Δε μπουρείς να σπέρ'ν'ς σια ουλούθι... ή στου μ...ί θα σπέρ-ν'ς ή στου κουράφ'...", έλεγαν. Και δεν το 'λεγαν μόνο, το πίστευαν και το τηρούσαν κιόλας!

Στα χωράφια έφταναν πρωί -πρωί, "προτού να δώκ' ο ήλιος". Αυτό το έκαναν, για να "κόψουν χωράφι" πριν το λιοκάμα. Άλλο είναι να δουλεύεις και να σπέρνεις με δροσιά κι άλλο να σε βα-ράει ο ήλιος στο κεφάλι.

Χωρίς καμιά υπερβολή, στο χωράφι, έφταναν την ώρα που του κόκορα το συκνολάλημα έσκιαζε τα μαύρα της νύχτας τα σκοτάδια κι ο αυγερινός, με τη μορφή του τη λαμπρή και με της μερός τη φεγγοβόλα όψη, υποχρέωνε τη νύχτα να μαζέψει τα πέπλα της τα κατραμένια.

Σαν πήγαιναν στο χωράφι, προτού να το ζέψουν το ζευγάρι, έπιαναν και το πήγαιναν στο χωραφιού την άκρη! Εκεί, το γύρναγαν ν' αγναντεύει προς την ανατολή κι απέ το έζευαν στ' αλέτρι. Έπειτα, έπιαναν κι έριχναν λιγάκι χώμα στις ράχες των καματερών τους, έκαναν το Σταυρό τους, έλεγαν "καλά μπιρικέτια" ("μπιρ'κέτια" ή και "μπινικέτια"), έλεγαν "Χεεεε...ε" στα ζώα τους κι άρχιζαν της μέρας τον αγώνα.

Μηροστά πήγαιναν τα "χοντρικά", από κοντά τ' αλέτρι, πίσω του ο ζευγουλός, το υνί έσχιζε της γης τις μαύρες σάρκες, ο σπόρος έπεφτε στο χώμα και η ελπίδα για καλή σοδειά φώλιαζε στου καματάρη την καρδιά. "Μακάρι!...", ου Θεός να δώκ'... να ριζ' δυο -τρεις βροχάδες, να 'σουδέψουμι κι 'μείς τουν κόπου μας", έλεγε με το νου του κι ανάγκαζε το ζευγάρι.

Στης σποράς την ώρα, τα καματερά δεν έπρεπε, δεν ήταν καλό να αγριέψουν. Αν τύχαινε κι αγριέψαν, εκείνη τη χρονιά, δε θα πρόκοβε το χωράφι. Ή θα του 'καναν ζημιές τα σερπετά ή θα το χάλαγε ο καιρός ή θα το 'ριχναν οι αέρηδες στη γης το καλαμπόκι. Πάντως, ό,τι κι αν θα συνέβαινε, όποια οργή κι αν θα το έβρισκε, "δέκα οκάδες θα 'σπερναν και πέντε κλωνιά θα 'σόδευαν!"

Αν τύχαινε και κάποιο καματερό κόπριζε στην αυλακιά και στη σπορά απάνω, έλεγαν, ό,τι θα 'χουνε καλή σοδειά, "καλά μπιρικέτια" δηλαδή.

Επίσης, αν τύχαινε να κατουρήσουνε στην αυλακιά τα ζώα, το εξέταζαν ως βροχή. "Θα βρέξ... δε τ' θ' απουσώσουμι του χουράφ'!... θα πιάσ' τρόμπα τρανή", έλεγαν. Και πράγματι... Τις περισσότερες φορές η "προφητεία" έβγαине σωστή κι αληθινός ο φόβος! Μπορεί να πρόφταναν να τελειώσουν το χωράφι τους, αλλά λάθος δεν έκαναν...! Το 'χαν παρατηρημένο... Ή λίγο ή πολύ θα έβρεχε!

Η γη, καλοδουλεμένη απ' των καματερών τον κόπο και ποτισμένη με του ζευγαί τον κοχλαστό... τον τίμιο ιδρώτα, σκέπαζε το σπόρο, όπως σκεπάζει η μάνα κλώσα τα πουλιά της. Έτσι, στις οκτώ, στις δέκα, βαριά στις δεκαπέντε μέρες, του καλαμποκιού οι μύτες έβγαίναν κι αγνάντευαν του ήλιου το φως και του απάνω κόσμου τη θωριά.

Το σκάλισμα

Οι μέρες διάβαιναν, ο καιρός ζέσταινε, ο καλαμποκόσπορος ριζοβόλαγε, πέταγε ύψος, έβγαζε και τέσσερα -πέντε φύλλα. Όταν το καλαμπόκι έφτανε σε τούτη εδώ τη "μοίρα", ήθελε σκάλισμα.

Το σκάλισμα στο καλαμπόκι, όπως σε όλα τα φυτά, ανασηκώνει το χώμα, βοηθάει να ανασάσουν καλύτερα οι ρίζες, ξεριζώνει τα βότανα και δίνει "πρόοδο" στο κλαρί.

Το σκάλισμα, αν και σ' ήθελε ώρες στο χωράφι και μέρες μέσ' στον ήλιο, ήταν πιο ξεκούραστη δουλειά. Παίρνονταν "έργια" το χωράφι και με τα σκαλοτσάπια να καϊδεύουνε απαλά το δουλεμένο χώμα, γίνονταν γοργά το δούλεμα κι έβγαине "γλήγορα" η δουλειά.

Καμιά φορά, απάνω στις τσάπες το κελάηδισμα και στου χωραφιού το σκάλισμα, έτσι για ξαπόστιο και λίγο για κουράγιο, άνοιγαν τα στόματα κι έπιαναν το τραγούδι! Όμως, όπως και να το κάνουν, σκάλος ήταν, ήλιος τους έκαιγε, τσαπί σήκωναν, οι πλάτες τους "άνοιγαν", ιδρώτας έτρεχε...

Το σκάλισμα, συνήθως, το 'καναν οι γυναίκες. Αυτές είχαν την υπομονή, αυτές την καρτερία, αυτές την επιδεξιότητα, αυτές και τη σβελτάδα. Κι εδώ που τα λέμε, δίχως αυτά τα προτερήματα και δίχως τα τέτοια τα χαρίσματα, δεν "έπλεε" στο χωράφι το τσαπί και χάλαγε το σπαρτό. Βέβαια, υπήρχαν και άντρες που γίνονταν ένα με το χωράφι... Άνδρες, που και γρήγορα σκάλιζαν και επιδέξια κράταγαν το τσαπί, αλλά ήταν λίγοι. Οι περισσότεροι μίτη υπομονή είχαν, ούτε επιδέξιοι ήταν, γι' αυτό έκαναν άλλες δουλειές και χαλάλιζαν στις γυναίκες τους το σκάλο.

Μετά απ' το σκάλισμα, μιας και ζέσταινε πολύ ο καιρός και πύρωνε αβάσταχτα το κάμα, γίνονταν οι "γούρνες", διορθώνονταν οι "(φ)στέρνες", ανοίγονταν τ' αυλάκια, έμπαιναν οι αράδες, έπαιρναν την κατηφόρα τα νερά, άρχιζαν και τα ποτίσματα.

Το προστάτεμα του καλαμποκιού

Όμως, τα καλαμπόκια, δεν ήθελαν μόνο όργωμα, δίβολο, σπάρσιμο, σκάλισμα, βοτάνισμα και πότισμα, ήθελαν και προστάτεμα. Σαν έβγαιναν τ' αστάχια και φούντιαζε η ρόκα, τα χωράφια ήθελαν φύλαγμα απ' τα πουλιά, απ' τους ασβούς, απ' τα σκυλιά κι απ' όλα της απάνω γης τα ...επιζήμια σερπετά, γιατί... γιατί, ως πλάσματα κι αυτά, απαιτούσαν... διεκδικούσαν το ταΐνι τους κι ήθελαν το μερτικό τους.

Έτσι, οι γεωργοί, για να τα σώσουν απ' αυτά... για να τους μείνει άθικτο το σπαρτό, για να λαικίσουν τα ζώα και για να φύγουν τα πτηνά, για να σκάσει το μάτι το κακό, να σβήσει των μοχθηρών ανθρώπων η ζήλεια και του κόσμου η κακιά βουή, έπιαναν κι έζωναν τα χωράφια τους με ένα άσπρο... με ένα κάτασπρο, σαν την αλήθεια, γνέμα.

Συνήθως, το νήμα αυτό, ήταν φτιαγμένο από μακρύμαλλης λευκής πρατίνας το μαλλί, γνεσμένο στη ρόκα και στ' αδράχτι, πέρα σε τόπο έρημο, σε τόπο ανήλιαγο, σε τόπο άφεγγο ή ζερβό! Σε τόπο που ανθρώπου μάτι δεν τον έβλεπε, που δεν τον έφτανε κράξιμο θνητού, της εκκλησιάς τροπάριο, του Θεού θυμίαμα και του παπά φωνή...!

Για το σκοίνιασμα, επειδή δεν έπρεπε να τους πάρει μάτι, ζύπναγαν πρωί, γιατί σαν τους έπαιρνε... άμα τους έπαιρνε, δεν τους έπιανε το φκιαγμά και δεν σώζονταν το σπαρτό...!

Ξύπναγαν, λοιπόν, με του πρωινού το σύθαμπο και με συντροφιά τους των ταξιδιάρικων αστεριών το φως, έπιαναν αμέσως τη ...δουλειά, για να κάμουν απλησίαστο το χωράφι τους και άτρωτο το σπαρτό.

Έτσι, όταν πήγαιναν στο χωράφι κι αφού βεβαιώνονταν, πως δεν τους βλέπει γείτονα ή κάποιου περαστικού το μάτι, πήγαιναν στο κάτω ή στο δυτικό μέρος του χωραφιού, έβρισκαν μια θραυφερή καλαμποκιά κι έδεναν, λιγάκι πάνω ή λίγο κάτω απ' το ρογκλί, τρεις κόμπους γερούς απάνω της την κλωνιά.

Όπως έκαναν της κλωνιάς τους κόμπους τους γερούς, σε κάθε κόμπο έλεγαν: "Δένω και 'μποδαίνω (ή 'μποδίζω) τα πτηνά, τα σερπετά κι ούλα τα κακά τα πλάσματα απ' του καλαμπόκ'...!"

Έπειτα, αφού έδεναν τους τρεις κόμπους κι άμα έλεγαν τα ...πρεπούμενα, προχώραγαν, υποχρεωτικά αριστερά, ακουμπώντας απάνω στις ακρινές καλαμποκιές το νήμα. Έτσι, περνώντας, προχωρώντας και διαβαίνοντας, κύκλωναν το χωράφι κι έφταναν στο σημείο απ' όπου στην αρχή ξεκίνησαν. Εκεί, ματάδεναν στη ρόκα την κλωνιά και τέλειωναν του χωραφιού τους το σωτήριο ζώσιμο.

Ωστόσο, η διαδικασία δεν τελείωνε εδώ. Είχε τρεις μέρες στράτα ακόμα, καθότι κάθονταν και το φύλαγαν τρία ολόκληρα μερόνυχτα το χωράφι τους! Το φύλαγαν κι από κόσμο κι από ζωντανά, διότι, τα τρία πρώτα τα μερόνυχτα, δεν έπρεπε να πατήσκει πλάσμα μέσα! Αν πάταγε, χάλαγε η σειρά και πήγαινε χαμένος ο τόσος τους ο κόπος!

Όπως ο καθένας μας αντιλαμβάνεται, το σκοινιασμένο το χωράφι το φύλαγαν άλλες, το φύλαγαν "ανώτερες" δυνάμεις, ενώ τ' ασκοίνιαγο... τ' ασκοίνιαγο, αναγκαστικά το φύλαγε ο κόσμος!

Έτσι, λοιπόν, τα χωράφια που δεν ήτανε "φκιαγμένα" και με τη λευκή του πρόβατου κλωστή δεμένα, ήθελαν φύλαγμα. Ήθελαν "χουχότ'μα", ήθελαν φωνές, φασαρία και κακό! Ήθελαν τσιακατούρες, ταψιά και τενεκέδια να χτυπάνε την ημέρα, φωτιές τρανές να καίνε ολονυχτίς και κάθε είδους θόρυβο και φασαρία να γίνεται απ' το σουρούπο ως την αυγή! Με λόγια άλλα και με κουβέβτες λίγες, σ' ήθελαν... σ' είχαν δεμένο χειροπόδαρο εικοσιτέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο!

Πολλές φορές, όπως ο κόσμος έτσι και το καλαμπόκι, αρρώσταινε κι αυτό. Βέβαια, δεν έχανε

το χρώμα του, μήτε την πρασινάδα του, αλλά έμενε στέρφο... δεν έφτιαχνε ρογκλί.

Δεν έφτιαχνε, διότι στου ρογκλιού τη θέση ή κάπου παραπάνω -ίσως και παρακάτω -έβγαζε καρκίνωμα τρανό που του 'τρωγε τη σάρκα. Έβγαζε μια τρανή φουσκάλα, που, όταν ...ωρίμαζε κι έπαιρνε χρώμα καφετί, έτσι και την έτριβες, μαύριζαν τα χέρια σου και γιόμιζε ολόγυρα ο τόπος με σκόνη καφετιά! Ήταν ο δαυλίτης...! Ήταν ο δαυλίτης (ή και "δαυλίδα") που δεν άφηνε την καλαμποκιά ν' αναπυχθεί και σπόρο να καρπίσει...!

Οι γεωργοί, για να ξορκίσουν το δαυλίτη, έπιαναν και τον έκοβαν κι έπειτα τον πέταγαν στα σοκάκια, στους δρόμους και στα τρίστρατα! Τον πέταγαν εκεί, για να τον αδρασκελάνε οι διαβάτες και να τον πατάει όπως ο κόσμος θα περνούσε. Με την πράξη τους αυτή, πίστευαν, ότι τον ξόρκιζαν κι ότι δε θα ξανάρχονταν άλλη χρονιά στο καλαμπόκι τους!

Η δαυλίδα έπιανε τις στράτες, η αστοχιά και ο δαυλίτης πετάγονταν στους δρόμους, ενώ τις καλαμποκίες... τις άρρωστες καλαμποκίες, τις έπαιρναν, έκοβαν το δαυλίτη κι έπειτα τις πέταγαν στα χοντρικά. Μαζί τους πέταγαν κι όλες τις λαρδιασμένες, δηλαδή τις καλαμποκίες "που παρέδωσαν το πνεύμα τους", γιατί δυστύχησαν από νερό κι όλες του χωραφιού τις "στέρφες" ρόκες.

Το βαντάκι(α)σμα

Μ' αυτά και μ' αυτά, έμπαινε ο Αύγουστος, διάβαινε της Παναγίας, κιτρίνιζαν οι ροκίες, έστριβε το καλαμπόκι, έμπαινε κι η αργατιά στον έργο. Έμπαινε κι άρχισε το βαντάκι(α)σμα.

Εκεί, όπως βαντάκιζαν κι έκοβαν τις ροκίες, φύλλα κι όλες τις πάνω απ' το ρογκλί τις κορυφές, τις έφτιαχναν βαντάκια και τα 'στεναν ανάποδα στο χωράφι, να ξεραθούν στον ήλιο.

Τα βαντάκια, ήταν απ' τις πιο καλές, νόστιμες και περιζήτητες των χοντρικών τροφές. Μ' ένα βαντάκι την αυγή, με λίγο έζω την ημέρα για κανένα κλαρί και για νερό και μ' ένα τσουβάλι άχυρο το βράδυ, "χόρταινε" το πράμα και πέρναγε του χειμώνα η δύσκολη η μέρα. Όμως, για να "γίνουν" τα βαντάκια, έπρεπε μέρες ο ήλιος να τα βλέπει κι ήθελε να 'ναι κι ο καιρός άβρεχος και καλός. Έλα, όμως, που ορισμένες φορές το γίνωμα και το ξέραμα, έπεφτε στα ημερομηνία μέσα...! Τώρα, αν τα ημερομηνία ήταν ...καλά, δίχως

δροσιές, ψιχάλες και βροχές, πάει καλά, αν όχι, τότε... τότε, ήταν να τον κλαις το γεωργό και μαζί μ' αυτόν κι ολάκερη τη φαμίλια του.

Ήταν να τον κλαις, γιατί το 'χε "έμπα ψυχή κι έβγα"! Κάθονταν να ξαποστάσει το μεσημέρι, δεν πρόφταινε να στεγνώσει απ' την αμπάλα του ο ιδρώτας και να φύγει απ' το καταταλαίπωρο κορμί του η αποσταμάρα και κρέμαγαν τα σύννεφα, μαύριζαν τα βουνά, αστραποτσιοκάναγαν τα σύρραχα και τα λόγγια όλα, σούδιαζε η βροχή, καμιά φορά δεν έλειπε και το ...όψιμο του Αύγουστου ή του Τρυγητή το επιζήμιο χαλάζι!

Ο ουρανός άστραφτε, ο τόπος έλαμπε, τα σύννεφα έβρεχαν και η οικογένεια ολόκληρη έτρεχε στο χωράφι. Έτρεχε και, εν μέσω βροχής και αστραπών, μάζευε τα βαντάκια, τα 'βγαζε στου χωραφιού την άκρη κι εκεί τα έφτιαχνε σωρό. Τα σώριαζε με τα κοτσάνια μέσα και με τις κορυφές της ρόκας προς τα έξω κι έπειτα... έπειτα, ας είν' καλά τα (χ)εράμια, τα κουρέλια και τα τσιόλια. Τα σκέπαζαν μ' αυτά και τα 'φηναν μέχρι να στρώσει ο καιρός καλά, να λάμψει ο ήλιος πάλι.

Όταν λιάζονταν τα βαντάκια, όσοι είχαν καλύβι, αποθήκη, αχυρώνα και καλές σειρές τα αποθήκευαν εκεί, ενώ οι άλλοι, εκείνοι που δεν είχαν, τα 'φτιαχναν (α)θημωνιές.

Οι (α)θημωνιές δε γίνονταν έτσι. Για να γίνουν, ήθελαν μαστοριά και τέχνη, ήθελαν και κάποια

υλικά. Το στήσιμό τους δε γίνονταν μήτε όπου να 'ναι κι ούτε όπως να 'ναι. Για να φτιάξουν την (α)θημωνιά, διάλεγαν τόπο που να μην τον "δέρνει" ο αέρας, μήτε να τον βαραίει πολύ η βροχή. Τέτοια τόπια ήταν αυτά που 'ταν μέσα σε δάσος κοντινό ή κάτω από 'να δέντρο αειθαλές, αριά, πουρνάρι, έλατο ή κάποιο παρόμοιο μ' αυτά.

Για της (α)θημωνιάς θεμέλιο διάλεγαν μια μακριά, λιανή, αλλά στέρεα ελατίσια τέμπλα, το κάτω μέρος της το έμπηγαν βαθιά στο χώμα μέσα, ενώ το πάνω της το 'δεναν απάνω στο κλαρί. Έπειτα, στο μέρος της το κάτω, σώρισαν κλάρες ξερές, από εκείνες που κλάριζαν κι έτρωγαν τα πράματα το καλοκαίρι και, αφού τις στέριωναν καλά, άρχιζαν των βαντακιών το στοιβάζμα.

Άλλοι πάλι, αυτοί που είχαν δυνατότητα, αντί για κλάρες και απόκλαρα, έπιαναν κι έβάζαν σανίδια αραιά και πάνω τους, πάντοτε κυκλικά κι ολόγυρα στο στύλο, στοιβάζαν τα βαντάκια τους κι έκτιζαν την (α)θημωνιά τους.

Τέλος, ως στέγασμα της (α)θημωνιάς, έβάζαν φτέρες ή άχυρο από βρίζα που άντεχε στα χιόνια, άντεχε και στις βροχάδες.

Στου Αυγουστιού τα έβγατα, στου Τρυγητή το έμπα ξεραίνονταν στις ροκιές απάνω τα ρογκλιά, έμπαιναν κι αυτοί στον έργο και μάζευσαν τις ρόκες.

Επειδή είχα την τύχη να ζήσω ανάλογες στιγμές, δεν είναι καθόλου υπερβολή, αν πούμε, ότι του καλαμποκιού το μάζεμα ήτανε πανηγύρι και χαρά, όπως και τα ξεφλουδίσματα μετά. Έβλεπες άντρες και γυναίκες να μαζεύουν, τους νιους και τα παιδιά να σακιάζουν, να φορτώνουν και να κουβαλούν και τους γέρους να στήνουν στ' αλώνι ή στη ρούγα όζω το σωρό...!

Τα ξεφλουδίσματα

Βλέπετε, εκείνους τους παλιούς καιρούς, για 'κείνους τους ανθρώπινους ανθρώπους, το ψωμί ήταν του Μεγαλοδύναμου η αγάπη και η ευλογία του Θεού. Ήτανε κεκριμπάρι πολύτιμο, φτιαγμένο απ' τον καλοκαιρινό τον κόπο και σμιλεμένο μέσα σε ατέλειωτα αυλάκια, που στο πήγαινε, στο έλα και στη ρότα τους κύλαγε ποτάμια της αμπάλας, του μετώπου και του κορμιού ο άσωτος ιδρώτας...!

Ο ήλιος, αποσταμένος απ' της μέρας το τρεχαλητό, κοκκίνιζε ολόγυρα τον τόπο, έγερνε από τη ράχη πίσω και πλάγιαζε στην Ήπειρο και πάνω απ' του Ιονίου τη θάλασσα να κοιμηθεί.

Ο αποσπερίτης φώτισε για λίγο την πλάση στην αρχή, αλλά, σαν έβλεπε, πως δεν ήταν ήλιος και μήτε φεγγάρι γίνονταν να γενεί, άφηγε του ουρανού τα ύψη και τρέχοντας, βιαστικά είναι αλήθεια, πήγαινε να κρυφτεί. Βιάζονταν, κόσσευε κι έτρεχε να κρυφτεί, γιατί ήθελε να 'ρθει, ως φωτεινό αστρί και ως λαμπρός αυγερινός, το άλλο το πρωί, τη μέρα την επόμενη στην κοσμοπλάσι ολόκληρη να φέρει...!

Στα σοκάκια όλα και στα δίστρατα παντού κινούνταν κλεφτοφάναρα, λάμπες, ενίοτε και δαυλιά κι ακούγονταν γέλια, κουβέντες και περπατητά. Ήταν η γειτονιά, ήταν ο μαχαλάς και το χωριό, που, έχοντας στα χείλη τη χαρά και στην καρδιά το γλέντι, πήγαινε για ξεφλούδισμα. Απόψε εδώ, αύριο εκεί, την άλλη παραπέρα. Ωσπου να μεσιάσει ο Τρυγητής, το ξεφλούδισμα δεν έπαυε και του χωριού η χαρά τελειώμα δεν είχε.

Οι νοικοκυραίοι, της γης οι ακάματοι ασφάλαγκες, χαρούμενοι κι αυτοί, υποδέχονταν τον κόπο κι έπειτα έπαιρναν τους ανθρώπους κι αφού τους οδηγούσαν στο αλώνι, τους έβάζαν ολόγυρα απ' τις ρόκες και σιμά απ' του καλαμποκιού τους το σωρό να στρώσουν, να πισωκωλιαστούν και να καθίσουν. Αλλού καθόντουσαν οι νιες, αλλού τα παλικάρια κι αλλού οι παντρεμένοι. Και παραδίπλα τους... σιμά και παραδίπλα τους, καθόντουσαν λεβέντικα τ' αγέραστα γερόντια.

Στα χέρια τους κρατούσαν σουγιές, βαστούσαν πρόκες μυτερές και κοφτερά σουβλιά. Ήθελαν ν' ανοίξουνε τα φύλλα του ρογκλιού μ' αυτά, τη ρόκα την ολόχρυση από μέσα τους χωρίς κόπο πολύ να βγάλουν.

Στη μέση ήταν του καλαμποκιού ο θεριός σωρός, της χρονιάς ολόκληρης το μπερεκέτι όλο κι

απάνω απ' το σωρό στέκονταν πανώριο κλεφτοφάναρο, ολόμαυρο απ' την καπνιά τσιμπλι ή ένα ταπεινό λυχνάρι.

Έπειτα, σαν κάθονταν, άλλοι καταγής κι άλλοι σε καρεκλάκια απάνω, κοίταζαν την ανατολή, έκαναν με σέβας το Σταυρό τους, το πανηγύρι κίναγε και η αλλιώτικη βραδιά αρχίναγε.

Όπως ξεφλουδιζόταν ο καρπός και κιτρινοβόλαγε στις νύχτας την αστροφεγγιά τ' αλώνι, αδυνατίζε... έπεφτε... συρρικνώνονταν... μαζεύονταν ο σωρός, κάποιος θαλερός -ρόκες ήταν αυτές κι έκαναν νόνο τρανό -πήγαινε να φέρει στους ξεφλουδιστάδες πιο κοντά τις ρόκες, οι νοικοκυραίοι, ευχαριστημένοι απ' τη σοδιά, έκαναν όνειρα σαν τα παιδιά, οι νοικοκυρές σεβρίζαν φαί, λουκούμια και πιστά, οι γέροι πολέμαγαν τα χρόνια τα πολλά, έκρυβαν τα ντέρτια στην καρδιά και την άφηναν άυλη και λεύτερη να πάει...! Την άφηναν αφέντρα του κορμιού, επιβάτη του σοφού μυαλού και ταξιδεύτρα της διάνοιας να γίνει, ώστε στη νιότη τους την περασμένη και στους καλούς, στους άλλους... στους αλλοτινούς καιρούς, ολονυχτίς, απόψε να τους πάει...!

Οι νιες κι οι νιοι του έρωτα έριχναν κλεφτές ματιές, οι ανύπαντρες κι όλα τα παλικάρια έδειχναν σημάδια της αγάπης δυνατά κι άρχιζαν το τραγούδι. Τραγούδι που υμνούσε του τόπου τα ψηλά βουνά, τους κάμπους καταριόνταν... Τραγούδι που έδιωχνε την κόπωση πιο πέρα, ξαπόσταине την αργατιά προσωρινά και τους αφεντάδες του σπιτιού όλους τους καλοτύχαγε... Τραγούδι που υφάνθηκε σε κάποιας κρουστής αγάπης αργαλειό, με υφάδι του της ψυχής καημούς κρυφούς και με στημόνι του κλωνιές του έρωτα τα zaharénia βέλη...! Κι έπειτα, σαν τελείωνε του καλαμποκιού ο ατέλειωτος σωρός, σαν έκανε η πούλια γιόμα, τρικούβερτος στήνονταν χορός και γλέντι ως την αυγούλα...!

Κι εκεί, απάνω στις δίπλες της χαράς και του χορού τ' αμίμητα τσαλίμια, εύκοιταν "...καλουφάγουτου του σόδιμα..." στο νοικοκύρη, "...κι τ' χρόν' πλισσότρου", του έλεγαν "να γίνει..." κι έπειτα... ύστερα σταματούσαν. Σταματούσαν, δίνοντας τέλος στη αναγάλλια, τέρμα στο χοροστάσι, γιατί... γιατί τους περίμενε κι η άλλη η βραδιά, τους έκραζαν τα πράματα, τους ήθελαν της μέρας, που σε λίγο θα ξημέρωνε, τα συγύρια, οι δουλειές και τα ατέλειωτα ριμέντια.

Κρεμάδες, στούμπισμα, άλεσμα...

Ορισμένοι, όλο ή μέρος του καλαμποκιού τους, το έφτιαχναν κρεμάδες. Δηλαδή το ξεφλούδιζαν μεν, αλλά δεν του έκοβαν τα φύλλα που περιέβαλαν, που έκρυβαν, που σκέπαζαν, που τύλιγαν τον καρπό. Τα γύριζαν προς τα πίσω, τα 'δεναν μεταξύ τους κι ύστερα τα κρέμαγαν απάνω στου ταβανιού τα ξύλα με τέτοιον τρόπο, ώστε να κρέμεται προς τα κάτω ο καρπός, να φαίνεται το καλαμπόκι. Εκεί, κρεμασμένο, τα 'φηναν να ξεραθεί ως το χειμώνα ή κι ως την άνοιξη ακόμα κι έπειτα, σαν το ήθελαν κι άμα το χρειαζόντουσαν, το στούμπαν κι έπαιρναν τον καρπό.

Οι κρεμάδες, πέρα απ' το ό,τι στόλιζαν το κονάκι, στα σπίτια που τους έλειπε ο χώρος ή δεν υπήρχαν τα τρανά αμπάρια, αποτελούσαν... ήταν ένα είδος αποθήκης. Έτσι, οι νοικοκυραίοι, λογάριάζαν τις ανάγκες τους, κατέβαζαν τις κρεμάδες που τους ήταν απαραίτητες, τις στούμπαν, έπαιρναν το λιασμένο καλαμπόκι και πήγαιναν στου χωριού τον κοντινό το μύλο.

Μετά απ' τα ξεφλουδίσματα, μάζευαν τα ροκόφυλλα για να τα δίνουν τροφή στα χοντρικά -κυρίως στα γελάδια, γιατί τα άλλα χοντρικά, κάποιες φορές, σαν τα 'τρωγαν, τα 'πιανε "στρόφος" δυνατά -κι υστερότερα άπλωναν το καλαμπόκι τους στ' αλώνι και στον ήλιο, για να ξεραθεί.

Κάποιοι θεριακλήδες του καπνού και του τσιγάρου μύστες, πριν μαζετευούν του ξεφλουδίσμα-

τος και του καλαμποκιού τα σκόρπια φύλλα, προτού γεμίσουν της μεταφοράς τ' αχόρταγα βριζόνια, διάλεγαν μέσα απ' τα φύλλα τα πολλά ροκόφυλλα για να 'χουν!

Στο ήλιο άπλωναν όλο το καλό το καλαμπόκι, ενώ τα "γούτσια", καθώς και τις μικρόροκες που ήτανε ανήλιαγες, έπιαναν και τα 'βραζαν πρόχειρα να τα φάνε!

Άμα ξεραίνονταν καλά το καλαμπόκι, διάλεγαν λίγες απ' τις ρόκες τις τρανές με το χοντρό το σπόρο, τις ήθελαν για σπόρο, και το υπόλοιπο, το πολύ, το στοιβάζαν μέσα σ' ένα δωμάτιο ή και στο αλώνι μέσα και το στούμπαναν.

Το στούμπισμα ήθελε χέρια γερά... χέρια, που να κρατούν βαρύ στειλιάρι, γιατί... γιατί δίχως γερών χεριών τη δύναμη, δίχως βαρύ στειλιάρι, δε "βακίζονταν" τα κότσιαλα, μήτε στομπίζονταν οι ρόκες κι ούτε έβγαινε από πάνω τους εύκολα το καλαμπόκι.

Μετά από το στούμπισμα, ακολούθαγε το ξεκοτσιάλιασμα, ύστερα γίνονταν το λίνισμα, έπειτα το λιάσιμο το τελικό και κατοπινά γίνονταν το αμπάριασμα.

Αλήθεια, τι ανειώτες, τι απεριγραπτες στιγμές καλοτυχιάς ζούσαν οι νοικοκυραίοι σα γέμιζαν τ' αμπάρια τους, σα σόδευαν της χρονιάς τους το κίτρινο ψωμί! Πράγματι, σαν έφευγε από πάνω τους της πείνας το βάρος το πολύ, αλάφρωναν απ' τη χαρά τους, φτερούγιζαν με τα πουλιά, πέταγαν στα ουράνια!

Του καλαμποκιού τα κότ(ι)αλα τα έκαιγαν για να πυρωθεί η γάστρα στη γωνιά ή τα χρησιμοποιούσαν για προσανάμμα. Βέβαια, στην κατοχή -στην πείνα του '41 -τι να 'καναν, για να κρατηθούν... για να παραμείνουν στην έρμη τη ζωή, τα έφαγαν κι αυτά..!

Τις ρόκες που κράταγαν για σπόρο δεν τις στούμπαναν, τις ξεσπύραγαν. Τις ξεσπύραγαν, γιατί με το στούμπισμα κινδύνευε να ραγίσει ή και να σπάσει ο καρπός.

Για να το κάνουν ευκολότερο το ξεσπύρισμα, έτριβαν τις ρόκες αναμεταξύ τους κι έτσι έβγαιναν τα σπυριά. Ορισμένοι, μάλιστα, έβρισκαν ένα κότ(ι)αλο προκομμένο και γερό και ξεσπύραγαν όλο το σπόρο τους μ' αυτό. Έπειτα, άμα τελείωναν, λίνναγαν και μάζευαν το σπόρο, ενώ τα κότ(ι)αλα, που από δαύτον έβγαζαν, δεν τα 'καιγαν..! Τα πήγαιναν και τα 'ριχναν μέσα σε πηγής τρεχούμενο νερό, για να 'χει το νοικοκυριό ολοχρονιάς "δροσιά" και προκοπή αδιάκοπη στα σπορικά το σπίτι!

Καλά καλαμπόκια γίνονταν στα χωριά και στους οικισμούς εκείνους που είχαν χωράφια με χώμα άπατο και μπόλικο νερό. Ανάμεσά τους η Μουτσιάρα, το Κεραμαριό, τα Βαρκά, ο Κάμπος, το Συγγέρι, τα Κέδρα και τα Φουσιανά. Όμως, ονομαστότερο καλαμπόκι ήταν αυτό των Φουσιανών!

Ήταν τόσο καλά και θραυερά τα φουσιανίτικα καλαμπόκια, που ο λαός μας τα κότ(ι)αλά τους θαύμαζε, γι' αυτό έμεινε να λέγεται: "Κότσιαλου φ'σιανίτ'κου" ή "Θέλ' κότσιαλου φ'σιανίτ'κου"..!

Αυτά γίνονταν κάποτε στου Ασπροπόταμου τα πανέμορφα τα τόπια, ενώ σήμερα...σήμερα, έφυγαν για τις πόλεις τα παιδιά, έμειναν άφεντα, δίχως ζευγούλα και χέρσα τα χωράφια και πάει... ερήμωσε ο τόπος!

Τελειώνοντας, αξίζει να αναφερθεί, ότι ο Δήμος Ασπροπόταμου, εδώ και χρόνια, κάθε Αύγουστο, διοργανώνει -με μεγάλη, μάλιστα, επιτυχία -πολιτιστικές εκδηλώσεις με την ονομασία "ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ".

Οι εν λόγω πολιτιστικές εκδηλώσεις, που περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις και μουσικές βραδιές (βραδιά γερόντων κ.λπ.), είναι εκδηλώσεις τιμής του σπορίματος εκείνου που για εκατοντάδες χρόνια τράνεψε τον κόσμο της περιοχής και που για γενεές πολλές κράτησε στη ζωή παππούδες, αγγόνια και παιδιά. Συνάμα δε, είναι εκδηλώσεις θύμησης των παλιών, αναπόλησης των περασμένων και μάθησης των νέων.-

Ο ΛΥΚΟΣ

Από τα "Ψηλά Βουνά", του **Ζαχ. Παπαντωνίου**

Από κάποιο μακρινό βουνό ξεκίνησε ο λύκος. Όταν πείνασε πολύ συλλογίστηκε: "Σ' έναν λύκο σαν και εμένα, δεν πάει να κυνηγά την αλεπού. Πόσο θα ζήσω ακόμα; Ένα χρόνο, δύο; Πρέπει να καθίσω τραπέζι σε μεγάλα τσελιγκάτα".

Να πούμε την αλήθεια, ο λύκος μας είναι λίγο ηλικιωμένος, φέτος έκλεισε τα δεκατρία, γέρασε. Άλλαξε το μαλλί του, μα την γνώμη του και την κεφαλή του δεν την άλλαξε. Πάντα στα καλά κοπάδια είναι ο νούς του.

Χτές το βράδυ είδε στον ύπνο του, πως έπεσε μέσα σε τρεις χιλιάδες άσπρα πρόβατα. Από τότε δεν μπόρεσε να κοιμηθή. Ξεκίνησε να πάει να τα βρή.

Πέρασε βουνά και βουνά. Δάση από έλατα κι από πεύκα, από καστανιές κι από οξυές.

Περπάτησε τα φαράγγια και τις ράχες. Τράκ, τράκ, τράκ! Το πάτημά του χτυπούσε δυνατά, σαν να ήταν πεταλωμένος.

Τ' αγρίμια, που το γνωρίζουν αυτό το περπάτημα, έτρεξαν στην τρύπα τους. Πρώτη η αλεπού, καθώς ήταν ξαπλωμένη σε μία πέτρα, έτρεξε και χώθηκε στον τρίτο διάδρομο της φωλιάς της.

"Για να φύγει η αλεπού, είπε ο ασβός, κάποια μεγάλη δουλειά τρέχει!" και μπήκε σε μια ξένη τρύπα, που τη βρήκε άδεια.

"Για να φεύγει ο ασβός, είπε το κουνάβι, δεν είμαστε καλά. Κάποιος καλός κυνηγός θα βγήκε εδώ κάτω. Άς καθίσω, να μην πάη το τομάρι μου στην αγορά". Μπήκε μέσα στον κορμό ενός δέντρου εκατό χρονών. Εκεί ήταν το πατρικό του. Εκεί μέσα η μάνα των τους είχε δώσει το καλό γουναρικό, που φορούν αυτό και τα αδέρφια του.

"Δρόμο, δρόμο!" είπε ο σκαντζόχοιρος και χάθηκε. Από τον πολύ τον φόβο του δεν πρόφτασε ούτε να τιναχτή, μέσα στ' αγκάθια του έσερνε πολλά ξερά φρούγανα.

Μόνο η νυφίτσα δεν τρύπωσε ακόμη. Έτρεχε στα κλαριά μιας πελώριας καστανιάς, σα να ρωτούσε: "Τι είναι; Τι τρέχει;"

Δεν μπορεί η νυφίτσα να ζήσει, αν δε μάθη όλα τα νέα. Κοίταζε παντού με τις γυαλιστερές χατρίτσες των ματιών της, μα κανείς δε βγήκε να της πη τίποτα. Κι η πιο φλύαρη νυφίτσα είχε κρυφτή.

"Για να κρυφτούν όλες οι γειτόνισσες, συλλογίστηκε, θα πή, πως κάτι σοβαρό τρέχει. Άς πάμε, μην έρθουν τίποτα σκάγια".

Απάνω σ' ένα ψηλό κλώνο κάθισε ακίνητη και μαζεύτηκε έτσι, πού να φαίνεται ένα με το κλαδί.

Ο λύκος όλα αυτά τα καταλάβαινε. Ο αέρας του έφερνε τη μυρουδιά των αγριμιών, που έφευγαν. Είδε και τα χνάρια μερικών και κούνησε το κεφάλι του.

"Έννοια σας, είπε, και δε βγήκα για σας. Πάω για καλό τραπέζι. Για ένα λύκο, που βλέπει στον ύπνο του τρεις χιλιάδες πρόβατα, δεν αξίζετε τίποτα". Και προχώρησε.

Η πείνα του μεγάλωσε. Η δίψα του για αίμα ακόμη περισσότερο. Ακόνιζε τα δόντια του, έκοβαν σαν το καλύτερο μαχαίρι, ήταν έτοιμος.

Μέσα στ' άσπρα πρόβατα άρχισε να ονειρεύεται τώρα κι ένα μαύρο στη μέση. Ένα με χαιμαλί. Μπορεί να είναι το λάγιο αρνί. Έτσι, σε κάποιο πρόβατο καϊδεμένο από τον τσέλιγκα ήθελε να πέση.

Αφού περπάτησε πενήντα χιλιόμετρα, έφτασε στα Τρίκορφα. Σταμάτησε ευχαριστημένος. Άκου-

σε τα κουδούνια από τα πρόβατα του Γεροθανάση : "Μπράβο, Θύμιο", είπε γιατί τα γνώρισε, τίνος είναι.

Στην καλύτερη όμως στιγμή, τη στιγμή που ετοιμάστηκε να κυμίξει, έξαφνα είδε δυο ξαδέρφους του μπροστά, το Μούργο και τον Πιστό. Οι δύο αυτοί μαντρόσκυλοι του Γεροθανάση πήδησαν απάνω του, μια τουφεκιά ακούστηκε, δεύτερη, τρίτη.

Φώναζαν οι τσοπάνηδες, το κοπάδι αναταράχτηκε, σκύλοι γάβγιζαν μακριά, η ταραχή απλώθηκε από ράχη σε ράχη.

"Ξαδέρφια, έρχομαι από ξένον τόπο, είμαι πεινασμένος και δεν θα φύγω!"

Αυτά θα έλεγε ο λύκος στους ξαδέρφους του, τους σκύλους, αν ήξερε, πως έπαιρναν από λόγια. Μα επειδή ξέρει, πως δεν παίρνουν, ετοιμάστηκε. Όποιος μείνη ζωντανός.

Τότε άρχισε τον πόλεμο και με τους δυο. Απάνω στον σβέρκο του ένοιωσε σα μαχαίρια τα δόντια των σκύλων. Μα κι αυτός, ξεφεύγοντας, χύθηκε να τους αρπάξει από το ίδιο μέρος. Κυλισμένοι κάτω, φαίνονται σκύλοι και οι τρεις.

Ο λύκος είχε να κάμη με δύο. Έπρεπε να σκοτώσει έναν από τους δυο, να μείνη μ' ένα, ύστερα να νικήση κι αυτόν και να ορμήση στα πρόβατα. Γιατί δεν έπαυε να τα συλλογίζεται μέσα στις δαγκωματιές.

Κι η αλήθεια ο ένας σκύλος, ο Πιστός, δε θα μπορούσε να κρατήσει πολύ στη μάχη. Έφαγε μια φοβερή δαγκωματιά στην κοιλιά. Το αίμα έτρεχε, ο Πιστός δάγκανε ακόμη, η δύναμή του όμως όσο πήγαινε και λιγότευε.

Μα νά! Ένας άλλος φοβερός μαντρόσκυλος, ο Κίτσος, έφτασε από κάτω για να βοηθήση τους άλλους. Αυτός του ρίχτηκε με περισσότερη λύσσα. Τώρα ήταν ένας με τρεις.

Πολέμησε και με τους τρεις δεν ξέχασε, πως είναι λύκος. Μα ήταν πολύ δυνατοί. Είναι πιστοί μήνες, ολόκληρο χρόνο τον περιμένουν, τόσες νύχτες γάβγιζαν γι' αυτόν.

Ο λύκος δεν μπόρεσε να σταθή σε τρεις εχθρούς ενωμένους. Είχε μια πληγή μεγάλη στο σβέρκο, είχε σκισμένο το δεξί πλευρό, κι είχε κι άλλες πληγές μικρότερες στο κεφάλι, στα πόδια και στην ουρά.

Και όμως κατόρθωσε να τους ξεφύγη. Σε μια στιγμή μάζεψε όλη του τη δύναμη και τινάχτηκε μακριά.

Όρμησαν οι σκύλοι από κοντά, τον άρπαξε ο ένας, μα πάλι ο λύκος έμεινε μοναχός του και χάθηκε.

Από τη στιγμή εκείνη οι σκύλοι τον κυνηγούν. Ο Πιστός έπεσε στο δρόμο, οι άλλοι δυο τρέχουν κοντά στο λύκο. Τον ίδιο δεν το βλέπουν, ακούν όμως το περπάτημά του ή νιώθουν τη μυρωδιά του. Τον πηγαίνουν από ράχη σε ράχη.

Όλη εκείνη τη νύχτα τον κυνηγούσαν οι σκύλοι, οι τουφεκίες, οι φωνές των τσοπάνηδων.

Και τόση ήταν η ταραχή, που τα παιδιά έχασαν τον ύπνο τους. Είχαν καταλάβει, πως εκεί κοντά ήρθε το πιο μεγάλο αγρίμι, που είναι στο δάσος. Τέσσερα πέντε παιδιά βγήκαν κι άναψαν απ' έξω από τις καλύβες μια μεγάλη φωτιά, με προσοχή να μην πεταχτή καμιά σπίθα στα δέντρα. Έχουν ακούσει, πως ο λύκος φοβάται τη φωτιά. Έπειτα όμως τους έφυγε κάθε φόβος, με το αδιάκοπο γάβγισμα, πού άκουαν. Αυτό έδειχνε, πως υπάρχουν σκύλοι πιστοί και δυνατοί, που κυνηγούν τον εχθρό.

Τα χαράματα μπόρεσε ο λύκος να σταθή μέσα στα έλατα. Ήταν κουρασμένος κι αγκομαχούσε. Ήταν πληγωμένος και νηστικός.

Άλλα ονειρεύτηκε κι άλλα βρήκε. Ως τόσο, επειδή δεν πρέπει σε λύκο να παραπονιέται, έγλειψε τις πληγές του και τράβηξε να βρή καλύτερη τύχη.

Οι συκοφάγοι και το πυρ εξ ουρανού

Εύθυμο διήγημα του **Ηλία Βρανά**

Η τρομοκρατική οργάνωση "7 του Σεπτέμβρη" είναι παλιότερη από τη "17 Νοέμβρη" και στήθηκε στα 1952 με δράση περιορισμένη μέσα στα όρια του μαχαλά.

Δύσκολοι καιροί για τα χωριά μας τότε. Ήταν τα πέτρινα χρόνια μετά την κατοχή και τον εμφύλιο. Τότε είχες την πείνα, είχες και το φόβο του κάθε κατασπαλιά που μπορεί να σε φάει λάχανο και να πας θράσιος.

Αλλά και τα κατοπινά χρόνια ήταν μαύρα κι άραχλα. Είχαν επαναπατριστεί όλα τα χωριά μας πριν από δυο χρόνια και πάσχισαν να βάλουν κάποια τάξη στη ζωή τους. Το ψωμί λιγοστό. Μπομπότα, μπομπότα καλαμποκίσια. Σάμπως έφτανε; Άντε να βγάλεις Γενάρη, Φλεβάρη το πολύ. Το Μάρτη έπρεπε να πας στο Μουζάκι για άλλο.

Η ΟΥΝΤΡΑ έστειλε κάτι αποφόρια αμερικάνικα, αυγόσκηνη και τυρί κίτρινο, αλλά που να φανούν μέσα σε φαμίλιες 7 και 10 νοματαίων. Όλα τέλειωσαν και μας έμειναν τα παφίλια με τη γαλάζια χειραψία του σχεδίου Μάρσαλ, για να κουβαλάμε νερό ή ν' αρμέγουμε τις γίδες.

Αυτή την πείνα δεν άντεξαν και ο Λίας ο Χάλας με το Μήτσιο τον επονομαζόμενο και Δράκο. Ήταν δεν ήταν 13 χρόνων και λόγω αναστήματος μετά τον εμφύλιο πόλεμο ο δάσκαλος τους έγραψε κατ' ευθείαν Τετάρτη τάξη. Είχαν μάθει βέβαια ανάγνωση και γραφή αλλά και τριψήφια διαίρεση από τον αείμνηστο μπάρμπα - Δημητράκη το Μάη, που ήταν πολύ διαβασμένος. Ήξερε τη χρηστομάθεια και τον Όμηρο απ' έξω. Στα δυο χρόνια προσφυγιάς στα χωριά του Αγρινίου μάζευε τα παιδιά του χωριού και τα μάθαινε γράμματα "για να μη μείνουν θεόστραβα" όπως συνήθιζε να λέει.

Αυτή τη χρονιά, αν έρθει δάσκαλος, θα τελειώσουν το Δημοτικό. Δάσκαλος όμως ακόμη δε φάνηκε.

Η οργάνωση "7 του Σεπτέμβρη" δρούσε ολότελα στα μουλωχτά. Κανένας δεν τους υποψιάζονταν. Πότε ρήμαζαν τα δαμάσκηνα του μπάρμπα Θωμά, πότε τα γλυκόμηλα της θειας Πανάγιως, πότε τα ροδάκινα και τα αχλάδια του μπάρμπα Μήτσιου του μυλωνά.

Δρούσαν βέβαια εκείνα τα μαύρα χρόνια και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις με πιο μεγάλους και ικανούς τρομοκράτες όπως του Μίλτα και του Κώστα Χρυσίνα.

Σ' αυτούς φόρτωναν ό,τι κακό γινόταν μέσα στο χωριό. Πού να πάει ο νους τους στην οργάνωση "7 Σεπτέμβρη" του Μήτσιου Δράκου και του Λία Χάλα, που τώρα, ντάλα κατακαλόκαιρο, στην ακροποταμιά στα Παλιομάντανα, σχεδιάζουν τη μεγάλη "ληστεία".

Ξυπόλυτοι καθώς ήταν πάντα τέτοια εποχή, βούτηξαν τις βρωμοποδάρες, τις πληγιασμένες από τα στουρνάρια και τις βατσινίες μέσα στο μυλαύλακα για να δροσιστούν. Έβγαλαν από τον κόρφο τους κάτι αχλάδια - ζούλες, που ήταν προϊόν ληστείας κι αυτά και τις καταβρόχθιζαν "μία σου και μία μου". Σαν τις απόφαγαν λέει ο Μήτσιος στο Λία:

-Λία, πέρασα απ' τ' ρούγα τσ' Περφάνου και είδα να μαυρολογάει η συκιά. Σύκα κατάμαυρα μέλια.

-Δε χτυπιώνται αυτά. Η θεία - Παρασκευή, η Περφάνω κάθεται και τα φλάει μαζί με τα κορίτσια, τ'ν Αλέξω κι τη(η) Χρυσάνα. Θα μας βγουν φαρμάκ(ι). Άσε που στο ντ'χάλι στούμπωσε τόσα βάτα και πατλιές. Πώς θ' ανέβουμε ρε Μήτσιου; Του σκέφτεσαι να μας τσακώσνε;

-Αχ, όρα Λία, δε με σκιάζ' αυτό. Γιατί 'γω ανεβαίνω απ' το κλωνάρ, πατώντας στου σκισάρ, απάντησε ο "Δράκος". Μι σκιάζ' του ξύλου π' θα φάμι!

-Εμ! άμα πατάς στου σκισάρ κι πιάν(ι)ς του κλωνάρ, αλλάζει του πράμα αλλά χρειάζιτι μελέτη(η). Πρόσθεσε ο Λίας ο Χάλας. Θα το μελέτησαν μέχρι που έγειραν τ' απόσκια κι έβαλαν το σχέδιο σε εφαρμογή.

Άναψαν φωτιά με ξερά ξύλα, πλατάνια. Όταν έγιναν κάρβουνα τα έβαλαν μέσα σε ένα τενεκέ με αρβάλι και ανηφόρισαν.

Σαν πέρασε μια ώρα νύχτα οι συμμορίτες της "7 Σεπτέμβρη" μέσα από τα καλαμπόκια έφτασαν κάτω από τις συκιές με το ντενεκέ με τα κάρβουνα. Ήταν πράγματι τρεις συκιές αρχοντικές που έκαναν μεγάλα ολόμαυρα μελάτα σύκα. Τα πιο πολλά τα μάζευαν οι τρεις γυναίκες, μάνα και θυγατέρες και τα έκαναν συκομαΐδες που τις άπλωναν στη σκεπή του σπιτιού για το χειμώνα. Ήταν τα καλούδια που πάντα φίλευε τα μικρά παιδιά η θεία Παρασκευή με πολλή καλοσύνη.

Ο Μήτσιος ο Δράκος πάτησε στη φράχτη και πιάστηκε από το κλωνάρι. Πήρε τα κάρβουνα από το Λία που τον ακολούθησε με προσοχή. Το φεγγάρι δε βγήκε ακόμη αλλά λιόκρναν καλά. Γέμισαν καλά -καλά τα κόρφια τους αλλά και την κοιλιά τους που έπαιζε ταμπουράς.

Κάποια στιγμή άνοιξε η πόρτα και μια σκιά κινήθηκε προς τη συκιά. Ήταν η Αλέξω που φώναξε:

-Μάνα, κάποιος είν' απάν' τσ' σ(υ)κιά. Έβγα γλήγορα.

Πετιέται έξω η γριά με τη Χρυσάνα.

-Α, ρε κερατά, δε θα κατε'β(η)ς κάτ(ω)! Θα στουμπάρ(ει) ο διάουλος του μπατέρα!

Οπότε θέτουν σε εφαρμογή το σχέδιο.

Πιο ψηλά στη συκιά ήταν ο Λίας που είχε κοντά του το ντενεκέ με τη φωτιά. Του λείει ο Δράκος που ήταν χαμηλότερα με προσποιητή χοντρή φωνή:

-Γαβριήλ! Γαβριήλ!

-Λέγε, Μιχαήλ, απαντά ο Λίας κάνοντας κι αυτός τον Αρχάγγελο με βραχνή φωνή.

-Ρίξε πυρ εξ ουρανού και κατάκαψε αυτές, φωνάζει η χονδρή φωνή.

Κι ο Λίας αδειάζει το ντενεκέ με τη σπρούκνη (χόβολη).

Οι τρεις γυναίκες πανικοβλημένες κλείστηκαν στο σπίτι, έβαλαν το μάνταλο και σταυροκοπιώταν όλη νύχτα για το θάμα που είδαν, να βρέχει φωτιά η συκιά.

Οι "συμμορίτες" γέμισαν και τον άδειο ντενεκέ με σύκα, κατέβηκαν με την ησυχία τους και παν καλιά τους. Την άλλη μέρα στο χωριό μιλούσαν για δυο Αρχαγγέλους, το Γαβριήλ και το Μιχαήλ που φανερώθηκαν στη συκιά των γυναικών.

Άλλοι μιλούσαν για θαύμα του Θεού κι άλλοι για ξωτικά και πειρασμικά!!!

(Σ.Σ.: Το παραπάνω διήγημα αναδημοσιεύθηκε από το περιοδικό "ΑΠΕΡΑΝΤΙΑΚΑ")

ΣΤΑΘΗ ΖΑΧΑΡΑΚΗ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ: "ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΑΣΠΙΡΟΠΟΤΑΜΟΥ"

Τα Βουνά

Ψηλά βουνά, που έχετε τα κρύα τα νερά σας
και τα ψηλά τα έλατα πώς το βαστά η καρδιά σας,
δεν βλέπετε ούτε πρόβατα, δεν βλέπετε ούτε γίδια,
που κάποτε τα είχατε καμάρια και στολίδια.

Και τώρα βλέπετε πλαγιές, βλέπετε τα λιβάδια.
Κουδούνια δεν ακούγονται, δε βλέπετε κοπάδια.
Πού' ναι τα χρόνια τα παλιά, πού' ναι τα περασμένα,
που μόνο είχατε ερημιά σαν ήσαν χιονισμένα!

Και περιμένετε, βουνά, τον κούκο να λαλήσει
και ο βλάχος τα κοπάδια του πίσω για να γυρίσει.
Τώρα ο κούκος κι αν λαλεί και λιώσανε τα χιόνια,
κοπάδια δεν γυρίζουνε, παν τα παλιά τα χρόνια!

Κοιτάζω από μακριά και βλέπω τις κορφές σας
και σκέφτομαι πως κάθηκαν οι τόσες ομορφιές σας;
Πάνε τα γιδοπρόβατα, πού 'χατε κάθε μέρα
πάνε και τα βλαχόπουλα που παίζαν τη φλογέρα!

Στους άκαρδους εμπρηστές

Εσείς που βάζετε φωτιά στα δάση και τα καίτε,
σαν τι κακό σας κάνανε, γιατί δεν μας το λέτε;
αυτά μας δίνουν τη δροσιά, μας στέλνουν τον αέρα
και μας δροσίζουν πάντοτε τη νύχτα και τη μέρα.

Εσείς ψυχή δεν έχετε και μαύρη είναι η καρδιά σας.
Τέτοιο κακό που κάνετε σε μας και στα παιδιά σας,
γιατί τα δέντρα άκαρδοι ποτέ κακό δεν κάνουν
μας στέλνουν πάντα τη δροσιά και όρθια θα πεθάνουν.

Δεν σκέφτεστε την συμφορά, την τόση σας κακία,
όταν τα δάση καίγετε χωρίς καμιά αιτία,
οικόπεδο αν σκέφτεστε απ' τη φωτιά να κάνεις
σκέψου αργά ή γρήγορα: μια μέρα θα πεθάνεις.

Και τότε ξύλο δεν θα βρουν φέρετρο να σου κάνουν
τους εμπρηστές θα βρίζουνε κι ανάθεμα θα κάνουν
και τότε, άκαρδε εμπρηστή, θα τόχεις μετανιώσει
αλλά το σώμα σου η γη ποτέ δεν θα το λιώσει.

ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ (Κονιαβίτικη παράδοση)

+ Γράφει ο **Σεραφεΐμ Ευαγγέλου Σκάνδαλος**

(Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Όταν τον παρουσίασαν στον Αλή Πασά τον δέχτηκε μ' ένα τρόπο πολύ κολακευτικό:

- "Ορέ Αντώνη σ' αγαπούσα πάρα πολύ και δεν ήθελα ποτέ να πάθεις κακό. Δεν με άκουσες. Άκουσέ με τώρα και ας είναι αργά. Εγώ είμαι πολύ δυνατός και την αρρώστια σου θα στη γιατρέψω γρήγορα και μετά τούτα, θα σου δώσω αξίωμα σένα, ανώτερα απ' εκείνα που 'χα του Βελή και σ' όλη τη γενιά σου. Θα τους κάνω ταπύ τόπια απεριόριστα να βόσκουν τα ζωντανά τους στους κάμπους και στα βουνά, όπου αυτοί θέλουν κι εσύ θα γυρίζεις καβάλα σε άλογο όπου κι εγώ ακόμα δεν καβαλίκεψα. Να ξεκουραστείς καημένε Αντώνη. Κατάντησες άχρηστος ηηδώντας μέσ' τα κατσάβραχα, βουνά και λαγκάδια και πλέον να ζήσεις σαν άνθρωπος από τους πλέον καλύτερους ανθρώπους. Και για να γίνουν όλα αυτά, Αντώνη μου, πρέπει να ξεκρεμάσεις εμένα που με έχει κρεμασμένον ο Σουλτάνος από τη γλώσσα και ελευθερώνοντας εγώ από το Σουλτάνο τα προνόμια τα οποία θα σου χορηγήσω εγώ, θα είναι σφραγισμένα από τη σφραγίδα του Σουλτάνου. Και εξηγούμαι τα χρήματα που εσύ με τους συντρόφους σου ελήστεψες στην Πόστα ο Σουλτάνος αυτό δεν το επίστεψε, νομίζει πως είναι εικονικό κι ότι εγώ κακώς κατέδωσα εσένα και τους συντρόφους σου. Για ν' αληθεύει το πράγμα θα πάμε να υποδείξεις το μέρος και να τα πάρουμε τα χρήματα όπου τότε εγώ ικανοποιούμαι πλέον και κάνω ό,τι θέλω. Μη κάνουμε καιρό, Αντώνη, πάμε να βρούμε τα γρόσια.

Ο Κατσαντώνης του απάντησε αγέρωχα:

- "Πάρα πολύ κοπίασες Πασά μου. Δεν το πετυχαίνεις αυτό. Άλλο τίποτε έχεις να με ρωτήσεις; Τώρα θα μου πεις σαν πόσους Τούρκους μου σκότωσες; Τι να σου πω πασά μου, γι' αυτό δε θυμάμαι καλά. καμιά δεκαριά ως δώδεκα, θα έχω σφάζει με τα χέρια μου". Με την απάντηση αυτή αναχαϊτώθηκε το λιοντάρι ο Πασάς, πετάχτηκε απάνω και του λέει:

- "Ορέ εσύ μου ρήμαξες το ντουγλέτι και μου μαρτυράς δέκα - δώδεκα";

- "Πασά μου για να συνεννοηθούμε καλώς, με ρωτάς για Τούρκους, δε με ρωτάς για μυρμηγκία, κι εγώ Τούρκους θεωρώ τους αξιωματικούς σου. Για στρατιώτες αν με ρωτάς, Πασά μου, τι λογαριασμό να βαστούσα εγώ απ' τα μυρμηγκία; Σαν κουταβάκια μικρά τους έκοβα τα κεφάλια". Τότε θύμωσε πάρα πολύ και εξαγριωμένος του λέει:

- "Σκότωσες τόσους και τόσους Τούρκους κι εμένα δεν με σεβάστηκες, μου σκότωσες το σωματούλακα μου, το πρωτοπαλικάρο μου, τον Βελή".

Με αναστεναγμό ο καημένος ο Κατσαντώνης του απάντησε:

- "Εγώ τον είχα αδερφό και τον έκλαψα και συ δεν τον είχες τίποτες". Κι αφού δε μπόρεσε να πετύχει το σκοπό του, μάλλον ξαγριώθηκε και θύμωσε πάρα πολύ και διάταξε δήμιους και τον κατέβασαν σε υπόγειο και τον τσάκισαν με τη βαριά. Και στο τσάκισμα ακούονταν αναστεναγμοί, λέγοντας τη φράση αυτή:

- "Τα έρημα τα γρόσια. Τα έρημα τα γρόσια", επαναλάμβανε όσο που ξεψύχησε. Δηλαδή για να μαρτυρήσει τα γρόσια καταδικάστηκε σε τέτοιο θάνατο άρρωστος με τη βαριά, ενώ αν δεν ήταν τα χρήματα ανάμεσα, με ένα βόλι ή με ένα γιαταγάνι όπου θα ήταν ο θάνατος πολύ γλυκύτερος. Έτσι το πράγμα εξηγείται.

Μετά το θάνατο του Κατσαντώνη, η αρχηγία περιήλθε στο αδερφό του τον **Κώστα Λεπενιώτη**, οπ' αυτός τότε ήταν στα κάτω χωριά στο Βάλτο και στο Ξηρόμερο. Τον φθονούσαν οι άλλοι οπλαρχηγοί και ήθελαν να του πάρουν την αρχηγία αλλά δεν μπορούσαν με κανέναν τρόπο. Κι ένας άπιστος κλέφτης ο Νίκος Θέος από τη Φουρνά, τον κάλεσε για ν' ανέβει στη Φουρνά προς συνεννόηση, και εν τω μεταξύ, του κάμαν ένα καρτέρι κι έριξαν και του τσάκισαν το χέρι. Απάνω στο τραύμα αυτό, θυμήθηκε τον Άγιο Σπυρίδωνα από την Κέρκυρα, την Αγία Σοφία από την Πάτρα και τον Άγιο Δημήτριο από τη Βαρυτάδα:

*"Άγιε Σπυρίδωνα απ' τους Κόρφους
κι Άγια - Σοφιά απ' την Πάτρα
κι αφέντ' Άγιο Δημήτρη μου από τη Βαρυτάδα
και κάνε Παναγιά απ' την Τετάρνα
να γίνει το χεράκι μου να πιάσω το σπαθί μου".*

Έγινε καλά και πήγε το χέρι του χρυσό στην Τετάρνα τάμα. Υπάρχει.

Μετά τον Λεπενιώτη, έρχονταν στη σειρά για αρχηγός ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. Ας πούμε και λίγα γι' αυτόν: Αυτός ήταν παιδί μιας καλογριάς που τον είχε φτιάσει με έναν καλόγερο στο μοναστήρι στην Πόρτα στο Ντούσκο Ιωάννου του Προδρόμου. Κι επειδή ο Κατσαντώνης γύριζε στο Μοναστήρι αυτό, μια συγγενής του μοναχή (αδερφή τ' παππού μου) που τη λέγανε Αγαθή, του υπέδειξε και τον πήρε το Γιώργο, ως ψυχογιό, κι από ψυχογιό τον έκανε υπασπιστή του μετά, γιατί σαν καλογερόπαιδο που ήταν ήξερε και γράμματα. Αργότερα έπρεπε να είναι αυτός αρχηγός μετά το Λεπενιώτη. Και απάνω στην Επανάσταση ο Καραϊσκάκης βρέθηκε πλήρως καταρτισμένος και γι' αυτό έγινε ήρωας της Επανάστασης.

Λίγο απάν' από το Αγρίνιο, υπάρχει μια τοποθεσία που λέγεται Φραγκόσκαλα. Τη Φραγκόσκαλα οι Τούρκοι την γνώριζαν πολύ καλά τότε που ήταν κατοχή. Γνώριζαν και τη δράση του Κατσαντώνη γιατί η Φραγκόσκαλα ήταν τότε στη δεσποτεία του Κατσαντώνη. Έγινε πλέον Ελληνικό. Αποσύρθηκαν οι Τούρκοι.

Δεν είχ' πολλά χρόνια ένας από κάποιο χωριό πλησίον της Φραγκόσκαλας. πτωχός αλλά ευσεβής και ενάρετος άνθρωπος. Έβλεπε στον ύπνο του συνεχόμενα βράδια τρία, που κάποιος του έλεγε να πας στην Πόλη-δηλ. στην Κωνσταντινούπολη- να πλουτίσεις. Από την πίεση των ονείρων, έμεινε σε απορία, και παίρν' την απόφαση να πάει. Πούλησε μια γελάδα που την είχε για την οικογένειά του, και πήγε στην Πόλη. Γύριζε μέρες και νύχτες, ένας κουτσουρένιος άνθρωπος, ούτε γλώσσα, ούτε μόρφωση, ταλαιπωρήθηκε, ξόδεψε τα χρήματα και λέει: "Αύριο, μεθαύριο θα φύγω, κακώς ήρθα".

Σε μεγάλη στεναχώρια ήρθ' ο άνθρωπος. Πήγε σ' ένα κεντρικό καφενείο και θα έφευγε να πάει να βγάλ' πασαπόρτι. Όπως κάθονταν ο ταλαίπωρος χωριανός, μαζεμένος, φτάνει ένας Τούρκος ηλικιωμένος με σώμα δραστήριο όπου καλημέρισε τούρκικα. Τον υποδέχτηκαν οι Τούρκοι. "Άρχησες, τι έγινες;", του λένε οι δικοί του. Μιλούσε πότε ελληνικά και πότε τούρκικα. Ήταν Αγάς αυτός. "Μα τι να σας πω; Απόψε είχα μια αγωνία μεγάλ'", λέει. "Τι αγωνία Αγά μου;" "Είδα ένα όνειρο τρεις φορές απόψε, ότι κάτω στην Ελλάδα, στη γνωστή Φραγκόσκαλα, από κάτω στο δάσος στα πλατάνια, είναι μια πόρτα κέδρινη, σκαμμένη μέσα, και μέσα κει έκουσε κρύμει χρήματα οι Κατσαντωνναίοι οι ξακουστοί. Και μάλιστα ο γνωστός Λεπενιώτης. Από πάνω από το στόμιο της πέτρα αυτής, κοιμάται ένα τράϊ το μεσημέρι μπάρσο με κύπριο." "Και δε πας Αγάμ' να τα πάρ' ς τα χρήματα και να πλουτίσεις;" "Πού να πάω εγώ Ντζάνε μ' να τρέχω μέσα τσ' ρεματιές και τις γράδες που τρέχαν οι Κατσαντωνναίοι;"

Ο φίλος ο χωριανός τα πήρε αυτά όλα.

Εν τω μεταξύ φεύγει και έρχεται στο σπιτάκι του πολύ αλλιώτικος απ' ότι έφευγε, από την ταλαιπωρία, τη σκέψ' και και... Η γυναίκα του τον άρχισε στην γκρίνια.

-"Που'ν τα πλούτη σ' άντρα μου και που'ν τα δώρα που μας ήφερες από την Πόλη; Παλάβωσες και πούλησες τη γελαδούλα μας που σ' εμπρεύαμε εδώ με τους γειπούνους μας και κάναμε χωράφι.; Τι θα βάλουμε τώρα μπροστά να οργώσουμε;"

Ο ταλαίπωρος στενοχωριέται πολύ, αλλά τι ν' απαντήσ'; Αμίλητος όλ' τη νύχτα και τ' ν επόμενη πήγε στο γνωστό μέρος. Κοίταξε βρίςκ' πραγματικά την πέτρα σκαμμένη. Το άλλο το βράδ' ετοιμάστηκε με τ' ανάλογα εργαλεία, πήρε κι έναν αδερφό του και πήγαν τη νύχτα, άνοιξαν την πέτρα και πήραν τα χρυσά και τα αργυρά νομίσματα. Τα διαχειρίστηκε καλώς και πραγματικά επλούτισε. Απορεί κάθε άνθρωπος στο άκουσμα αυτού του ιστορικού γεγονότος. Αλλά δεν είναι ψέμα, είναι ορθή αλήθεια. Δεν θυμάμαι το όνομα αποκλειστικώς του χωριάτου, πάντως έγινε πλήρως.

Ο Κατσαντώνης ήταν μεγάλος ήρωας της εποχής του Αλή Πασά. Ο Αλή Πασάς, ήταν αρχηγός

μεγάλης περιφέρειας που την έλεγαν ντοβλέτι. Έφτανε ως την Αιτωλοακαρνανία και αυτό αποδεικνύεται όταν του είπε:

- "Μου ρήμαξες το ντουβλέτι βρε Αντώνη, γιατί μου λες έσφαξες ολίγους Τούρκους".

Ήταν τόσο αντρείος και αποφασιστικός όπως γράψαμε ανωτέρω που πήδησε τρία ποτάμια και το ένα ήταν το μεγαλύτερο ποτάμι της Ελλάδας Ήταν δε και πολύ εύμορφος και ήταν όμοιος του σωματοφύλακα του Αλή Πασά. Και καθώς απεδείχθη αργότερα, ήταν αδελφός απ' το παιδομάζωμα. Τον αγαπούσε ο Πασάς αλλά και τον φοβόνταν και δεν ήθελε να τον πειράξει για να μην αγριέψει. Γι' αυτό και κατ' αρχήν τον έκαμε αρχηγό του Βιλαετιού των Αγραφών. Αλλά από τα κρούσματα που γίνονταν τότε, από τις στάνες του Μίχα Γιάννικου, αγρίεψε τώρα ο Κατσαντώνης και δεν του έδινε λογαριασμό του Πασά. Και όχι μόνον αυτό αλλά τον καταπολεμούσε πάρα πολύ και είχε και πόλεμο με τον Μίχα Γιάννικο και με όλους τους Κοτσαμπάσδες.

Αρχίζομε τώρα από την περιφέρεια Κραβασαρά. Κατέβαινε από το μοναστήρι Ρέθα με πολλούς συντρόφους και υπασπιστή τον Καραϊσκάκη και πολεμούσε το Κομπότι και τον Κραβασαρά που ήτανε τότε κόμβος караβανιών. Ο Κραβασαράς ήτανε ο κεντρικός σταθμός των караβανιών (καράβαν σεράι= Κραβασαράς) τον οποίον Κραβασαρά έχει τσακίσει πολλές φορές καθώς και το Κομπότι. Το τραγούδι λέει:

*"Άγραφα και Ξηρόμερο
στα πέντε βιλαέτια
φάτε πιείτε μωρ' αδέρφια
εκεί είν' οι κλέφτες οι πολλοί
όλοι ντυμένοι στο φλουρί
Κάθονται και τρων και πίνουν
και την Άρτα φοβερίζουν.
Πιάνουν και γράφουν μια γραφή
βρίζουν τη γενιά του Κατή
γράφουνε και στο Κομπότι
προσκυνούν και το δεσπότη"*

Είπαμε ότι η γενιά του Κατσαντώνη είχε χειμερινά λιβάδια στη Λεπενού. Αλλά μετά τσακωθήκανε με τον Μίχα Γιάννικο και η γενιά του Κατσαντώνη άλλαξε λιβάδια, και πήγαινε κοντά στον Αστακό και σ' άλλα μέρη. Και για να εκδικηθεί ο Κατσαντώνης τώρα τον Κοτσαμπάση της Λεπενού Νικολάκη Αυδή, κατεβήκανε και τη ρήμαξαν τη Λεπενού. Λέγει το τραγούδι:

*"Οι κλέφτες από τ' Άγραφα
κι αρματολοί απ' το Βάλτο
πατήσανε τη Λεπενού
και τη μεγάλη χώρα
πήραν άσπρα πήραν φλουριά
πήραν μαργαριτάρι
πήραν τη Νικολάκαινα
πρώτη Κοτσαμπάσηνα"*

Δεν ήκμαζε μόνον στην Ακαρνανία τα ίδια και στην Αιτωλία. Στον Αϊ - Βλάση στη Κερασιά, μέχρι τα ριζά του Αγρινίου είχε και εκεί λιβάδια και γύρω σ' αυτά τα χωριά μένανε οι περισσότεροι από τη γενιά του. Και όταν θέλησε να πολεμήσει τον Κοτσαμπάση Νόβα στη Ναύπακτο λέγει και αυτό το τραγούδι:

*"Παιδιά μ' το γρηγορότερο
τώρα να μου βρεθείτε"*

*να πάμε να πατήσουμε του Νόβα τα σαράγια
να πάρουμ' άσπρα και φλουριά
πολύ μαργαριτάρι
να πάρουμε τη Νόβαινα πρώτη Κοτζαμπασήνα..."*

Σε κάθε περιφέρεια που έκανε πολέμους με τους τουρκαλβανούς και κοτζαμπάσδες, έπαιρνε από τις περιφέρειες τα παλικάρια. Είχε δε και μόνιμα παλικάρια μαζί του και υπασπιστή τον Καραϊσκάκη. Στην **Κόνιαβη** είχε λημέρια ταχτικά, γι' αυτό ονομάστηκε τώρα και το χωριό **Λημέρι**. Από το δασαρχείο φαίνεται ο πίνακας του Αντώνη Λόγγου στον οποίον Λόγγο κρυβότανε, και μια φορά τσάκισε ένα απόσπασμα τουρκαλβανών και κτύπησε κι έναν Μπέη που τον έλεγαν Χασάνη στο σύνορο Λημερίου-Γρανίτσας.

Αυτά και άλλα κρούσματα στην περιφέρεια Αιτωλοακαρνανίας.

Από την άλλη πάντα των Αγράφων κατά τα μέρη της Θεσσαλίας σ' ένα χωριό Καστανιά, είχε αποκατασταθεί ο αδερφός του πατέρα του ο λεγόμενος Σπαθάρας. Κι από κει είχε συγγενείς και γνωστούς και συντηρούνταν, και προπάντων απ' τα Μοναστήρια εξυπηρετούνταν σχεδόν όλοι οι κλέφτες. Κατέβηκαν μέχρι το Βελεστίνο και σε όλα τα βουνά που λέγονται Χάσια που γεννήθηκε κι ο τρίτος αδελφός του ο Χασιώτης. Έκαμε το μεγαλύτερο κατόρθωμα ως ανωτέρω. Λήστεψε την πόστα του Αλή Πασά των Ιωαννίνων που περνούσε για την Πόλη στο Σουλτάνο. Δηλαδή, εξήντα τέσσερα μουλάρια φορτωμένα χρυσό και αργυρό.

Μια παράδοση όχι αρκετά εξακριβωμένη, λέγει ότι ο Κατσαντώνης ήταν παντρεμένος τη γυναίκα του τη λέγανε Αγγελική, είχε και παιδί και τους είχε στη Λευκάδα. Ίσως γι' αυτό κατέφευγε πολλές φορές στη Λευκάδα για να ξεχασθεί από το κυνηγητό του Αλή Πασά και ίσως να ιδεί και την οικογένειά του. Αυτό το λέμε γιατί βρίσκεται ένα τραγούδι:

*"Ο Κατσαντώνης σήμερα είναι συλλογισμένος
τα παλικάρια τον ρωτούν
με πόνο και του λέγουν
Αντώνη μα τι σκέπτεσαι
κ' είσαι συλλογισμένος;
Παιδιά μου μη με βιάζετε και θα σας μολογήσω
εφές μου' ρθαν τα γράμματα από τους ιδικούς μου.
Μου πήραν τη γυναίκα μου και το μικρό παιδί μου
ο Βεληγκέκας το σκυλί και ο χριστιανομάχος
σκυλί φαρμακωμένο..."*

Τα χρόνια που διέμεινε στην περιφέρεια των Αγράφων στο βουνό Φούρκα, σύνορο Κόνιαβης με Μοναστηράκι και απέναντι στο άλλο βουνό της Μύρισης (στο Μάραθο, σήμερα), στη θέση Δραμάλα εκεί σώζεται ακόμα σήμερα, το ερειπωμένο καλύβι του και η στρούγκα π' αρμέγανε τα πρόβατα.

Από το μέρος του Κερασόβου, ήθελε ο Βεληγκέκας με το στρατό του ν' ανέβει να βάλει φωτιά να κάψει τα μαντριά του, αλλά στο Κεράσοβο έστειλε ο Κατσαντώνης τον Γιάννη Μπουκουβάλα και τον Νίκο Αλατάρη. Τους δύο καπεταναίους καθώς λέει και το τραγούδι:

*"Στη μέση στο Κεράσοβο και στη χώρα
ο Μπουκουβάλας πολεμάει
με δύο χιλιάδες τούρκους
παπαδοπούλα φώναξε από το παραθύρι,
πάψε Γιάννη μ' τον πόλεμο
και το βαρύ τουφέκι κλπ."*

Κι αφού τσακίστηκε από μέρος του Κερασόβου, θέλησε ν' ανεβεί από την Έλσανη όπου τον περίμενε ο Κατσαντώνης με τον Καραγιαννάκη και τον Καραϊσκάκη στο Προσηλιάκου όπου και τον βάρεσαν μαζί με τον στρατό του.

Αυτό το τελευταίο ότι ήτανε παντρεμένος ο παππούς μου και η γιαγιά μου δεν μου το έθεσαν υπ' όψιν, ενώ όλα τα άλλα που γράφω ανωτέρω και πολλά πολλά ακόμα τα πήρα από το δικό της στόμα αλλά βρέθηκαν και γραμμένα από το θείο μου Δημήτρη τον Ειρηνοδίκη που βαστούσε στη μνήμη του όλο το ιστορικό του Κατσαντώνη γιατί ήτανε συγγενής του. Είχε αλλοιωθεί πολύ το χειρόγραφο. Κατόρθωσα και πήρα κάμποσα και τα περισσότερα από το στόμα των παππούληδων.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΜΑΡΙΑ ΚΑΡΔΑΡΑ

Το μέλος της Πανευρωπαϊκής Ένωσης και μόνιμη συνεργάτιδα του Περιοδικού μας "ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ" **Μαρία Καρδάρá**, από Χελιδόνα - Δερμάτι, διακρίθηκε με το γ' χρηματικό βραβείο της Εταιρείας Λογοτεχνών και Συγγραφέων Ηπείρου (ΕΛΣΗ) στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Ποίησης, που είχε ως θέμα: "Δωδωναία δρυς, φθεγγομένη φηγός". Ο τίτλος του ποιήματος που βραβεύτηκε και το οποίο παρατίθεται, είναι: "Δωδωναία δρυς, φθεγγομένης φηγού θροΐσματα".

Η απονομή έγινε σε ειδική εκδήλωση, που πραγματοποιήθηκε στις 24-08-2008 στο Νησί των Ιωαννίνων.

Δωδωναίας φθεγγομένης φηγού θροΐσματα

Μαρία Καρδάρá

*Φύσημα ανέμου έφερε απόψε, ψιθίρους μακρινούς,
Φθεγγομένης φηγούς θροΐσματα...
Ός έγειρε ο ήλιος στη δύση του,
Ξεχύθηκαν στους δρόμους της γκρίζας πολιτείας,
Μπήκαν απ' τα ανοιχτά παράθυρα,
μαύρα περιστέρια στο σύθαμπο...
Ρίχνοντας απ το ράμφος τους,
φύλλα δρυός, φύλλα καμένα...
Κρατώ στο χέρι μου το μαύρο φύλλο,
γεμίζει η χούφτα μου δάκρυα βρόχυνα...
γεμίζει η χούφτα μου στάχτη...
Ακούω, ...
ακούω το λυγμό της θάλασσας,
ακούω κλάματα παιδιών,
σπαράγματα μανάδων,
Των πουλιών μοιρολόι ακούω...
Και βλέπω...
Βλέπω σκηνές πολέμου, στο μαύρο φύλλο, μαύρες σκιές...
Κι ύστερα ένα "μανιτάρι απειλής" απο στάχτη και βρόχυνα δάκρυα...ενώ
"Δωδωναίον χαλκείον" χτυπούσε στη γκρίζα πόλη, ώρα νυχτερινή ...
Κάποιοι είπαν σεισμού ώρα,
κάποιοι φώναξαν "Θεού Αποκάλυψη"...
Κρατώ στο χέρι μου μαύρο, καμένο φύλλο,
Φθεγγομένης φηγού κι ένα Έλεος !! Θεέ μου !! στα χείλη...
Φύσημα ανέμου έφερε απόψε, ψιθίρους μακρινούς,
Φθεγγομένης φηγού θροΐσματα...
Σ' ένα σύθαμπο Ιούνη μήνα,
τη μικρότερη νύχτα του χρόνου.*

Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ

Ομιλία της κ. **Καλλιόπης (Κέλλυς) Μπουρδάρα**
στην εκδήλωση για τα 200 χρόνια από την σύλληψη
του Κατσαντώνη στις 3/8/2008 στη Σπηλιά του Κατσαντώνη

200 χρόνια συμπληρώνονται φέτος από τον μαρτυρικό θάνατο του Κατσαντώνη, του Αντώνη Μακρυγιάννη, του περίφημου κλεφτοκαπετανίου, του οποίου η θρυλική δράση τοποθετείται στην περιοχή των Αγράφων και ευρύτερα της Αιτωλοακαρνανίας στα τέλη του 18ου - αρχές 19ου αιώνα.

Η Ευρυτανία τιμά τον ήρωά της με πολλές εκδηλώσεις, όπως η σημερινή. Στις αρχές Αυγούστου, στο επιστημονικό συνέδριο για τα Αγραφα, θα ακουστούν πολλά και λεπτομερειακά για τον Κατσαντώνη. Η ιστορική "Πανευρωπαϊκή Ένωση" κήρυξε επίσημα το έτος 2008 ως "Έτος Κατσαντώνη" με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 200 χρόνων από το θάνατό του (1808-2008).

Γιατί αυτές οι τιμές; Ποιος ήταν ο Κατσαντώνης; Ήταν γιος του Μακρυγιάννη, του Σαρακατσάνου που καταγόταν από το Βασταβέτσι της Ηπείρου και της Αρετής από το Μάραθο των Αγράφων. Γεννήθηκε στο χωριό της μάνας του δηλ. στο Μάραθο, γύρω στα 1773-5 και το βαπτιστικό του όνομα ήταν Αντώνης. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες ήταν μετρίου αναστήματος με αδύναμη φωνή και επισφαλή υγεία. Τα παιδικά του χρόνια τα έζησε στο χωριό μαζί με τα αδέρφια του: το Γεώργιο που τον έλεγαν και Χασιώτη, τον Κώστα ή Λεπενιώτη και τον Χρήστο.

Για το όνομα με το οποίο έμεινε στην ιστορία έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις. Δεν θα αναφερθώ όμως σε όλες αυτές, γιατί σήμερα τιμούμε τον ήρωα και δεν κάνουμε επιστημονικές αναλύσεις. Θα μνημονεύσω, όμως, την επικρατέστερη ετυμολογική εκδοχή που λέει ότι το όνομα προέρχεται από τη συνεχή επίκληση της μάνας του. Του έλεγε δηλαδή "κάτσε Αντώνη, κάτσε Αντώνη" και προσπαθούσε έτσι να τον αποτρέψει να γίνει κλέφτης. Την επιθυμία να γίνει κλέφτης την είχε εκδηλώσει ο Αντώνης σε νεαρή ηλικία. Τότε είχε κατηγορηθεί από έναν Αλβανό μπουλούκμπαση ότι είχε κλέψει μία γίδα με συνέπεια να συλληφθεί, να βασανισθεί και να απελευθερωθεί μόνο όταν ο μπουλούκμπασης πήρε από τον πατέρα του πολλά γρόσια. Γύρω στα 1800, σε ηλικία περίπου 25 ετών, σκότωσε τον Αλβανό που τον είχε άδικα κατηγορήσει και κατέφυγε μαζί με τους αδελφούς του και άλλους δέκα συντρόφους του στον περιώνυμο κλεφταρματωλό των Αγράφων, τον Βασίλη Δίπλα, που ήταν θεός του και νονός του.

Έτσι αρχίζει η πορεία του Κατσαντώνη στην Ιστορία. Εκεί αναδείχθηκε πολύ γρήγορα με αποτέλεσμα ο θεός του να του παραχωρήσει την αρχηγία. Η δράση του κατά των Τούρκων και η φήμη του απλώθηκαν σε όλη την Στερεά και την Ήπειρο. Ο Αλή πασάς έστειλε εναντίον του επίλεκτο σώμα 300 Αλβανών. Ο Κατσαντώνης θα τους εξοντώσει όλους την άνοιξη του 1803 στην Τριφύλλα της Ευρυτανίας. Για να τον εκδικηθεί ο Αλή πασάς συνέλαβε ομήρους τους γονείς του και τους σκότωσε με βασανιστήρια. Ο πόλεμος πια παίρνει τη μορφή ανελέητης εκδίκησης. Ο Αλής στέλνει εναντίον του τους καλύτερους αρχηγούς του, όλοι, όμως, επιστρέφουν αποτυχημένοι. Ο Κατσαντώνης σε όλες τις συρράξεις μετά την επιτυχία ελευθέρωνε τους χριστιανούς αιχμαλώτους.

Σιγά-σιγά συλλαμβάνει το σχέδιο να συνεργασθεί και να οργανώσει και τους άλλους κλέφτες της περιοχής. Έτσι το 1805 διευρύνει τις συνεργασίες του με τον Νικοτσάρα. Τον Ιούλιο του 1806

προκάλεσε σε πόλεμο τον δερβάναγα Χασάν Μπελούση, ο οποίος βρισκόταν στο μοναστήρι της Τατάρνας. Σε μάχη που έγινε στου Πουλιού τη Βρύση, κοντά στην Παλιοκατούνα, οι Αλβανοί έφυγαν κυνηγημένοι με απώλειες πάνω από 30 νεκρούς. Στη συνέχεια, τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, έδωσε μάχη με το πολυάριθμο απόσπασμα του Αλή Μπεράτη κατά την οποία ο εκθρόνος υποχώρησε με βαριές απώλειες.

Με όλες αυτές τις επιτυχίες του Κατσαντώνη οι χριστιανοί της περιοχής αναθάρρησαν, ενώ οι Τούρκοι είχαν τρομοκρατηθεί. Ο Αλή πασάς προσπαθούσε να τον εξοντώσει. Έστειλε τους καλύτερους στρατηγούς και εκλεκτά στρατιωτικά σώματα εναντίον του. Μάταια όμως. Ο Κατσαντώνης ήταν πια ο αρχηγός των επαναστατημένων των Αγράφων. Τον Οκτώβριο του 1806 στη θέση "Ληστής" του Βάλτου έγινε πεισματική μάχη που κράτησε πάνω από μια ώρα. Όμως κατά τη στιγμή της εφόδου ο Κατσαντώνης πληγώθηκε στον μηρό και οι Έλληνες αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Επί ένα μήνα προσπαθούσε να τον θεραπεύσει ένας πρακτικός γιατρός. Τελικά πήγε στην Κέρκυρα, την οποία κατείχαν τότε οι Ρώσοι και θεραπεύθηκε οριστικά.

Στην Κέρκυρα ο Κατσαντώνης δεν έμεινε άπρακτος. Είχε από καιρό συλλάβει το σχέδιο για ένα γενικότερο επαναστατικό κίνημα. Ήρθε, λοιπόν, σε επαφή με τον Έλληνα συνταγματάρχη του ρωσικού στρατού Έμμ. Παπαδόπουλο με τον οποίο συζήτησε τις δυνατότητες του σχεδίου ενός γενικότερου κινήματος.

Με αυτές πλέον τις διασυνδέσεις και την σκέψη ότι τα οράματα του μπορούν να γίνουν πραγματικότητα εγκαταλείπει την Κέρκυρα και επιστρέφει στα Άγραφα. Περιφέρεται στα χωριά της περιοχής και αρχίζει να οργανώνει τον ξεσηκωμό των χωρικών προκαλώντας ταυτόχρονα τον Αλή πασά. Ο Πασάς των Ιωαννίνων κάνει τα αδύνατα δυνατά για να εξοντώσει τον ανδρείο και τολμηρό αντίπαλο. Στέλνει εναντίον του τον πιο σημαντικό από τους αξιωματικούς του, τον περίφημο Βελή-γκέκα, ο οποίος στις αρχές του 1807 εκστρατεύει στα χωριά του Βάλτου αναζητώντας τους κλέφτες. Η σύγκρουση έγινε κοντά στο Μοναστηράκι. Πριν, όμως, αρχίσει η μάχη ο Βεληγκέκας σκοτώθηκε από τρεις σφαίρες με αποτέλεσμα το στράτευμά του να υποχωρήσει στα Γιάννενα με πολλές απώλειες. Μετά από αυτή την δραματική στροφή των πραγμάτων ο Αλή πασάς πολλαπλασίασε τις αποστολές αποσπασμάτων, χωρίς, όμως, αποτελέσματα.

Τον Ιούλιο του 1807 ο συνταγματάρχης Έμμ Παπαδόπουλος με τον οποίο είχε συνεργασθεί στην Κέρκυρα ο Κατσαντώνης μαζί με τον Ιωάννη Καποδίστρια προσκαλούν και συγκεντρώνουν στη Λευκάδα τους κλεφταρματολούς με σκοπό την αποτροπή της επίθεσης κατά του νησιού από τα στρατεύματα του Αλή πασά. Στη συνέλευση αυτή, ύστερα από πρόταση του Καποδίστρια, ο Κατσαντώνης αναγνωρίστηκε ως γενικός αρχηγός των κλεφτών σε μια μελλοντική γενική εξέγερση. Η συγκέντρωση αυτή στη Λευκάδα δυνάμωσε τους δεσμούς συνεργασίας ανάμεσα στα σώματα των κλεφτών. Ήδη δε από την Λευκάδα διαφαίνεται ο σημαντικός ρόλος που επρόκειτο να διαδραματίσει ο Καποδίστριας στα ελληνικά πράγματα.

Ο Κατσαντώνης, με την ιδιότητα πια του γενικού αρχηγού, επιστρέφει στα Άγραφα, άρρωστος, όμως, από ευλογία Παρά ταύτα συνεχίζει τη δράση του με νικηφόρες μάχες, ενώ παράλληλα συνέλαβε το παράτολμο σχέδιο να χτυπήσει τον Αλή πασά μέσα στα Γιάννενα. Η κατάσταση της υγείας του, όμως, επιδεινώθηκε και στις αρχές του φθινοπώρου του 1808 μαζί με τον αδερφό του, τον Χασιώτη, και άλλους πέντε αγωνιστές αποσύρθηκε για θεραπεία σε μια σπηλιά.

Και τότε ακούσθηκε η ψιθυριστή, η σιγανή φωνή της προδοσίας, η φωνή ενός έμπιστου του, που προδίδει το κρησφύγετο. Οι Αλβανοί πολιορκούν το κρησφύγετο του Κατσαντώνη και μετά από σύντομη σύγκρουση τον συλλαμβάνουν και τον μεταφέρουν στα Γιάννενα. Εκεί ο Αλή πασάς προσπάθησε με κάθε μέσο να τον πείσει να συνεργαστεί μαζί του. Ο Κατσαντώνης με σθένος αρνιόταν. Τον υπέβαλε σε φοβερά βασανιστήρια, αλλά δεν κάμφθηκε. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες που υπάρχουν ο

Κατσαντώνης μαζί με τον αδερφό του, τον Χασιώτη, πέθανε με μαρτυρικό θάνατο στον τόπο εκτελέσεων στα Γιάννενα προς το τέλος του Σεπτεμβρίου του 1808. Και ήταν μόλις γύρω στα 35.

Αγαπητοί φίλοι,

Οι Τούρκοι δεν νίκησαν τον Κατσαντώνη, η προδοσία νίκησε. Τελικός, όμως, νικητής είναι ο ίδιος ο Κατσαντώνης, γιατί τα κατορθώματά του και ο ηρωικός του θάνατος έβαλαν την σφραγίδα τους για τη συνέχιση του απελευθερωτικού κινήματος στα Άγραφα, αλλά και για την ελληνική επανάσταση γενικότερα. Μπορεί η απώλεια του να υπήρξε μεγάλο πλήγμα για τους κλέφτες και να είχε αρνητικά αποτελέσματα για το προεπαναστατικό κίνημα στη δυτική Στερεά, ο Κατσαντώνης, όμως, έγινε το σύμβολο της ελευθερίας των Ελλήνων.

Η Ιστορία έχει κατατάξει τον Κατσαντώνη στους χαρισματικούς ηγέτες, αλλά και στους λαϊκούς επαναστάτες. Τον έχει κάνει ήρωα ιστορικών μυθιστορημάτων και ποιημάτων, αλλά και ήρωα στο Θέατρο Σκιών. Η λαϊκή μούσα έχει εξυμνήσει τον ίδιο, τα παλικάρια του και τα κατορθώματά του.

Τα Άγραφα είναι περήφανα για τα σχολεία, τους πνευματικούς τους ανθρώπους και τους δασκάλους του Γένους που έζησαν εδώ και δίδαξαν τα ελληνικά γράμματα και την Ορθοδοξία στα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Διατήρησαν και διέδωσαν την πνευματική και πολιτιστική μας κληρονομιά και έτσι οι Έλληνες ήταν έτοιμοι να υποδεχθούν και να ακολουθήσουν τους οραματιστές της ελευθερίας.

Ελεύθερος άνθρωπος, οραματιστής, ιδεολόγος με πίστη σε ιδανικά, αρχές και αξίες ήταν ο Αρχιστράτηγος των Αγράφων. Η Ευρυτανία τον θυμάται και τον τιμά. Η τιμή πρέπει να ήταν πανελλήνια, γιατί ο Κατσαντώνης με την ζωή του και τους αγώνες του αποτελεί σύμβολο: σύμβολο της ελευθερίας, σύμβολο της συλλογικότητας για τα μεγάλα επιτεύγματα, σύμβολο της λεβεντιάς των Ευρυτάνων ανά τους αιώνες.

Στους κρίσιμους καιρούς που ζούμε, που τα ανθρωπιστικά ιδεώδη, οι αρχές και οι αξίες έχουν παραμεριστεί και θυσιάζονται στο βωμό των συμφερόντων και των σκοπιμοτήτων θα έπρεπε να δίνουμε έμφαση σε επετείους σαν τη σημερινή. Και κυρίως να δίνουμε την δυνατότητα στους νέους να πληροφορούνται, να μαθαίνουν τους ανθρώπους-σύμβολα που δημιούργησαν τις δυνατότητες να ζούμε σήμερα μέσα σε ελευθερία και δημοκρατία.

Οι λαοί που έχουν σύμβολα και τα τιμούν μένουν όρθιοι και ζωντανοί στο πέρασμα του χρόνου. Η μνήμη του χθες συνθέτει το σήμερα και η ιστορία δείχνει το δρόμο και δίνει πρακτικές στις επόμενες γενιές.

Θα ήθελα τελειώνοντας να ευχαριστήσω και να συγχαρώ τον Νομόρχη Ευρυτανίας, τον Δήμαρχο Αγράφων και τους Συλλόγους Σικνικιωτών και Μοναστηρακιωτών για την πρωτοβουλία τους και την εξαιρετική οργάνωση της σημερινής εκδήλωσης.

Καλλιόπη (Κέλλυ) Α. Μπουρδάρα

Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών

Ειδικός Σύμβουλος ΥΠΕΞ

τ. Υπουργός - Βουλευτής

Μνήμη Δημητρίου (Τάκη) Α. Τουλούπα (1909-1978)

Μια ζωή αγώνα και αντίστασης για την εθνική απελευθέρωση, την δημοκρατία και την ανθρωπιά

Του κ. **Κλεομένη Κουτσούκη**
Ομ. Καθηγητή Παντείου Πανεπιστημίου

Σήμερα που το πολιτικό μας σύστημα κλονίζεται συθέμελα ενώ η πολιτική και οι πολιτικοί βρίσκονται στο κρισιμότερο σημείο ανεντιμότητας και ανυποληψίας, μοιραία ο νους μας γυρίζει σε παλαιότερες εποχές. Συμβαίνει να τις θεωρούμε συγκριτικά αγνότερες, γνησιότερες, ηρωικότερες κι ας είχαν κι αυτές τους ανέντιμους και τους κακούς πολιτικούς. Άλλωστε, κάθε εποχή έχει την ιδιοπροσωπία της, με τα δικά της προβλήματα. Για να την κρίνει και να την ζυγίσει κανείς, πρέπει να 'χει τα μέτρα και σταθμά της εποχής της ίδιας. Και τότε είχαμε διαφθορά, αναλογικά περισσότερη, και πότε, πότε και σκάνδαλα, ακόμη και πολιτικές απρέπειες καθώς και ανάρμοστες σε πολιτικούς συμπεριφορές. Είχαμε, ωστόσο, και τις αντίρροπες δυνάμεις συγκράτησης από τον πλήρη ξεπεσμό, είχαμε κάποιες ηθικές αντιστάσεις, τόσο στην πολιτική, όσο και στην κοινωνία. Στους Κωλέττηδες και τους "Τζουμπέδες" υπήρχε ένας Δεληγιώργης, ένας Τρικούπης, ένας Βουλπιώτης, ένας Βενιζέλος, ένας Καφαντάρης κ.ά. Όπως το όνομα του Ευρυτάνα Βουλπιώτη συνδέθηκε με την ηθική ανάκαμψη και μεταρρυθμιστική ανασυγκρότηση του δημόσιου τομέα στις κυβερνήσεις Δεληγιώργη και Τρικούπη, έτσι και το όνομα του Γ. Καφαντάρη, δεκαετίες αργότερα, υπήρξε συνώνυμο της έντιμης και ηθικής διαχείρισης στα οικονομικά της κυβέρνησης του Ελ. Βενιζέλου. Ως γνωστό, ο Βενιζέλος είχε πει τότε για τον Ευρυτάνα πολιτικό ότι αποτελεί *"αμείλικτον φρουρόν του δημοσίου πλούτου, που παρεμποδίζει πάσαν παρεκτροπήν δυναμένην να θέσει εις κίνδυνον το μετά τόσου κόπου κτηθέν ισοζύγιον προϋπολογισμού"*.

Αλλά η Ευρυτανία ευτύχησε και μετέπειτα να έχει φωτεινές προσωπικότητες σε όλες τις πολιτικές παρατάξεις. Μετείχαν στην πολιτική συνδυάζοντας την ηθική ακεραιότητα με την έντιμη διαχείριση και ιδεολογική αγωνιστικότητα. Μια τέτοια μορφή υπήρξε και ο αείμνηστος Δημήτριος Τουλούπας, πιο γνωστός ως Τάκης Τουλούπας. Ένας πολιτικός που αγαπούσε με πάθος και ανιδιοτέλεια την Ευρυτανία. Είναι κρίμα που αυτή δεν το κατάλαβε έγκαιρα ώστε να τον τιμήσει αναδεικνύοντάς τον στο ελληνικό κοινοβούλιο. Έχασε την ευκαιρία να αρχίσει από τότε να αλλάζει την τύχη της. Δυστυχώς γι αυτήν και τους Ευρυτάνες δεν δόθηκε άλλη ευκαιρία γιατί ο Τάκης Τουλούπας βρήκε άδοχο τέλος εξ αιτίας ενός τροχαίου πριν ακριβώς τριάντα χρόνια (Οκτώβριος, 1978). Ο θάνατός του υπήρξε μια απώλεια για την Ευρυτανία, στην οποία πολιτευόταν, χωρίς όμως, μέχρι το θάνατό του, να εκλεγεί ως αντιπρόσωπός της στην ελληνική Βουλή.

Επιφυλασσόμενος να παρουσιάσω εκτενέστερα σε άλλη ευκαιρία την προσωπικότητα και πολιτική δράση του αείμνηστου Τάκη Τουλούπα, περιορίζομαι στο άρθρο αυτό να κάνω μια αδρομερή παρουσίαση του πολιτικού άνδρα και ιδιαίτερα την αγωνιστική του πορεία, με αφορμή την συμπλήρωση των τριάντα χρόνων από το θάνατό του.

Ο **Δ. Τουλούπας** γεννήθηκε το 1909 στο Μεγάλο Χωριό Ευρυτανίας, όπου έζησε τα πρώτα παιδικά του χρόνια. Τις γυμνασιακές του σπουδές ολοκλήρωσε στο Βαρβάκειο και εισήλθε πρώτος στη Σχολή Μηχανικών του Μετσόβειου Πολυτεχνείου. Μετά το δεύτερο έτος σπουδών, επηρε-

ασμένος ίσως από θεωρητικές μελέτες και από τη γνωριμία του με τον Γ. Καφαντάρη, του οποίου διητέλεσε ιδιαίτερος γραμματέας, προτίμησε να ακολουθήσει νομικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το 1937 μετέβη στη Γερμανία, όπου πήρε το διδακτορικό του δίπλωμα σε θέματα εργατικού δικαίου από το πανεπιστήμιο της Λειψίας.

Πρώτη αντιστασιακή δράση στην Κατοχή (1941-44)

Με την κήρυξη του πολέμου το 1939, επέστρεψε στην Ελλάδα και αφού υπηρέτησε τη στρατιωτική του θητεία, πήρε μέρος στον πόλεμο της Αλβανίας. Από τους πρώτους μήνες της κατοχής άρχισε την αντιστασιακή του δράση. Συνελήφθη μαζί με τον Γ. Παπανδρέου, ο οποίος αφέθηκε σύντομα ελεύθερος, ενώ ο Δ. Τουλούπας, που ανέλαβε όλες τις ευθύνες, παρέμεινε στη φυλακή. Καταδικάστηκε από το Στρατοδικείο σε 11ετή ειρκτή στις φυλακές Αβέρωφ και συνέχεια σε εγκλεισμό στο στρατόπεδο της Λάρισας απ' όπου μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο Χαϊδαρίου. Κατόρθωσε αργότερα να ελευθερωθεί με λύτρα που κατέβαλε ο πατέρας του και διέφυγε αμέσως κρυφά για τη Μ. Ανατολή. Αξίζει να αναφερθώ εδώ συνοπτικά σε εμπιστευτικό κατοχικό έγγραφο του Αμερικανικού Προξενείου στην Τουρκία με χρονολογία 5 Αυγούστου 1944. Αναφέρεται στις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσαν οι φυλακισμένοι στο ιστορικό στρατόπεδο συγκέντρωσης Χαϊδαρίου. Μεταξύ των φυλακισμένων ήταν και ο Τάκης Τουλούπας. Στο στρατόπεδο αυτό, ως γνωστόν, έγιναν από του Γερμανούς φοβερές εκτελέσεις πατριωτών. Σ' αυτό έμεινε για 13 μήνες ο Τάκης Τουλούπας μέχρι την απόδρασή του και την μετέπειτα φυγή του στη Μέση Ανατολή μέσω Σμύρνης.

Ο Τάκης Τουλούπας είχε συλληφθεί στην Αθήνα, τον Μάρτιο 1942, για παράνομη δραστηριότητα με την κυκλοφορία αντιστασιακών εφημερίδων. Κλείστηκε στις φυλακές Αβέρωφ και από κει μεταφέρθηκε στις φυλακές Λάρισας, όπου έμεινε έγκλειστος 5 μήνες. Μετά τον επανέφεραν στις φυλακές Αβέρωφ. Ύστερα από 9 μήνες κατάφερε να ξεφύγει, περί τα τέλη Ιανουαρίου 1944. Ας σημειωθεί ότι ήταν τότε συγκρατούμενος με τον π. πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου, του οποίου αργότερα, όπως είναι γνωστό, διητέλεσε πολιτικός συνεργάτης.

Στο διάστημα εκείνης της φυλάκισής του, ο Ερυθρός Σταυρός, που έδρευε, τότε, στο στρατόπεδο Χαϊδαρίου, λόγω γνώσης της Γερμανικής γλώσσας, επέλεξε τον Τάκη Τουλούπα, όντας φυλακισμένος, να μεταφέρει τα ποικίλης φύσεως αιτήματα των κρατουμένων στη Διεύθυνση των Φυλακών, για λογαριασμό (και) του Ερυθρού Σταυρού. Για το λόγο αυτό, οι φυλακισμένοι έτρεφαν τα καλύτερα των αισθημάτων προς τον μειλίχιο και γεμάτο κατανόηση Τάκη. Αν κάποιοι απ' αυτούς επίζουν σήμερα θα ήταν πολύτιμοι μάρτυρες για τον αλτρουισμό που επέδειξε τότε ο Τάκης Τουλούπας. Όπως αναφέρει το σχετικό έγγραφο του καλά πληροφορημένου τότε Αμερικανικού Προξενείου, ο Ερυθρός Σταυρός εκτίμησε ιδιαίτερα μεταξύ των φυλακισμένων τον Τ. Τουλούπα, όχι μόνο για τις πολύτιμες υπηρεσίες, λόγω της γλωσσομάθειάς του, αλλά και για τον ανεξάρτητο, υπερήφανο και δυνατό χαρακτήρα του καθώς και την ευφυΐα του. Ήταν ένας αληθινά διανοούμενος, με γνήσια σεμνότητα, ανθρωπιά, κατανόηση και ήπιο ύφος.

Όπως προκύπτει από το 5σέλιδο αυτό επίσημο ξένο έγγραφο, ο Τάκης Τουλούπας με αληθινή οδύνη, μεταξύ των άλλων, έχει αφηγηθεί διάφορα τραγικά, συγκινητικά περιστατικά κρατουμένων, που εκτελέστηκαν τότε. Μεταξύ αυτών ήταν και η περίπτωση δυο ιερωμένων που εδάρησαν ανηλεώς αρνούμενοι να ξηρίσουν τα γένια τους, που τους ταύτιζαν, όπως είναι γνωστό από άλλες περιπτώσεις, με "αντάρτες" και να βγάλουν από πάνω τους τα ιερά άμφια. Όπως αφηγήθηκε αργότερα ο Τ. Τ., σε σχέση με την γενναία αυτή άρνησή τους, οι δυο ιερείς αγέρωχοι επαναλάμβαναν στους Γερμανούς ότι είναι λειτουργοί του Υψίστου και της Εκκλησίας. Η απάντηση του Γερμανού διοικητή του στρατοπέδου πριν δώσει την εντολή του βασανισμού τους ήταν: "Εγώ είμαι η Εκκλησία".

Μετά την απελευθέρωση ο Τάκης Τουλούπας επέστρεψε στην Ελλάδα και ανέλαβε τη θέση

του Γ. Γραμματέα στο Υπουργείο Παιδείας και αργότερα στον Ερυθρό Σταυρό. Κατά τη δεκαετία του '50 εργάστηκε ως Νομικός Σύμβουλος πρώτα του Κ. Δοξιάδη στην ΥΣΕΣΑ και κατόπιν του Γ. Παπανδρέου στο Υπουργείο Συντονισμού, καταστρώνοντας σχέδια Νόμων και Οργανισμών για την ανασυγκρότηση του ελληνικού κράτους. Όταν μετά 10 έτη, για λόγους πολιτικούς, απεχώρησε από τη θέση αυτή, προσελήφθη ως Νομικός Σύμβουλος στα Διυλιστήρια Πετρελαίου Ασπροπύργου. Από τη θέση αυτή παραιτήθηκε, όταν το 1964 διορίσθηκε Γεν. Γραμματέας στο Υπουργείο Εμπορίου, από όπου απεχώρησε μετά τα "Ιουλιανά" και την αποστασία του 1965. Λίγο νωρίτερα, παρά την πολιτική του συμμετοχή στον "Ανένδοτο Αγώνα" (1962), δεν θέλησε να βάλει υποψηφιότητα στις εκλογές του 1963, σεβόμενος την υποψηφιότητα παλαιότερων πολιτικών στην Ευρυτανία - δείγμα και αυτό του πολιτικού του ήθους. Όπως γράφει η εφημερίδα "Ο Ταχυδρόμος της Ρούμελης", σε ανταπόκρισή του από την Ευρυτανία (5-5-1962), *"και όμως ο κ. Τουλούπας είναι εκ των ελαχίστων Ευρυτάνων πολιτευομένων που έχουν δυνατότητας επιτυχίας εις ην περίπτωσην κληθούν να εκπροσωπήσουν τον τόπον των... είναι όμως βέβαιον ότι ο κ. Τουλούπας είναι ο μόνος, όστις είναι εις θέσιν να άρη τας βαρυτάτας ευθύνας του κοινοβουλευτικού εκπροσώπου ενός τόπου, όστις έχει πληθώραν άλυτων και δυσεπίλυτων προβλημάτων"*.

Επειδή στη 10ετία του '60 συνέβη να γνωρίσω από κοντά και να γίνω για ένα βραχύ χρονικό διάστημα συνεργάτης του, ας μου επιτραπεί να αναφερθώ συνοπτικά στην πολύτιμη για μένα συνεργασία μαζί του, που διακόπηκε με την δικτατορία του '67 και τη σύλληψή του. Ήταν η εποχή του "Ανένδοτου Αγώνα" κι εγώ κόντευα να πάρω το πτυχίο μου από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τον είχα επισκεφθεί στο γραφείο του από πριν, τότε που βρισκόταν στην οδό Ανθίμου Γαζή αρ. 9. Με προθυμία με δέχθηκε να ξεκινήσω μαζί του ως "ασκούμενος δικηγόρος", δεδομένου ότι αυτός ήταν τότε "δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω και Συμβουλίω Επικρατείας", όπως απαιτούσε ο νόμος. Συνέπεσε την εποχή εκείνη να φεύγει για τη Γερμανία ο ως τότε συνεργάτης του, αείμνηστος Παύλος Μπακογιάννης. Σε μια από τις συναντήσεις των τριών μας, ο Παύλος του λέει: "Είσαι τυχερός, τώρα θα έχεις τον Κλεομένη συνεργάτη σου". Αργότερα, αναμοχλεύοντας τα συγγενολόγια στα χωριά μας, δεδομένου ότι ο Τ.Τ. ήταν από το Μεγάλο Χωριό μου λέει: "πρέπει να είμαστε και συγγενείς". Δεν θυμάμαι πώς έκανε τότε τους συσχετισμούς της συγγένειας, τους οποίους ακόμη αναζητώ.

Λίγο πριν ξεσπάσει η δικτατορία ξεκίνησε την έκδοση πολιτικής εφημερίδας, στην οποία, αν θυμάμαι καλά, "υπεύθυνος κατά το νόμο" ήταν ο συμπατριώτης μας Γρηγόρης Πέγκας. Στην εφημερίδα εκείνη, κατά καιρούς, δημοσίευα δικά μου μικρά κείμενα και σχόλια μέχρι τους πρώτους μήνες της δικτατορίας, που εξέφραζαν και τις δημοκρατικές θέσεις του αείμνηστου Τάκη Τουλούπα. Την ίδια εποχή, άλλωστε, εκδίδαμε από το Σύλλογο Ευρυτάνων Σπουδαστών την εφημερίδα "Ο Κόσμος της Ρούμελης" με διευθυντή τον φίλο Γ. Ζαρμακούπη, που εργαζόταν στην "Καθημερινή" και επιμελητές της ύλης τους Ν. Καρβέλη, Γ. Καραγιώργο, Γεωργία και Ελένη Κίτσου καθώς και τον γράφοντα. Τότε, νομίζω, γνωριστήκαμε στο γραφείο και στην εφημερίδα του Τάκη Τουλούπα και με τον μετέπειτα βουλευτή Κ. Τσιγαρίδα. Δυστυχώς, η δικτατορία του '67 στάθηκε καταστροφική για τους δεσμούς φιλίας και συνεργασίας όλων μας, γιατί όλοι μας, λίγο, πολύ ανήκαμε τότε σε διάφορες πολιτικές ή μη οργανώσεις, τα μέλη των οποίων έπρεπε να κρύβονται για να μη συλληφθούν από την Ασφάλεια, που είχε στα χέρια της τους καταλόγους των μελών. Εμένα με είχε ενημερώσει σχετικά για να φυλάγομαι ο μετέπειτα βουλευτής Θ. Χούτας, με τον οποίο ανήκαμε τότε στην "Κίνηση Δημοκρατικών Δικηγόρων", στην οποία ανήκαν και άλλοι δικηγόροι ή επιστήμονες που αναδείχθηκαν αργότερα στην ελληνική πολιτική της μεταπολίτευσης, όπως οι Απ. Κακλαμάνης, Ελ. Βερυβάκης κ.ά.

Όπως ήταν φυσικό, ως θαρρετός πολιτικός συνδεδεμένος με την Ένωση Κέντρου, ο Τάκης Τουλούπας δεν απέφυγε τη σύλληψη. Τα δημοκρατικά και αγωνιστικά του φρονήματα τον έφεραν

πάλι στη νέα πλέον αντίσταση κατά της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Συνέπεια της στάσης του αυτής ήταν να συλληφθεί, να φυλακισθεί και να εξοριστεί. Ας σημειωθεί, ότι τον Απρίλιο του 1967 ετοιμαζόταν να αρχίσει προεκλογικό αγώνα στην Ευρυτανία όταν η δικτατορία ανέκοψε κάθε πολιτική δραστηριότητα. Το 1969 συνελήφθη από την Ασφάλεια Αθηνών για αντιδικτατορική δράση. Εξορίστηκε πρώτα στις Φιλιάτες Θεσπρωτίας και κατόπιν στο Καστρί Κυνουρίας.

Ο χώρος δεν επιτρέπει να περιγράψω με λεπτομέρειες την συμμετοχή του στην αντίσταση, τη σύλληψή του και εκείνες τις φυλακίσεις και τους βασανισμούς που υπέστη έκτοτε μέχρι την μεταπολίτευση. Γι' αυτό θα περιορισθώ εδώ αποσπασματικά με τον πρώτο καιρό της σύλληψης και εξορίας του στις Φιλιάτες (Ηπείρου). Συγκεκριμένα, θα παρουσιάσω ενδεικτικά μερικά από τα γράμματά του στη σύζυγό του Εύη, αρχαιολόγο και π. διευθύντρια του Μουσείου Ακρόπολης, που είχε την καλοσύνη να τα θέσει υπόψη μου. Σ' αυτά, ο αείμνηστος Ευρυτάνος πολιτικός εκφράζει τα προσωπικά του συναισθήματα, ανθρώπινες στιγμές και περιγράφει τις συνθήκες της πρώτης εκείνης εξορίας του από το δικτατορικό καθεστώς της 21ης Απριλίου 1967. Στο πρώτο απ' αυτά, με ημερομηνία 8 Ιουνίου 1969, γράφει μεταξύ άλλων για τις πρώτες του εντυπώσεις: "...σπίτια προς ενοικίαση δεν υπάρχουν. Ίσως όμως εύρω. Δεν αποκλείεται. Μαγαζιά υπάρχουν πολλά και βρίσκει κανείς ό,τι θελήσει. Ο κόσμος είναι καλός και ήσυχος. Εμένα μου φέρονται πολύ ευγενικά και με σεβασμό. Φυσικά βρήκα και έναν Καρπενησιώτη που με ήξερε καλά. Για να 'ρθεις εδώ, επειδή είναι συνοριακή περιοχή, χρειάζεται ειδική άδεια από την Ασφάλεια... Για σένα, από το παράρτημα ασφαλείας του τμήματος που υπάγεται το σπίτι μας, δεν ξέρουν να μου ειπούν εδώ ειδικά ή από τη Γενική Ασφάλεια. Να το έχεις υπόψη σου, αλλιώς δεν περνάς το φυλάκιο μεταξύ Ηγουμενίτσας - Φιλιατών. Όταν έλθεις και όσο συντομότερα τόσο καλύτερα, να με ειδοποιήσεις".

Σε ένα επόμενο γράμμα του, αρκετές μέρες αργότερα, θα γράψει: "...τώρα δεν έχω ούτε που να ακουμπήσω για γράψιμο και γι' αυτό αυτή η ατσαλοσύνη της γραφής μου. Είναι "στο γόνατο" γραμμένο, κυριολεκτικά" (23 Ιουνίου 1969). Για το σπίτι που κατάφερε τελικά να ενοικιάσει γράφει: "Το σπίτι θα είναι έτοιμο στο τέλος της εβδομάδας, οπότε και θα εγκατασταθώ... το ενοίκιο είναι 750 δρχ. Δεν θα το έπαιρνα με λιγότερο γιατί όλοι δεν πιστεύουν ότι θα μείνω ένα χρόνο και δεν ήθελαν να μου ενοικιάσουν για τόσο λίγο διάστημα που υπολογίζουν..." (24-6-1969).

Σε ένα από τα επόμενα θα γράφει πάλι προς την αγαπημένη γυναίκα του: "...Αλλά του φρεσκάρισμα (του σπιτιού) δεν προχωρεί γρήγορα, αλλά ως το τέλος του μηνός φαντάζομαι θα εγκατασταθώ. Τα γράμματά μου δεν είναι καλά γιατί ξέρεις, μη έχοντας τραπέζι, γράφω στα γόνατα (κυριολεκτικά). Σε όλους τους συγγενείς μας και τους τόσο καλούς φίλους μας θερμά χαιρετίσματα με πολύ αγάπη" και σε μια υποσημείωση θα προσθέσει: "Πώτησε το Θανάση Παίδα τι έγιναν τα εκλογικά μου βιβλιάρια. Να τηλεφωνήσει στον Μπούρα" (26 Ιουνίου 1969).

Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στον τόπο της εξορίας του, ενδιαφέρεται και για τους ανθρώπους γύρω του. Ενδεικτικό του ενδιαφέροντός του είναι αυτό που γράφει για ένα θέμα της τοπικής κοινωνίας λέγοντας: "...εδώ είναι ένας γυμνασιάρχης αυστηρός που τον τρέμουν όλοι. Άφησε στην ίδια τάξη τα μισά σχεδόν παιδιά του Γυμνασίου. Και αυτό είναι το θέμα της ημέρας. Αύριο εγκαταλείπω αυτό το παλιό πανδοχείο και εγκαθίσταμαι στο καινούργιο σπίτι. Έχει έπιπλα και τις στοιχειώδεις ανέσεις...". Δείγμα της κοινωνικής ευαισθησίας του είναι και αυτό που λέει για τον κόσμο που τον περιβάλλει: "Ο κόσμος είναι πάντα πολύ καλός μαζί μου και αυτό είναι μεγάλη ηθική ενίσχυση. Αν και δεν έχω ανάγκη απ' αυτή, πάντως μου δίνει μεγάλη ευχαρίστηση" (30-6-69). Συμπληρώνοντας για τον περιορισμό του στην εξορία θα πει: "είναι φοβερή όμως για μένα η αδράνεια. Ευτυχώς που πήρα τα τελευταία σου βιβλία και κάπως απασχολείται το μυαλό μου..." (2 Ιουλίου 1969).

Όταν, τελικά, εγκατασταθεί στο σπίτι και αρχίσει να συμπληρώνει το νοικοκυριό του θα γράφει περιχαρής: "...από χτες εγκαταστάθηκα στο καινούργιο σπίτι... αγόρασα ένα κρεβάτι κι ένα στρώ-

μα, αλλά τελικά μου άφησαν ένα απλό ντιβάνι με σομιέ και το στρώμα του, πολύ καλό για την περίπτωση, δυο τραπέζια, πρόχειρα βέβαια, που είναι όμως πολύ χρήσιμα. Και το σπουδαιότερο, ένα ψυγείο Siemens. Μου έβαλαν επίσης και θερμοσίφωνα, που για το χειμώνα θα είναι ότι πρέπει. Την κουζίνα δεν την παρέλαβα ακόμη... Για να λειτουργήσει το σπίτι χρειάζονται όμως και πολλά μικροπράγματα, που αποδεικνύονται εντελώς απαραίτητα... Ο πατέρας του ιδιοκτήτη ... έφυγε χθες για την Αθήνα. Έχει μια δουλειά εκκρεμή στο Υπουργείο Εμπορίου και του έδωσα τις σχετικές συστάσεις...".

Ύστερα από απανωτές εξορίες και περιορισμούς, τον μετέφεραν στα κρατητήρια της ΕΣΑ και από κει τον έστειλαν έγκλειστο στις φυλακές Κορυδαλλού. Εκεί έμεινε φυλακισμένος για ένα χρόνο. Αφέθηκε ελεύθερος το 1972. Με τα γεγονότα του Πολυτεχνείου (Νοέμβριος 1973) τον συνέλαβαν πάλι για να υποστεί νέες ταλαιπωρίες.

Στις εκλογές του 1975 ετέθη επί κεφαλής του ψηφοδελτίου Επικρατείας του ΠΑΣΟΚ, ενώ ένα χρόνο αργότερα αγωνίζεται, χωρίς επιτυχία, στη μονοεδρική περιφέρεια της Ευρυτανίας. Ένα τροχαίο γεγονός στάθηκε αιτία του θανάτου του, τον Οκτώβριο του 1978.

Θλίβεται κανείς, όταν σκεφθεί πόσα υπέφερε ο αείμνηστος Ευρυτάνας πολιτικός, Τάκης Τουλούπας, για να υπερασπισθεί τη δημοκρατία, την ελευθερία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ανθρωπιά. Παρά τις εξαιρετες σπουδές του στη Γερμανία, όπου έλαβε το διδακτορικό του, παρά την επιτυχή και καταξιωμένη επαγγελματική, επιστημονική σταδιοδρομία, δεν επαναπαύτηκε στις δάφνες του, αν και ήταν γόνος μιας αρχοντικής και ευκατάστατης οικογένειας.

Όσοι ευτύχησαν να τον γνωρίσουν από κοντά θα συμφωνήσουν μαζί μου ότι υπήρξε ένας πολιτικός, που όμως στεκόταν πάνω από τις σκοπιμότητες και στρεβλώσεις της πολιτικής, σαν αυτές που παρατηρούμε σήμερα. Γιατί ο αείμνηστος Τάκης Τουλούπας πάνω απ' την πολιτική έβαζε τον άνθρωπο και την ανθρωπιά, την ατομική υπέρβαση, την ανιδιοτέλεια. Αυτή η ανθρώπινη ευαισθησία του τον έφερε να πολιτευθεί στην Ευρυτανία, γιατί συμπονούσε τους βασανισμένους και στερημένους ανθρώπους της. Όσοι τον γνώρισαν κι όσοι τον ψήφισαν κι ακόμη περισσότερο αυτοί που δεν τον ψήφισαν, είμαι βέβαιος, ότι στο πρόσωπό του διέκριναν έναν άνθρωπο που ήταν έτοιμος να τους συντρέξει. Αυτός ήταν με λίγα λόγια ο αείμνηστος Ευρυτάνας πολιτικός Δημήτριος (Τάκης) Α. Τουλούπας. Και ως τέτοιο θα τον θυμόμαστε πάντα.

Κλ. Κουτσούκης

Δ Ο Μ Ν Ι Σ Τ Α 2008

Γράφει η **Θέμις Σταφυλά**

Φέτος τα πράγματα ήταν λιγάκι δύσκολα. Κάτι σκιρτήματα της καρδιάς,, όχι ερωτικά βέβαια, κάτι χτυποκάρδια που οι γιατροί τους δίνουν ονόματα όχι και τόσο εύχητα, παρά λίγο να μη μας αφήσουν να πάμε για το καθιερωμένο προσκύνημα στα άγια χώματα της Ευρυτανίας. Στα χώματα από όπου ξεκίνησε η Εθνική Αντίσταση και δόθηκαν τα ηρωικά εκείνα παραδείγματα ήθους και ανδρείας. Πάντως τα καταφέραμε.

Πήραμε πάλι τις ανηφοριές και απολαύσαμε όσο μπορούσαμε το οξυγόνο και τις ομορφιές που προσφέρει αυτός ο τόπος. Μετά τη Μακρακώμη ένα απέραντο καταπράσινο χαλί σκεπάζει τα πάντα. Ένα χαλί με πολύχρωμα πλουμιστά κεντίδια κόκκινα, κίτρινα και γαλάζια αγριολούλουδα πάνω στη χλόη κάνουν τα μάτια να μη χορταίνουν και την ψυχή να νοιώθει ανάταση.

Οι εκδηλώσεις άρχισαν στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Δομνίστας το Σάββατο 7 Ιουνίου για τα 66 χρόνια από την έναρξη του ένοπλου απελευθερωτικού αγώνα. [Ιούνιος 1942 -Ιούνιος 2008] με θέμα: **"Δάσκαλοι στην Αντίσταση"**. Ένα θέμα πλούσιο σε ενδιαφέροντα και ποικιλία γεγονότων, περιπτώσεων και προσώπων.

Ο **Μιχάλης Σταφυλάς** μίλησε για τη σταύρωση που ακολούθησε την ανάσταση. Δηλαδή για τα πέτρινα χρόνια που ακολούθησαν την απελευθέρωση από τον κατακτητή και τα βάσανα που πέρασαν όσοι θέλησαν να πολεμήσουν για την τιμή και την ελευθερία της πατρίδας.

Ο κ **Φώτης Κουβέλης**, τ. Υπουργός και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΣΥΡΙΖΑ, αναφέρθηκε διεξοδικά στον **Γιώργο Μποσινάκο**, έναν Δάσκαλο που κατάφερε να γνωρίσει όλα τα ξερονήσια του Ελληνικού χάρτη και όλες τις φυλακές της Ελλάδας, μόνο και μόνο γιατί αγάπησε πολύ την Ελλάδα.

Ο κ **Σιδερέης Μουτσόλας**, Πρόεδρος Συλλόγου Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν Ευρυτανίας, μίλησε για την προσφορά των εκπ/κών στην Αντίσταση και για τις αμέτρητες θυσίες τους ιδιαίτερα δε στο Δάσκαλο **Βασίλη Παπανικολάου**.

Η κ **Βασιλική Λάππα - Κελέση**, Δασκάλα, υπεύθυνη Περιβαλλοντικής εκπ/σης Ν Ευρυτανίας, με πολύ γλαφυρή και ευχάριστη ομιλία και με ζωντανές φωτογραφίες άπλωσε όλο το φάσμα και μας έκανε κοινωνούς του τρόπου εκπαίδευσης και ανατροφής των παιδιών στην ελεύθερη τότε Ελλάδα. Σε μια εποχή που δεν υπήρχε ούτε ψωμί ούτε τίποτα άλλο από τα στοιχειώδη για το μέγλωμα και την εκπαίδευση των παιδιών.

Ο κ **Ηλίας Λιάσκος**, Καθηγητής Φιλολόγος, αναφέρθηκε κυρίως στον **Γιάννη Πάζιο** ένα φωτισμένο δάσκαλο και αγωνιστή της εποχής εκείνης, αλλά και σε άλλους Δασκάλους της Δ. Ευρυτανίας.

Ο κ **Αθανάσιος Σταμάτης**, Καθηγητής Φιλολόγος, με αφορμή μια φωτογραφία Δασκάλων του 1928 στο Καρπενήσι, έδωσε ένα γενικό διάγραμμα της Αντίστασης με πολλές λεπτομέρειες και αναφέρθηκε στο συγκλονιστικό τέλος του **Β. Παπανικολάου**.

Ο κ **Κώστας Παπαδόπουλος**, Δάσκαλος, μίλησε για το **Γιάννη Βράχα**, Δάσκαλο Λογοτέχνη και αντιστασιακό. Τη βραδιά ομόρφηνε η ηθοποιός **Άννα Πολυτίμου- Παπακωνσταντίνου**, που διάβασε κείμενα με τη βαθειά φωνή της και την ορθοφωνία της. Την Κυριακή 8-6-2008 έγινε η καθιερωμένη εκδήλωση στο μνημείο της Εθνικής Αντίστασης, με καταθέσεις στεφάνων και διάφορους χαιρετισμούς σχετικούς με το θέμα. Την παράσταση όμως θα μπορούσαμε να πούμε πως την έκλεψε ο κεντρικός ομιλητής ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ **Αθανάσιος Σφρίκας**, με το θέμα του που ήταν **"Δρόμοι της Αντίστασης Ε Α Μ - Ε Λ Α Σ 1941-1944"**. Ο νέος αυτός άνθρωπος ξετύλιξε όλο το κουβάρι εκείνων των χρόνων με πολλά στοιχεία που ό-

πως είπε τα πήρε από το βιβλίο του **Γιώργου Χουλιάρα** [Περικλή], Αγωνιστή, Πρωτεργάτη της Αντίστασης και συνεργάτη του **Άρη Βελουχιώτη**. Ανέφερε γεγονότα και επεισόδια άγνωστα μέχρι τώρα σε πολλούς ίσως, γεγονότα που δεν πρέπει να χαθούν ούτε να ξεχαστούν. Και τέλειωσε την ομιλία του με ένα στίχο του αγαπημένου ποιητή **Τάσου Λειβαδίτη**.

Οι παλιοί σύντροφοι δεν πέθαναν, αλλά κατοικούν τώρα στο βάθος των δρόμων- όποιον κι αν πάρεις θα τους συναντήσεις. Για τη Δομνίστα τι να πω, τα έχω πει πολλές φορές. Ένα χωριό όμορφο, δροσερό, καταπράσινο, πολύ φιλόξενο και με ειδικότητα στις πίτες, στα ψητά και στα κοκoretsia. Με ένα Δήμαρχο που γίνεται θυσία για να ευχαριστήσει τους καλεσμένους του όσοι και να είναι αυτοί...

Το Μνημείο της Εθνικής Αντίστασης στη Δομνίστα.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Επιμέλεια: **Κ. Α. Παπαδόπουλος**

ΜΙΧΑΛΗ ΣΤΑΦΥΛΑ, "ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ, Ιστορία Άνθρωποι - Περιβάλλον", Έκδ. Πανευρυτανικής Ένωσης, Αθήνα 2008, σελ. 184.

Αρκετά είναι τα δημοσιεύματα και δεκάδες είναι οι επιστολές που λάβαμε από πολλούς αναγνώστες μας για το βιβλίο του Μιχάλη Σταφυλά "ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ, Ιστορία - Άνθρωποι - Περιβάλλον". Ξεχωρίσαμε αυτή του κ. Ιωσήφ Μπενάκη, γνωστού μουσικοσυνθέτη, την οποία και δημοσιεύουμε παρακάτω:

"Αγαπητέ Κύριε Παπαδόπουλε,

Ευχαριστώ για την ευγενική προσφορά του βιβλίου του Μιχάλη Σταφυλά "Ευρυτανικά".

Το βιβλίο αποτελεί προσφορά στον πολιτισμό και ιδιαίτερα στην Ευρυτανία με την πολύτιμη καταγραφή στοιχείων και γεγονότων ιστορικών, λογοτεχνικών, λαογραφικών με λεπτομερή αναφορά στα πρόσωπα αλλά και στην ομορφιά της φύσης.

Η έκδοση του βιβλίου - ντοκουμέντου από την Πανευρυτανική Ένωση, σας τιμά ιδιαίτερα.

Όσο για το μεγάλο λογοτέχνη Μιχάλη Σταφυλά που έγραψε το βιβλίο, προκαλεί το θαυμασμό η σε βάθος σοφή περιγραφή και ανάλυση των κειμένων του. Αναφέρω για παράδειγμα τη συγκλονιστική επιγραμματική περιγραφή του για το κλίμα που διαμορφώθηκε στον 20ο αιώνα: Γράφει ο Μ.Σ. "... μεγάλα πνεύματα και μεγαλειώδη τεχνολογικά επιτεύγματα, ... κακουργήματα σε δυο μεγάλους πολέμους, κρεματόρια και Χιροσίμες, περπάτημα του ανθρώπου στη σελήνη, Οκτωβριανή Επανάσταση και κατάρρευση από τα ίδια τα λάθη της".

Είναι ένα πολύτιμο βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί από όλους.

Με τις καλύτερες ευχές
Εγκάρδια
Ιωσήφ Μπενάκης

*Υ.Γ. Ας μου επιτραπεί να αναφέρω ότι ο βραβευμένος από την Ακαδημία Αθηνών πολυγραφότατος **Μιχάλης Σταφυλάς** με ενέπνευσε με το λογοτέχνημά του "Ευρυτανία" και συνέθεσα το ομώνυμο συμφωνικό ποίημα που ερμηνεύτηκε από τον **Ανδρέα Παρίδη** με την Κ.Ο.Α., το **Γιώργο Θυμή** με την Κ.Ο.Θ. και το συνθέτη με τη συμφωνική Ορχήστρα της Ε.Ρ.Τ. και κυκλοφορεί σε C.D.*

...ΚΑΙ ΜΙΑ ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στο παραπάνω βιβλίο του κ. **Μιχάλη Σταφυλά** και στη σελίδα 107, στο κεφάλαιο "ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ" στον υπότιτλο "Ομιλία στον Παρνασσό, 16 Φεβρουαρίου 1993, οργανωμένη "από το Σύλλογο των Μεγαλοχωριτών Ευρυτανίας" να διορθωθεί στο σωστό "από την Αδελφότητα Μικροχωριτών Ευρυτανίας για την 50η Επέτειο από τη Μάχη του Μικρού Χωριού (18-12-1942)"

ΤΟ ΑΓΡΑΦΙΩΤΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ

του Νικολάου Γ. Αλεξάκη

Γράφει ο Παναγιώτης Β. Σαλαγιάννης, Φιλολόγος

Διάβασα με πολλή προσοχή το βιβλίο του εκπαιδευτικού **Νίκου Γ. Αλεξάκη** "ΤΟ ΑΓΡΑΦΙΩΤΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ" και ομολογώ ότι ξαφνιάστηκα ευχάριστα. Ο συγγραφέας δεν κατέγραψε μόνο με επιτυχία το γλωσσικό ιδιωματικό μας πλούτο, αλλά και τον παρουσίασε με τρόπο μεθοδικό, ζωντανό και παραστατικό. Ο μελετητής του βιβλίου του **Νίκου Αλεξάκη** αντιλαμβάνεται από την πρώτη στιγμή ότι ο συγγραφέας δεν έγραψε μόνο ένα άκρως επιστημονικό βιβλίο για τη γλώσσα, αλλά και ένα βιωματικό βιβλίο, ένα "βιβλίο καρδιάς". Και, επειδή ακριβώς το "χέρι του ήταν συνέχεια της καρδιάς του", γι αυτό κατάφερε να γράψει ένα βιβλίο γλωσσικό που διαβάζεται όχι ως λεξικό αλλά ως ένα ευχάριστο ανάγνωσμα.

Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας δε σταματά μόνο στους βασικούς κανόνες του αγραφιωτικού ιδιώματος ή στην ετυμολογική προέλευση των λέξεων και στο εννοιολογικό τους περιεχόμενο, αλλά με απόλυτη επιτυχία τις εντάσσει σε νοηματικές προτάσεις, σε γλωσσικό περιβάλλον, αποδίδοντάς τες με την τοπική, ιδιωματική αγραφιωτική προφορά, την Αγραφιωτική ντοπιολαλιά. Λέξεις ξεχασμένες, παραγκωνισμένες και μερικές φορές περιφρονημένες, φορτωμένες όμως άλλοτε με ποικίλα συναισθήματα και ευαισθησίες, αλλά και με πλούσιο κοινωνικό και παραδοσιακό περιεχόμενο παρελαύνουν μέσα από το βιβλίο μας και μας αυξάνουν την ενοχή μας για την αποκοπή μας από τη γλωσσική μας παράδοση και την υποταγή μας στον εκτρωματικό λόγο των σημερινών μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Διαβάζοντας κανείς το βιβλίο του **Νίκου Γ. Αλεξάκη** θελητά ή αθέλητα θα μεταφερθεί στο μέρος που γεννήθηκε ο συγγραφέας και βίωσε το περιεχόμενο των λέξεων που καταγράφει το έργο του. Θα μεταφερθεί στην αγραφιωτική φύση, στην αγραφιωτική λεβεντιά, στην αγραφιωτική γλωσσική παράδοση, στον αγραφιωτικό πολιτισμό και θα γνωρίσει την ψυχοσύνθεση των Αγραφιωτών, καθώς αυτή αποκρυπτογραφείται μέσα από το εννοιολογικό περιεχόμενο των λέξεων αλλά και την ιδιότυπη προφορά τους.

Ομολογώ πως διαβάζοντας το έργο του και μέσα από τις λέξεις και με τις λέξεις του έκανα νοερά ένα γοητευτικό ταξίδι στα ιερά εκείνα μέρη μας, μίλησα με *παπούλ'δης* και κουβέντιασα με τη *βάβου μ'* και μου 'δωσε *καλούδγια*, μύρισα *μούσχου* και *μελισσόχορτου*, *πλάισα* πάνω σε *μπάτσες*, έφαγα *κουκόσιες*, μάζεψα *κουρόμπλα*, γεύτηκα *χλουρόπ'τα* ψημένη στη γάστρα, έφαγα *νια τριψάνα* με πρόβειο γάλα και μομποτά, δοκίμασα το γευστικότατο *τσιλαφούτ'*, αγνάεψα από *καραούλια*, βάδισα σε *γράνις*, ανακάτεψα τη *χόβολ'*, έφαγα με *χ'λιάρ'*, *μαύλισα* πρόβata, άκουσα άλογα να *χλιμιτράν'*, έκοψα με το *χατζιάρ'* *κλαρι*, *μι τη γκλίτσα* έπιασα μια πρατίνα και παραβρέθηκα στον *κούρου* των προβάτων και είδα πώς κάνουν τα *πουκάρια*.

Ο **Νίκος Αλεξάκης** με το έργο του αυτό ζωντανεύει, με πάλλουσα γλώσσα, μνήμες και φέρνει τη λαλιά των προγόνων μας, που σιγά σιγά σβήνει, στο παρόν, στο σήμερα. Και αυτό είναι μια σημαντική προσφορά, αλλά και μια πολύτιμη παρακαταθήκη για όσους στο μέλλον θελήσουν να μελετήσουν το γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής των Αγράφων.

Κλείνοντας τη σύντομη αναφορά μου στο "ΑΓΡΑΦΙΩΤΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ" θέλω να προσθέσω πως το βιβλίο αυτό μιλάει στην ψυχή και στην καρδιά μας. Μας διαφωτίζει με την επιστημονική του μεθο-

δολογία, αλλά και μας δίνει τη δυνατότητα να ξανακούσουμε τη λαλιά των προγόνων μας, τη γλώσσα του πατέρα και της μάνας μας και να "ηλουτίσουμε" ψυχικά, γιατί η γλώσσα είναι "ηλούτος και πολιτισμός της ψυχής".

Να είναι καλά ο Νίκος Αλεξάκης και να μας προσφέρει έργα που θα μας κάνουν πνευματικά πλουσιότερους και ευτυχέστερους, Εγώ, παρόλο ότι "μίσησα" από μικρός, με το βιβλίο του "επανήλθα" - όπως προσφώνω θα έλεγε και ο αγαπητός Κώστας Σπ.Τσιώλης - στις ρίζες μου, στη χυμώδη γλώσσα, που μιλούσαμε παιδιά και με την οποία γαλουχηθήκαμε και ανατραφήκαμε, και αναπόλησα τη χαμένη παιδική μας αθωότητα.

ΤΟ "ΑΓΡΑΦΙΩΤΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ"

Ένα πολύτιμο βιβλίο του Νικολάου Αλεξάκη

Ο **Νικόλαος Γεωργίου Αλεξάκης** κυκλοφόρησε το βιβλίο **"Το Αγραφιώτικο Ιδίωμα"**. Πρόκειται για ένα από αυτά τα γλωσσολογραφικά έργα, που για να γίνουν χρειάζεται να υπάρχει εκείνο το ένθεο πάθος των μελετητών της λαϊκής ψυχής. Ο **Αλεξάκης** - όπως βλέπω - το έχει και με το παραπάνω. Γιατί δεν παραθέτει μόνο τις λέξεις, που για να τις ανακαλύψουμε θα χρειάζομασταν πολλά χρόνια.. Τις δίνει κιάλας με όλες τις έννοιες τους αλλά και με το πώς ακούονται από το στόμα των συμπατριωτών του, δηλαδή τη ντοπιολαλιά.. Το σημαντικό είναι πως αναζητάει και τις ρίζες των λέξεων, ξενικές ή όχι και πολλές φορές κάνει και μια ολόκληρη φράση για να γίνει κατανοητό ευρύτερα, το νόημα της συγκεκριμένης λέξης. Τέτοια βιβλία είναι προσφορά στο έθνος, γιατί με τις οικομενικότητες και με τις ευρωενώσεις είναι σίγουρο πως ελληνικές λέξεις θα εξαφανίζονται σιγά-σιγά ή και θα αλλοιώνονται. Ακόμα όσοι πανελλαδικά ασχολούνται με τα Λαογραφικά και κυρίως με το Λαϊκό Λεξιλόγιο όσο πάνε και λιγοστεύουν.

Ο **Νικόλαος Αλεξάκης** δεν τήρησε και δεν υπηρέτησε μόνο την ιδιαίτερη πατρίδα του με αυτή την υπέροχη πνευματική εργασία, αλλά δίνει και τον τρόπο γραφής τέτοιων βιβλίων δηλαδή το ακριβές υπόδειγμα σε όσους θα θελήσουν να κάμουν κάτι τέτοιο στον τόπο τους. Θυμάμαι πως κατά το 1950 είχα πάει στη "Γλωσσική εν Αθήναις Εταιρία" για να πληροφορηθώ τον τρόπο καταγραφής των τοπικών λέξεων. Μου υπέδειξαν τον ίδιο τρόπο που βλέπω τώρα στο "Αγραφιώτικο Ιδίωμα". Μια εργασία επιστημονικά δομημένη.

Μακάρι να βρει συνεχιστές και για άλλες περιοχές ο ακάματος εραστής των λαϊκών δεδομένων της πατρίδας μας **Νικόλαος Γ.Αλεξάκης**. Του πρέπει ένας δημόσιος έπαινος.

Μιχάλης Σταφυλάς

Δημήτριος Γ. Τσέλιος, Ιερομονάχου ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ του εκ ΦΟΥΡΒΝΑ των ΑΓΡΑΦΩΝ ΕΡΓΑ και ΗΜΕΡΑΙ στη γενέτειρά του, Αθήνα 2008, σελ. 40

Ένα από τα πιο καλαίσθητα βιβλία προστέθηκε πρόσφατα στην πλούσια ευρυτανική βιβλιογραφία. Πρόκειται για ένα "βιβλιαράκι", όπως το χαρακτηρίζει ο συγγραφέας του Δημήτριος Γ. Τσέλιος, Ειδικός Πάρεδρος στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το περιεχόμενο του οποίου αντικατοπτρίζει πλήρως και τον εύστοχο τίτλο του: "Ιερομονάχου ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ του εκ ΦΟΥΡΒΝΑ των ΑΓΡΑΦΩΝ ΕΡΓΑ και ΗΜΕΡΑΙ στη γενέτειρά του".

Στις 40 σελίδες του παραπάνω βιβλίου περιλαμβάνονται 6 κεφάλαια, Γλωσσάριο και Επίμετρο. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται τα κεφάλαια: "Ο Διονύσιος στο Άγιον Όρος", "Στη γενέτειρά του Φουρνά ύστερα από 45 χρόνια", "Τα δυσάρεστα της επιστροφής", "Οριστικά πια στο Φουρνά", "Αποτίμηση του έργου του Διονυσίου" και "Σκιαγραφία του Διονυσίου".

Η έκδοση είναι καλλιτεχνικότερη. Στο εξώφυλλο αποδίδεται από τον συγγραφέα η αναπαρασταση της Ι. Μ. Ζωοδόχου Πηγής σύμφωνα με σχέδιο του Χαράλαμπος Στ. Χατζηθάνου, τα σχέδια και τα διακοσμητικά φιλοτέχνησε ο ίδιος ο σ., ενώ το έργο περιλαμβάνει και εικόνες του Διονυσίου Ιερομονάχου του εκ Φουρνά.

Το βιβλίο αυτό ο συγγραφέας το αφιερώνει στους "ομοπατριδές του" (κατά Διονύσιο), "με την παράκληση να διαβαστεί για να μάθουμε όλοι μας πως ο Διονύσιος στα δύσκολα εκείνα χρόνια που έζησε ανέδειξε την ιδιαίτερη πατρίδα μας με το επαναστατικό κυριολεκτικά έργο του..."

Σίγουρα ο κάθε αναγνώστης του έργου αυτού θα πληροφορηθεί ποιος ήταν ο ιερομόναχος Διονύσιος ο εκ Φουρνά των Αγράφων και θα γνωρίσει το τεράστιο έργο που κατάφερε να ολοκληρώσει στη γενέτειρά του Φουρνά. Θα μάθει για το πώς κατάφερε να ολοκληρωθεί η ανέγερση της Ιεράς Μονής της Ζωοδόχου Πηγής, όπως και του Παρθενώνα, γυναικείου δηλ. μοναστηριού, κοντά στο σημερινό ιερό ναό της Παναγίας κι ακόμη θα μάθει για τη λειτουργία εντός του μοναστηριού σχολής αγιογραφίας και σχολείου κοινών γραμμάτων, το οποίο αργότερα, επί Θεοφάνη, μετατράπηκε σε Σχολή Γραμμάτων, από την οποία αναδείχθηκαν πολλοί και σπουδαίοι Διδάσκαλοι του Γένους μας, όπως ο Σέργιος Μακραίος, ο Δημήτριος Χατζηπολυζώης και ακόμη και αυτός ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Αλλά και από τη Σχολή Αγιογραφίας αναδείχθηκαν αξιόλογοι αγιογράφοι, όπως οι Ζαχαρίας Βάκκος, Αγάπιος, Γεώργιος Αναγνώστης, Κύριλλος (από Χίο), Γεώργιος Γεωργίου από Μαυρίλλο κ.ά.

Τέλος, απαραίτητο είναι το παρατιθέμενο "Γλωσσάριο", αλλά ιδιαίτερα χρήσιμο κρίνεται και το "Επίμετρο" στο οποίο ο συγγραφέας τονίζει την ανάγκη της ίδρυσης ενός μουσείου μεταβυζαντινής τέχνης, στο οποίο θα εκτεθούν τα σωζόμενα κειμήλια της Ιεράς Μονής Ζωοδόχου Πηγής του Διονυσίου του εκ Φουρνά και άλλων ιερών ναών της περιοχής. Συγκεκριμένα γράφει: "Χρέος όλων μας από εδώ και πέρα είναι η συστράτευσή μας για την κατασκευή ενός μουσείου..."

Μακάρι το ΧΡΕΟΣ αυτό σύντομα να υλοποιηθεί!

Κ.Α.Π

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ

Ο Αρχιεπίσκοπος με τους
κκ **Β. Σιορόκο** και **Α. Καμιζώνη**
στη Δ. Φραγκίστα

Ως ιστορικό γεγονός χαρακτηρίστηκε η επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. κ. **Ιερώνυμου** στην Ευρυτανία και στην Ανατ. Φραγκίστα, όπου και παρέμεινε από 2 - 5 Αυγούστου 2008. Η επίσκεψη ήταν ανεπίσημη μιν, ιστορική δε. Ο Μακαριότατος έφθασε στην Ανατ. Φραγκίστα στις 2-8-2008 συνοδευόμενος από το Μητροπολίτη Θηβών και Λεβαδείας κ. κ. **Γεώργιο** και τους στενούς συνεργάτες του. Τον υποδέχθηκαν στη Γέφυρα της Τατάρνας ο Βουλευτής του Νομού μας κ. **Ηλίας Καρανίκας**, ο Δήμαρχος Φραγκίστας κ. **Θωμάς Μπόνιας** με τους Αντιδήμάρχους και τον Πρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου Φραγκίστας, ο π. **Ευάγγελος Φεγγούλης** ως εκπρόσωπος του Μητροπολίτη Ευρυτανίας κ.ά. και ο στενός συνεργάτης του Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος της Αρχιεπισκοπής Αθηνών π. **Θωμάς Χρυσικός** (από Ανατ. Φραγκίστα). Στην Ανατ. Φραγκίστα τον επισκέφθηκε εκ μέρους του Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης ο κ. **Βασίλης Σιορόκος** και ο εκπρόσωπός μας στην Αμερική πανεπιστημιακός καθηγητής κ. **Ανδρέας Καμιζιώνης**.

Ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος κ. κ. **Ιερώνυμος** κατά την παραμονή του στην Ευρυτανία συναντήθηκε με το βουλευτή κ. **Ηλία Καρανίκα**, το Νομάρχη κ. **Κώστα Κοντογεώργο**, τους Δημάρχους Φραγκίστας κ. **Θ. Μπόνια**, Καρπενησιού κ. **Β. Καραμπά** και Ποταμιάς κ. **Ίβρο**. Επισκέφθηκε την Ιερά Μονή Τατάρνας, τον Άγιο Λεωνίδα και άλλους ιστορικούς χώρους του νομού μας, ενώ παρευρέθηκε και σε διάφορες εκδηλώσεις, όπου και μίλησε στους πιστούς.

ΧΡΥΣΟΣ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΗΣ Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΑΜΠΑΞΗΣ

Χρυσό μετάλλιο στους Παραολυμπιακούς αγώνες του Πεκίνου κέρδισε ο ευρυτανικής καταγωγής αθλητής του ΠΑΣΚΑ **Χρήστος Ταμπαξής**. Συγκεκριμένα κατέκτησε το χρυσό μετάλλιο στην κολύμβηση, στα 50 μ. στην κατηγορία S1 στο ύπτιο με χρόνο 1:44.53. Στους Παραολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας είχε καταλάβει τη δεύτερη θέση.

Ο **Χρήστος Ταμπαξής** γεννήθηκε στην Αθήνα στις 26-06-1977. Η μητέρα του είναι κόρη του **Στάθη Ζαχαράκη** από το Νέο Αργύρι του Δήμου Ασπροποτάμου. Γεννήθηκε με εγκεφαλική παράλυση - σπαστική τετραπληγία. Από νωρίς άρχισε για λόγους αποκατάστασης της αναπηρίας του να κολυμπάει και σιγά σιγά το κολύμπι του έγινε πάθος... Παράλληλα ο Χρήστος ασχολείται και με τα κοινά. Είναι σύμβουλος στο Δήμο Βύρωνα, δίνοντας και από εκεί μαθήματα αγωνιστικότητας και ήθους. Το Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης με ομόφωνη απόφασή του θα τον τιμήσει συντόμως.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ κ. ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΜΠΙΖΙΩΝΗ ΩΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΙΣ Η.Π.Α.

Το Δ. Σ. ομόφωνα αποφάσισε όπως οριστεί ως αντιπρόσωπος της Πανευρυτανικής Ένωσης στις Η.Π.Α. ο εκλεκτός συνεργάτης μας Καθηγητής του Πανεπιστημίου Francis Marion κ. **Ανδρέας Καμιζιώνης**, ο οποίος ευχαρίστως και αποδέχθηκε τον ορισμό αυτόν. Η αποδοχή αυτή αποτελεί εξαιρετική τιμή για την ιστορική Ένωσή μας.

"ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ" ΚΑΙ ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΤΗΣ Ο.Ε.Σ.

Η κορυφαία ετήσια εκδήλωση του Πανευρυτανικού Ανταμώματος της Ομοσπονδίας Ευρυτανικών Συλλόγων (Ο.Ε.Σ.) εφέτος πραγματοποιήθηκε στα ιστορικά Άγραφα, στις 27 Ιουλίου 2008 και δίκαια χαρακτηρίστηκε ως ένα "πανηγύρι χαράς και ελπίδας".

Η εκδήλωση, στην οποία παρέστησαν όλες οι αρχές του Νομού μας, καλύφθηκε από την τηλεοπτική εκπομπή της ΕΤ3 "Κυριακή στο Χωριό", η οποία και προβλήθηκε στις 21-09-2008.

ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΟ ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΣΤΗΝ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Στο τουριστικό θέρετρο Αγίας Αγάθης "Ο Φουστανελάς" Δημητρίου Σουλιώτη στο Δ. Δ. Σταμνάς Αιτωλικό πραγματοποιήθηκε εφέτος, στις 22 Ιουνίου 2008, με μεγάλη επιτυχία, το 7ο Πανευρυτανικό Αντάμωμα του Πανευρυτανικού Συλλόγου Νομού Αιτωλοακαρνανίας. Το πρόγραμμα περιλάμβανε Θεία Λειτουργία με αρτοκλασία, χαιρετισμούς επισήμων και γλέντι με Δημοτική και Λαϊκή Ορχήστρα.

Και του χρόνου!

"ΕΝ ΣΥΓΚΡΕΛΛΩ..."

Το βιβλίο με τον εύστοχο τίτλο "*Εν Συγκρέλλω...*" του **Γεωργίου Κ. Νταουλά** παρουσιάστηκε με επιτυχία στις 28-6-2008 στην αίθουσα εκδηλώσεων του Πνευματικού Κέντρου στο Δημαρχείο Γαλατσίου. Η παρουσίαση έγινε από τους κ.κ. **Κλεομένη Κουτσούκη**, Ομότιμο Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου, **Γεώργιο Παπαδόπουλο**, Ομότιμο Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και **Δημήτριο Φαλλή**, ιστορικό ερευνητή και συγγραφέα. Την Πανευρυτανική Ένωση εκπροσώπησε ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. κ. **Ηλίας Λιάσκος**, ο οποίος και απηύθυνε σχετικό χαιρετισμό.

ΓΙΟΡΤΕΣ ΣΤΗ ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ

Με μεγάλη λαμπρότητα και με την παρουσία πλήθους κόσμου πραγματοποιήθηκε στις 03-08-2008 εκδήλωση μνήμης για τα 200 χρόνια από το μαρτυρικό θάνατο του θρυλικού **Κατσαντώνη** κοντά στην ομώνυμη Σπηλιά, στο Μοναστηράκι Αγράφων. Η γιορτή αυτή συνδιοργανώθηκε από τους Συλλόγους των Απανταχού Συχνικιωτών και Μοναστηριακιωτών, τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ευρυτανίας και το Δήμο Αγράφων. Η όλη εκδήλωση είχε καταπληκτική επιτυχία, την παράσταση όμως έκλεψε η αναπαράσταση της σύλληψης του ήρωα **Κατσαντώνη** και του αδελφού του **Γιώργη Χασιώτη**, ρόλους που απέδωσαν θαυμάσια οι **Παύλος Τσιγαρίδας** και **Σωτήρης Ντόκας**, αντίστοιχα, ενώ θαυμάσιος ήταν και ο πανηγυρικός της ημέρας από την κ. **Κέλλυ Μπουρδάρα**, καθηγήτρια της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Σύμβουλο του Υπουργείου Εξωτερικών και πρώην Υπουργό και Βουλευτή. (Η ομιλία της δημοσιεύεται σε άλλες σελίδες των Ε.Χ.)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΜΠΛΙΑΝΗ

Με μεγάλη επιτυχία παρουσιάστηκε στην Αμπλιανή στις 3-8-2008 το βιβλίο της κ. **Σπυριδούλας Κ. Αλεξανδροπούλου** "*Η Αμπλιανή του Μεσοπολέμου*" (2008). Η παρουσίαση έγινε από την Ιστορικό - αρχαιολόγο κ. **Λίτσα Χατζηφώτη** (βλ. σε άλλη σελίδα) και με την πρωτοβουλία του Συλλόγου "Ο ΣΤΕΦΚΟΣ". Την όλη εκδήλωση παρουσίασε ο συνταξιούχος εκπαιδευτικός κ. **Θ. Χασάνος**. Εκ μέρους της Πανευρυτανικής Ένωσης παρευρέθηκαν οι κ.κ. **Κ. Παπαδόπουλος**, **Αθανάσιος Σταμάτης** και ο αντιπρόσωπος στο Καρπενήσι κ. **Ανάργυρος - Γιάννης Μαυρομούτης**. (Η παρουσίαση του βιβλίου στο επόμενο τεύχος)

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΑΜΑΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΣΤΟ ΑΝΑΡΡΩΤΗΡΙΟ ΠΕΝΤΕΛΗΣ

Διοικητής στο Αναρρωτήριο Πεντέλης τοποθετήθηκε ο κ. **Δημοσθένης Τσιαμάκης**, πρώην βουλευτής του Νομού μας, με απόφαση του Υπουργού Υγείας κ. **Δημ. Αβραμόπουλου**, ο οποίος ορκίστηκε στις 5 Αυγούστου και ανέλαβε υπηρεσία την επομένη, 6 Αυγούστου 2008. Του ευχόμαστε κάθε επιτυχία στα νέα του καθήκοντα.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΝΗΜΗΣ ΣΤΗΝ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΑ

Για πρώτη φορά με απόλυτα ενωτικό χαρακτήρα πραγματοποιήθηκε, με πρωτοβουλία του Δημάρχου Βίνιανης κ. **Γεωργίου**, στην Μαυρομμάτα εκδήλωση μνήμης για τα 29 θύματα της περιόδου 1940-1949, στις 14 Αυγούστου 2008. Η εκδήλωση έγινε στην πλατεία του χωριού, που είναι και το προαύλιο της εκκλησίας και μπροστά σε ένα καλαίσθητο μνημείο, που περιλαμβάνει όλους τους πεσόντες υπέρ "πίστεως και πατρίδος" και αυτούς που "χάθηκαν" κατά τη διάρκεια του εμφυλίου, οι οποίοι, δυστυχώς, είναι και οι περισσότεροι. Ομιλητής της ημέρας ήταν ο **Αθανάσιος Δ. Σταμάτης**, ο οποίος με την ομιλία του κυριολεκτικά αιχμαλώτισε το ακροατήριο. Το πρόγραμμα, εκτός της κεντρικής ομιλίας, περιλάμβανε τρισάγιο, κατάθεση στεφάνων, χαιρετισμούς, 1' σιγή και έκλεισε με τον Εθνικό μας Ύμνο. Ο Πρόεδρος της Π.Ε. κ. **Κώστας Παπαδόπουλος** απηύθυνε σχετικό χαιρετισμό και κατέθεσε στεφάνι.

ΜΑΧΗ ΧΡΥΣΩΣ - ΝΙΜΑΤΙ - ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Η εκδήλωση μνήμης που πραγματοποιήθηκε στη Χρύσω του Δήμου Βίνιανης, στις 17-08-2008, για την 66η επέτειο από την ιστορική μάχη στο Νιμάτι της Χρύσως στέφθηκε από μεγάλη επιτυχία. Οι εορταστικές εκδηλώσεις έγιναν στη θέση Νιμάτι, όπου βασανίστηκαν και εκτελέστηκαν επτά (7) πατριώτες αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης από τους εισβολείς κατακτητές το 1942. Το πρόγραμμα περιλάμβανε Θεία Λειτουργία στον Ι. Ναό Αγίου Σεραφείμ στα στενά της Χρύσως, όπου έγινε και η μάχη κατά των κατακτητών, ακολούθησε τρισάγιο, κατάθεση στεφάνων, 1' σιγή και ο Εθνικός Ύμνος στο Νιμάτι και ακολούθησαν στην πλατεία οι χαιρετισμοί των επισήμων, η κεντρική ομιλία από τον Φιλολόγο καθηγητή κ. **Ηλία Λιάσκο**, Αντιπρόεδρο της Πανευρωπαϊκής Ένωσης και δεξίωση εκ μέρους του Δήμου Βίνιανης.

"ΚΑΦΑΝΤΑΡΕΙΑ 2008"

Επί εξαήμερο η Ανατολική Φραγκίστα απέδωσε τις δέουσες τιμές μνήμης προς το μεγάλο τέκνο της, τον αείμνηστο **Γεώργιο Καφαντάρη**. Οι εκδηλώσεις αυτές, που άρχισαν την Παρασκευή, 8 Αυγούστου 2008 και τελείωσαν την Τετάρτη 13 Αυγούστου 2008, περιλάμβαναν επιμνημόσυνη δέηση, κατάθεση στεφάνων, κεντρική ομιλία, Δημοτική Βραδιά, Αθλητικές δραστηριότητες, τουρνουά ταβλιού, έκθεση φωτογραφίας, προβολή εκπομπής "Μένουμε Ελλάδα" σχετικής με το Δήμο Φραγκίστας, Θεατρική Βραδιά με το Περιφερειακό Θέατρο Καρδίτσας, λαϊκή μουσική βραδιά, πανηγύρι των κλόουν από την ομάδα Θέατρο - Θέαμα του **Νικολάου Μάκκα** κ.ά.

Διοργανωτές των παραπάνω εκδηλώσεων ήταν ο Δήμος Φραγκίστας, το Ίδρυμα Γ. Καφαντάρη, το Τοπικό Συμβούλιο Ανατολικής Φραγκίστας, ο Σύλλογος των εν Αθήναις Ανατολικοφραγκιστιανών οι 12 Απόστολοι και ο Σύλλογος Γυναικών Φραγκίστας.

ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΗΝ ΚΑΣΤΑΝΙΑ ΠΡΟΥΣΟΥ

Ο Σύλλογος Απανταχού Καστανιωτών "Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ" σε συνεργασία με το Δήμο Προυσού διοργάνωσε στις 16-08-2008 με επιτυχία Ημερίδα με θέμα: **"Ιστορία - Παράδοση - Πολιτισμός και Ανάπτυξη: ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ, Η άγνωστη Ιστορία στον Προυσό του σήμερα"**. Σύμβουλος Εταιρεία της διοργάνωσης ήταν το "ΠΟΛΥΤΡΟΠΟΝ - Σύμβουλοι Επιμόρφωσης και Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού", ενώ το συντονισμό της είχε ο Καθηγητής κ. **Κλεομένης Κουτσούκης**. Η Πανευρτανική Ένωση εκπροσωπήθηκε από τον Ταμία κ. **Βασίλειο Σιορόκο**.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟ

Με επιτυχία πραγματοποιήθηκε η μεγάλη πολιτιστική εκδήλωση του δραστήριου Συλλόγου Αγίου Γεωργίου - Παλαιοχωρίου - Νεοχωρίου και Επισκοπής του Δήμου Φραγκίστας, στις 16 Αυγούστου 2008. Πλήθος κόσμου απόλαυσε παραδοσιακή - και όχι μόνο - μουσική, χορό και εκλεκτούς μεζέδες.

Το αίτημα του παραπάνω συλλόγου για την ανάπτυξη της παραλίμνιας περιοχής της Λίμνης των Κρεμαστών με βασικά έργα υποδομής (κατασκευή δρόμων για εύκολη πρόσβαση, ηλεκτροφωτισμός κ.ά.) είναι δικαίωτο και πρέπει οι αρμόδιοι φορείς να το εξετάσουν ανάλογα. Σίγουρα η περιοχή θα αποτελέσει πόλο έλξης πολλών φυσιολατρών, ντόπιων και ξένων...

"ΜΑΧΗ ΚΑΛΛΙΑΚΟΥΔΑΣ" - 30 ΧΡΟΝΙΑ ΜΝΗΜΗΣ

Τριάντα (30) χρόνια συμπληρώθηκαν ήδη, εφέτος, από την έναρξη των εκδηλώσεων στην Καλλιακούδα για την ομώνυμη μάχη (28-29/08/1823). Η επέτειος αυτή γιορτάστηκε δεόντως στις 17 Αυγούστου 2008 με εκδήλωση που συνδιοργανώθηκε από το Σύνδεσμο Μεγαλοχωριτών "Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ", το Σύλλογο "ΚΑΛΛΙΑΚΟΥΔΑ", τους Δήμους Ποταμιάς και Δομνίστας, την ΤΕΔΚ του Ν. Ευρυτανίας και την Πανευρτανική Ένωση. Το πρόγραμμα περιλάμβανε αρχιερατική Θεία Λειτουργία στο καλαίσθητο εκκλησάκι της Παναγίας, επιμνημόσυνη δέηση στο μνημείο πεσόντων, ομιλία από τον Καθηγητή κ. **Χρήστο Γιαννακόπουλο** με θέμα: "Η μάχη της Καλλιακούδας: Τα 30 χρόνια της επετειακής γιορτής μνήμης", κατάθεση στεφάνων, χαιρετισμούς, τήρηση 1' σιγής και τον Εθνικό Ύμνο. Η Πανευρτανική Ένωση εκπροσωπήθηκε από τον Πρόεδρο και το Γραμματέα του Δ.Σ. κ.κ. **Κ. Παπαδόπουλο** και **Αθαν. Σταμάτη**, αντίστοιχα. Κατατέθηκε στεφάνι και ο Πρόεδρος απηύθυνε σχετικό χαιρετισμό.

Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης τιμήθηκε ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Καρπενησίου κ.κ. **ΝΙΚΟΛΑΟΣ** για τα 30 χρόνια ποιμαντορικής του παρουσίας στο Νομό και για τη συμβολή του στη γιορτή μνήμης για τη μάχη της Καλλιακούδας (κάθε χρόνο είναι παρών), ενώ έγινε αναφορά και για τον εμπνευστή και πρωτεργάτη των εκδηλώσεων αυτών αείμνηστο **ΓΙΑΝΝΗ ΒΡΑΧΑ**.

Οι εκδηλώσεις έκλεισαν με το καθιερωμένο πανηγύρι της Καλλιακούδας κατά το οποίο συνηθίζεται οι οργανωτές να προσφέρουν το κρασί, το κρύο νερό η Καλλιακούδα και το φαγητό οι συμμετέχοντες... Την εκδήλωση παρουσίασε ο Πρόεδρος του Συλλόγου "ΚΑΛΛΙΑΚΟΥΔΑ" κ. **Νικόλαος Μπούρας**.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΒΟΥΤΥΡΟ

Με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας της Εκπαίδευσης Το Μικρό Μουσείο Εκπαίδευσης Βουτύρου οργανώνει στις 5-10-2008 ανοικτή εκδήλωση κατά την οποία θα παρουσιαστούν τα προγράμματα του νέου μουσείου εκπ/σης. Πρόεδρος της προσωρινής επιτροπής του παραπάνω μουσείου είναι ο κ. **Ιωάννης Τσίγκας**, Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗ Ν. ΑΛΒΑΝΙΑ

Ο Δήμος Καρπενησίου και το ΚΑΠΗ Καρπενησίου διοργανώνουν τριήμερη επίσκεψη στη Ν. Αλβανία (Άγιοι Σαράντα - Βουλιαράτι - Αργυρόκαστρο), στις 27, 28 και 29 Οκτωβρίου 2008, με αφορμή τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου 1940.

Δηλώσεις συμμετοχής μέχρι 20-10-2008. Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να απευθύνονται στο ΚΑΠΗ Καρπενησίου, τηλέφωνο: 2237021017.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Εκ παραδρομής, στο προηγούμενο τεύχος των Ευρυτανικών Χρονικών, στην εργασία «**Ο Ζητουνίου Ιωακείμ (+1844) από τα Μεγάλα Βραγγιανά των Αγράφων**», δεν δημοσιεύθηκαν οι λεζάντες των εικόνων:

Εικ. 1 (σελ. 46): **Η επιτάφια πλάκα του Ιωακείμ, η οποία φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αλμυρού.** (Ευχαριστώ πολύ το φωτογράφο κ. Βασ. Βούρδα για τη βοήθειά του στην ψηφιακή επεξεργασία της εικόνας.

Εικ. 2 (σελ 48): **Η ομολογία πίστεως του Ιωακείμ, Κωδ. 1471, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας, φ. 24'.**

Εικ. 3 (σελ. 50 άνω): **Το υπόμνημα της εκλογής του Ιωακείμ., Κωδ. 1471, Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας φ. 23'.** Δημοσιεύεται και στο, Δημήτριος Καλούσιος, «**Ο κώδικας της Τρίκκης: 1688-1857 (ΕΒΕ 1471)**», Θεσσαλικό Ημερολόγιο, τόμος 48/2005, σελ. 36. (Ευχαριστώ πολύ τον φωτογράφο στην Ε.Β.Ε. κ. Χρήστο Κολοτούρο για τις φωτογραφίες των χφ.).

Εικ. 4 (σελ. 50 κάτω): **Η δυτική όψη του παλαιού (προ του σεισμού) Ναού του Αγίου Νικολάου Αλμυρού, όπου βρισκόταν το μνήμα του Ιωακείμ με την επιτάφια πλάκα (βλ. Βίκτωρ Κοντονάσιος, *Το Χρονικό του Ιερού Ναού του Αγίου Νικολάου του Αλμυρού*, εκδ. Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Αγ. Νικολάου Αλμυρού, Αλμυρός 2005, σελ. 197).**

Εικ. 5 (σελ. 51): **Η αναφορά του Γραμματέα επί των εκκλησιαστικών Σπ. Τρικούπη προς τον Βασιλέα Όθωνα, ΓΑΚ θ. 38-φ5, Αρ. διεκπ. 52.1 Ναύπλιον 6/18 Ιουλίου 1833** (Ευχαριστώ τον ιστορικό ερευνητή κ. Ανάργυρο-Γιάννη Μαυρομάτη για την μεταγραφή.

Κωνσταντίνος Σπ. Τσιώλης

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΚΩΣΤΑΣ Ι. ΖΗΣΗΣ (1947-2008)

Απροσδόκητα μας άφησε χρόνους, ύστερα από τροχαίο ατύχημα και μετά πολήμερη νοσηλεία, ο εξαίρετος Δάσκαλος, ο ανεξάντλητος ιστορικός ερευνητής, ο ακούραστος συνεργάτης μας και ο θαυμάσιος Άνθρωπος **Κώστας Ι. Ζήσης**. Άφησε την τελευταία του πνοή στις 5 Ιουνίου 2008 και κηδεύτηκε στην ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Νεραίδα Δολόπων Καρδίτσας (πρώην Ευρυτανίας).

Ο αείμνηστος **Κώστας Ζήσης**, σύμφωνα με ιδιόχειρο βιογραφικό του σημειώμα γεννήθηκε το 1947 στη Νεραίδα του Δήμου Ιτάμου Καρδίτσας (πρώην Ευρυτανίας). Ήταν έγγαμος και πατέρας μιας κόρης, της Ιωάννας, τελειόφοιτης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Σπούδασε Δάσκαλος (Παιδαγωγική Ακαδημία) και συνέχισε με επιτυχία τις σπουδές του στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (Τμήμα Φ.Π.Ψ., Διδακτορικό Δίπλωμα "Ιστορία Νεοελληνικής Εκπαίδευσης", στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης), στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης (διετής μετεκπαίδευση) και συμμετείχε σε πλήθος επιμορφωτικών σεμιναρίων.

Υπηρέτησε ως Δάσκαλος - Δ/ντής σε διάφορα ολιγοθέσια και πολυθέσια Δημοτικά Σχολεία, ως Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπ/σης Ν. Φθιώτιδας, Υποδιευθυντής και Δ/ντής του ΠΕΚ Λαμίας και από το 2003 μέχρι του θανάτου του ήταν Προϊστάμενος Επιστημονικής και Παιδαγωγικής Καθοδήγησης της Περιφερειακής Διεύθυνσης Στερεάς Ελλάδας. Πλούσιο ήταν και το διδακτικό έργο στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (υπεύθυνος του μαθήματος "Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης"), στην Αναβάθμιση των Εκπαιδευτικών Π.Ε. (εξομοίωση), στα Τ.Ε.Ι. Λαμίας (Ψυχολογία, Κοινωνιολογία), στα Π.Ε.Κ. Λαμίας και Λάρισας (ως Επιμορφωτής), σε Περιφερειακά Κ.Ε.Κ., ενώ εισηγήθηκε διάφορα θέματα σε σεμινάρια και ημερίδες. Τέλος, οργάνωσε διάφορα επιστημονικά συνέδρια και εισηγήθηκε δεκάδες θεμάτων.

Στο 3ήμερο Επιστημονικό Συνέδριο των Αγράφων, στο οποίο συμμετείχε ως μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής, δήλωσε συμμετοχή και ως εισηγητής με θέμα: "Η έναρξη της Επανάστασης στ' Άγραφα και ο οπλαρχηγός Κώστας Στεριόπουλος ή Βελής", αλλά δεν πρόλαβε... Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου έγινε αναφορά στο έργο του από τον Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής κ. **Κλεομένη Κουτσούκη** και τηρήθηκε 1' σιγή.

Τέλος, συμμετείχε σε διάφορα Διοικητικά Συμβούλια, όπως της Πανελλήνιας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, του Ομίλου Φθιωτών Λογοτεχνών κ. ά. Η κοινωνική προσφορά του υπήρξε μακροχρόνια, συνεχής και αξιόλογη.

Το συγγραφικό έργο του **Κώστα Ζήση** υπήρξε σημαντικό. Σπουδαιότερα έργα του: **"Άγρωφίτες και Καρπενησιώτες Αγωνιστές στην Επανάσταση του 1821"** (Ιστορικές Εκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος, Αθήνα 1983, σ. 445, έργο μνημειώδες για τη γενέτειρά μας), **"Παραμυγδόβιος Εθνική Οδός"**, Αθήνα 1985, **"Η Διδασκαλία μαθημάτων Μονοθέσιων Δημοτικών Σχολείων"**, Αθήνα 2005 κ.ά. Επίσης, πληθώρα άρθρων του δημοσιεύθηκαν σε ημερήσιο και περιοδικό τύπο και σε πολλά έγκυρα περιοδικά.

Ο αείμνηστος **Κώστας Ι. Ζήσης** θα μείνει για πάντα στη μνήμη μας ως ο θαυμάσιος Άνθρωπος (του περίσσευε η αξιοπρέπεια, η ευαισθησία, η καλοσύνη), ως ο εξαίρετος Επιστήμονας και ο υπέροχος οικογενειάρχης και ο μεγάλος Ευρυτανολάτρης.

Ας είναι αιώνια η μνήμη του και ελαφρύ το χώμα που τον σκεπάζει!

Κ.Α.Π.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΚΟΝΤΟΜΕΡΚΟΣ (1934 - 2008)

Με μεγάλη συγκίνηση, αλλά και θλίψη, αποχαιρέτησαμε για το αιώνιο και χωρίς γυρισμό ταξίδι, στις 19 Αυγούστου 2008, τον αγαπητό σε όλους τους Ευρυτάνες γιατρό **Τάσο Κοντομέρκο**. Έφυγε από κοντά μας μετά από πολύμηνη ασθένεια στις 18 Αυγούστου 2008, ημέρα Κυριακή και κατά την οποία πραγματοποιείταν η εκδήλωση στην αγαπημένη του Καλλιακούδα για την επέτειο της ομώνυμης μάχης.

Ο αείμνηστος γιατρός γεννήθηκε στο Μεγάλο Χωριό το 1934. Ήταν γιος του **Κωνσταντίνου Κοντομέρκου** και της **Αγαπούλας**, το γένος **Κωνσταντίνου Πουρνάρα**. Η αδελφή του **Ελένη** υπήρξε θύμα του εμφυλίου πολέμου, ο δε αδελφός του μακαριστός **Τιμόθεος** διέπρεψε ως ποιμενάρχης - ιεραπόστολος στη Μητρόπολη Κεντρίας Αφρικής (Ουγκάντα κ.λπ.). Μετά την αποφοίτησή του από το Δημοτικό Σχολείο Μεγάλου Χωριού εγκαταστάθηκε στην Αθήνα ως φιλοξενούμενος των θείων του **Δημητρίου** και **Βασιλικής Μπουρνάζου** (το γένος **Πουρνάρα**), όπου και τελείωσε το Νυκτερινό Γυμνάσιο Παγκρατίου, εργαζόμενος παράλληλα σε ιδιωτική κλινική. Τελειώνοντας το Γυμνάσιο Παγκρατίου μετανάστευσε στη Γερμανία, όπου σπούδασε και ο αδελφός του μακαριστός Τιμόθεος. Εγκαταστάθηκε στο Κίελο, όπου και σπούδασε Ιατρική στο εκεί Πανεπιστήμιο, εργαζόμενος παράλληλα στη Γερμανία και στη Νορβηγία, ώστε να μπορεί να ανταπεξέρχεται στις απαιτήσεις των σπουδών του.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα και αφού υπηρέτησε στην Άρτα ως αγροτικός ιατρός εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου ειδικεύθηκε στη Ρευματολογία στο Ασκληπιείο Βούλας. Πιστεύοντας στις αρχές του Ε.Σ.Υ. και θέλοντας να βοηθήσει για την επιτυχία του, διορίστηκε στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο Αθηνών ("Γεώργιος Γεννηματάς"), τοποθετήθηκε Διευθυντής της Ρευματολογικής Κλινικής από όπου και συνταξιοδοτήθηκε.

Ως Γιατρός ο **Τάσος Κοντομέρκος** τήρησε στο απόλυτο τον Όρκο του Ιπποκράτη και βοήθησε σε μέγιστο βαθμό ΟΛΟΥΣ τους ασθενείς του. Έντιμος, αφιλοχρήματος, υποδειγματικός στην υπηρέσισά του, άκακος, έμπιστος, ηγίων τόνων πάντα με το χαμόγελο στα χείλη του σκόρπιζε με απλοχεριά την Αγάπη του και ταυτόχρονα την αισιοδοξία στον κάθε ασθενή. Αρκετοί συμπατριώτες μας βρήκαν το στήριγμά τους στον Τάσο.

Ο αείμνηστος γιατρός στο σπίτι του κ. Μιχ. Σταφυλά. Στην πρώτη σειρά η κ. Αιμιλία Κουτσούκη και ο κ. Μ. Σταφυλάς. Πίσω ο αείμνηστος αδελφός του Γιατρού μακαριστός Επίσκοπος Κεντρίας Αφρικής Τιμόθεος, ο κ. Κλ. Κουτσούκης, η σύζυγος του Γιατρού, ο ίδιος και η μητέρα της κ. Κουτσούκη. (Φωτ. : Θέμις Σταφυλά)

Η πολύχρονη κοινωνική και πολιτιστική προσφορά στον τόπο μας αναγνωρίζεται από όλους τους Ευρυτανές. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι αποτελούσε πάντα το στυλοβάτη πολλών Διοικητικών Συμβουλίων σε κορυφαία Ευρυτανικά Σωματεία και Συλλόγους. Ποτέ δεν επιδίωξε πρωτοκαθεδρία. Πάντα από τη θέση του Αντιπροέδρου έδινε αυτά που έδινε. Η Πανευρυτανική Ένωση είχε την τιμή να τον έχει ως μέλος πολλών Διοικητικών Συμβουλίων της και μεγαλύτερη τιμή της ήταν να τον έχει ως υπευθύνου της Ομάδας Αλληλεγγύης των Γιατρών της, που δίκαια χαρακτηρίστηκαν ως οι "Καλοί Σαμαρείτες". Οργάνωσε δεκάδες εξορμήσεων σε απομακρυσμένα χωριά της Ευρυτανίας με γιατρούς διαφόρων ειδικοτήτων, οι οποίοι εξέτασαν εκατοντάδες ασθενείς και έσωσαν, κυριολεκτικά, ζωές. Αναμνηστικά άλμπουμ των εξορμήσεων αυτών παρέδωσε προ ολίγων μηνών σε επίσκεψή στο σπίτι του του Προέδρου της Ένωσης κ. **Κώστα Παπαδόπουλου** και του Ταμία κ. **Βασίλη Σιορόκου**. Ο ίδιος στο κρεβάτι του πόνου δεν μπόρεσε να μας μιλήσει, εξουσιοδότησε όμως προς τούτο την αγαπημένη του εξαδέλφη κ. **Μαίρη Καλιάνη**, η οποία του συμπαραστάθηκε μέχρι τέλους... Τα άλμπουμ αυτά αποτελούν κειμήλια για την ιστορία της Πανευρυτανικής Ένωσης.

Τεράστια όμως υπήρξε και η προσφορά του αείμνηστου Γιατρού προς την ιδιαίτερη πατρίδα του, το Μεγάλο Χωριό. Όλοι αναγνωρίζουν το πάθος και την Αγάπη προς τη γενέτειρά του, μέσω του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών "Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ", του οποίου ήταν Πρόεδρος κατά τα τελευταία χρόνια. Το Λαογραφικό Μουσείο του Μεγάλου Χωριού του οφείλει τα πάντα. Πρόσφερε σ' αυτό άπειρες ώρες δουλειάς και το έκανε πανελλήνια γνωστό. Εξάλλου όπως ο ίδιος έλεγε, το θεωρούσε ως "παιδί" του. Σύμφωνα με επιθυμία του, τα ποσά αντί για στεφάνια κατά την κηδεία του κατατέθηκαν υπέρ του Μουσείου του χωριού του και για το "Χαμόγελο του Παιδιού".

Το Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης έχοντας υπόψη το μέγεθος της προσφοράς του αείμνηστου **Τάσου Κοντομέρκου**, με ομόφωνη απόφασή του, μόλις πληροφορήθηκε το θάνατό του, εξέδωσε το παρακάτω ψήφισμα:

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Πανευρυτανικής Ένωσης μόλις πληροφορήθηκε τον θάνατο του Ιατρού **Αναστασίου Κοντομέρκου**, εκλεκτού μέλους της ιστορικής Πανευρυτανικής Ένωσης και επί σειρά ετών αξιωματούχου του Δ.Σ. της και υπεύθυνου της Ομάδας Αλληλεγγύης των Γιατρών της ("οι Καλοί Σαμαρείτες") συνεδρίασε εκτάκτως και απεφάσισε ομόφωνα τα παρακάτω:

- 1.- Να εκφράσει τα ειλικρινή συλλυπητήρια προς την οικογένεια και τους λοιπούς συγγενείς του εκλιπόντος.
- 2.- Να παραστεί ο Πρόεδρος και μέλη του Δ.Σ. στην εξόδιο ακολουθία.
- 3.- Αντί στεφάνου να κατατεθεί χρηματικό ποσό στο Λαογραφικό Μουσείο Μεγάλου Χωριού.
- 4.- Να πραγματοποιηθεί στη μνήμη του εξόρμηση της Ομάδας Αλληλεγγύης των Γιατρών της Πανευρυτανικής Ένωσης στο Δήμο Ασπροποτάμου, με την έναρξη του νέου διδακτικού έτους.
- 5.- Να δημοσιευθεί το παρόν ψήφισμα στον ευρυτανικό και ευρύτερο τύπο.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

ΚΩΣΤΑΣ ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΑΝ. Δ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Παρόμοιο ψήφισμα μας έστειλε προς δημοσίευση και το "ΙΔΡΥΜΑ ΓΑΖΗ - ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ", στο Δ.Σ. του οποίου ήταν Αντιπρόεδρος, καθώς και ο Δήμος Δομνίστας.

Στην εξόδιο ακολουθία, που έγινε στον Ιερό Ναό του Νεκροταφείου της Νέας Σμύρνης, παρευρέθηκαν αρκετοί συμπατριώτες μας. Με πούλμαν, ειδικά ναυλωμένο, πολλοί συνδημότες του, με πρώτους το Δήμαρχο Ποταμιάς κ. **Ίβρο** και τον εφημέριο του χωριού π. **Κωνσταντίνο Λαμπαδάρη** κατέφθασαν στο Κοιμητήριο της Νέας Σμύρνης όπου εψάλη και η νεκρώσιμη ακολουθία στην οποία έλαβαν μέρος ακόμη και ο σεβάσμιος Μεγαλοχωρίτης πρωτοπρεσβύτερος π. **Κωνσταντίνος Βαστάκης**, επί σειράν ετών συνεργάτης του στο Σύνδεσμο και στο περιοδικό "Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ" και ο π. **Ταξιάρχης Λώλος**, ευρυτανικής καταγωγής και αυτός. Το Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης εκπροσωπήθηκε από τον Πρόεδρο κ. **Κώστα Παπαδόπουλο**, ο οποίος και κατέθεσε ένα "λατσούδι" από έλατο της Καλλιακούδας (την προηγούμενη ημέρα ήταν παρών στην Καλλιακούδα στις εκδηλώσεις για την ομώνυμη μάχη, οπότε και έγινε γνωστός ο θάνατος του Γιατρού), ο Αντιπρόεδρος κ. **Ηλίας Λιάσκος** και ο Αναπληρωτής Ταμίας κ. **Κώστας Φούκας**.

Σημειώνεται ότι η αιωνόβια μητέρα του **Αγαπούλα Κοντομέρκου**, σύμφωνα με επιθυμία του γιου της, δεν έμαθε ποτέ το θάνατό του μέχρι στις 22-09-2008 οπότε μας άφησε και αυτή χρόνους. Στην εξόδιο ακολουθία της παρέστη εκ μέρους του Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης ο Ταμίας κ. **Βασίλης Σιορόκος**.

Ας είναι αιώνια η μνήμη τους και ελαφρύ το Νεοσμυρνιώτικο χώμα που τους φιλοξενεί.

Κ.Α.Π.

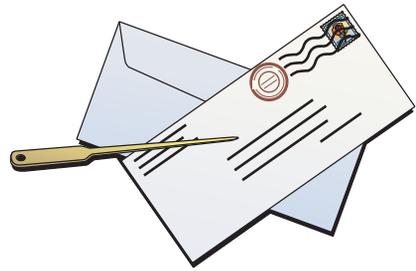

**ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙΤΕ
ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΜΟΥΣΕΙΟ
ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ
ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΕΤΕ
ΠΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΙ
ΖΟΥΣΕ Ο ΕΥΡΥΤΑΝΑΣ
ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ**

Τηλέφωνα συνεννόησης: 22370-41502 – 41245

**Ημέρες – Ώρες Λειτουργίας: Παρασκευή - Σάββατο - Κυριακή και αργίες
10.30 – 15.00 από 1/10 έως 31/5 10.00 - 14.00 και 18.00 - 20.00 από 1/6 έως 30/9**

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

ΠΑΝΕΠΥΡΤΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ 17- 4ος ΟΡΟΦΟΣ

10552 ΑΘΗΝΑ

Πληροφορίες: Κ. Παπαδόπουλος

Τηλέφωνο - FAX: 2103240001- 2106920004

Αθήνα, 7 Ιουλίου 2008

Αριθ. Πρωτ.

68

ΠΡΟΣ: Τον Μακαριώτατον Αρχιεπίσκοπον
Αθηνών και Πάσης Ελλάδος
κ.κ. **Ιερώνυμον**
Ενταύθα

Μακαριώτατε,

Οι απανταχού γης Ευρυτάνες, τη πρωτοβουλία της Πανευρυτανικής Ενώσεως και τη συνεργασία του Δήμου Αγράφων, της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Ευρυτανίας και του Ευρωπαϊκού Κέντρου Ευρυτανικών Σπουδών και Μελετών, διοργανώνουν τη 8η, 9η και 10η Αυγούστου έ.έ. εις το περίπυστον χωρίον Άγραφα τριήμερον συνέδριον με θέμα: "Τα χωριά των Αγράφων στη διαδρομή της Ιστορίας".

Θα ήτο εξαιρετική τιμή δι' άπαντας τους μετέχοντας ίνα διά της παρουσίας της Υμετέρας Μακαριότητος ευλογήσητε το συνέδριον τούτο. Και ταύτα βεβαίως παρακλητικώς και ουχί κατ' απαίτησιν.

Διαβεβαιούμεν πάντως ότι η μεθ' ημών παρουσία Υμών θα δώση χαράν πάσιν ου την τυχούσαν.

Μετά του εποφειλομένου σεβασμού
και εν προσκυνήσει
διά την Πανευρυτανικήν Ένωσιν
Ο Πρόεδρος

ΚΩΝ. ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

† Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ Β΄

Αριθμ. Πρωτ./Χ/ΕΞ. 26902008

Έν Αθήναις τη 25η Αύγουστου 2008

Αξιότιμον
κ. Κώσταν Παπαδόπουλον
Έκπαιδευτικόν-Συγγραφέα
Πρόεδρον Πανεργιτανικῆς Ένωσης
Κλεισθένους 17 (Μέγαρον Τσούκα)
105 52 ΑΘΗΝΑΣ

Αξιότιμε κ. Παπαδόπουλε,

Μέ πολλή χαρά έλαβον όλα τά δημοσιεύματα για τίς πανέμορφες
κωμοπόλεις και τά χωριά τῆς Εύρυτανίας και θερμότατα σὰς εὐχαριστῶ.

Όλα πεπληρωμένα ιστορία, θρύλους, φυσικέσ όμορφιέσ, ἦθη, ἔθιμα,
συνελόντ' εἰπεῖν ἑλληνορθόδοξοσ πολιτισμόσ!

Συγχαίρων για τίς δραστηριότητέσ σας εὐχομαι κάθε εὐλογία τοῦ Θεοῦ
στή ζωή και τά ἔργα σας.

Μετ' εὐχῶν διατύρων

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Ζαγανιάρη Ελένη	ΕΥΡΩ 15,00	Δέπος Δημ.	15,00
Ζαγανιάρης Δημ.	15,00	Θάνος Κων.	15,00
Νιαβής Ευάγγελος	15,00	Βελαέτης Δημ.	15,00
Μερμύγκης Παν.	15,00	Λύτρας Κ.	15,00
Παπαδήμος Θεοφάνης	15,00	Κοντός Δημ.	15,00
Τόλης Κων.	15,00	Κορέντζελος Ι.	15,00
Μπουμπουρήs Ηλίας	20,00	Παλαίος Ηλίας	15,00
Τσίγκας Δημ.	20,00	Κωνσταντόπουλος Ι.	15,00
Κουτσούκη Αιμιλία	15,00	Μήτσιοι Κων.	15,00
Χαρδαλιάς Γ.	15,00	Ανδρώνης Κων.	10,00
Λαγιάδης Ι.	15,00	Κολόκας Χρ.	15,00
Πριόβολος Β.	15,00	Δροσίνης Φ.	15,00
Κοκοτίνης Σεραφείμ	30,00	Φούκας Κ.	15,00
Κατσομήτρος Μιχάλης	20,00	Παπαδοπούλου Ευαγγελία	15,00
Τσατσούλης Ν.	15,00	Φούκας Γ. Κων.	20,00
Φούντας Ανδρέας	15,00	Καραλής Γ.	15,00
Λάγαρης Γ.	20,00	Δεληκωστοπούλου Δήμ.	15,00
Μπασταής Παν.	15,00	Σκαρβέλης Γ.	15,00
Φλώρος Γ.	15,00	Τσιαμπόκαλος Δ.	20,00
Φλώρου Αλεξάνδρα	15,00	Βασιλείου Κ.	15,00
Παπατζήμας Στέφανος	15,00	Ζαχαράκης Χρ.	15,00
Ζούμπος Ιωάννης	15,00	Φούκα Αθανασία	15,00
Χαλκιά Βασιλική	50,00	Βασιλόπουλος Στ.	20,00
Τσίγκας Παναγιώτης	15,00	Νιαβής Β.	15,00
Καρλιάμπας Νικ.	15,00	Ψιχάλης Ν.	20,00
Κατσιάδας Θεόδωρος	50,00	Κιούση Ιουλία	15,00
Τσίπρας Ηλίας	15,00	Τσίπρας Κων.	20,00
Σκεντέρης Γ.	15,00	Σκεντέρης Κ.	15,00
Μπαμπαλής Θεόδ.	20,00	Χαλκιαδάκη Εύα	20,00
Νιαβής Δημ.	15,00	Γεωργαλή Αναστασία	15,00
Κάππας Δημ.	15,00	Γεωργαλής Νάσος	15,00
Τσιώλης Κων.	20,00		
Κίτσιοι Χρήστος	20,00		

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το Δ.Σ. της Πανευρυντανικής Ένωσης εκφράζει τις ολόθερμες ευχαριστίες του στους παρακάτω μεγάλους χορηγούς:

1.- κ. Στέφανο Κωστούλα, επιχειρηματία από τα Άγραφα, για τη δωρεά ποσού πέντε χιλιάδων (5.000,00) ΕΥΡΩ για τη διοργάνωση του 3ήμερου Επιστημονικού Συνεδρίου στα Άγραφα (8, 9 και 10 Αυγούστου 2008)

2.- Αιδεσιμότητα εφημέριο Αγράφων π. Σωτήριο Σαλαμάρα, γιατί με πρωτοβουλία του συγκεκριμένου ποσό πεντακοσίων (500,00) ΕΥΡΩ από νέους της Ενορίας του, για τη μετάφραση ονομάτων του Δήμου Αγράφων από τουρκικά κατάστιχα του 1454/55.

3.- κ. Νεκτάριο Σωτ. Σκάνδαλο, για τη δωρεά ποσού τετρακοσίων (400,00) ΕΥΡΩ.

Κυκλοφόρησε το νέο βιβλίο με τίτλο:

**"ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΡΙΚΕΛΗΣ
(1915-1996)
Ο ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΟΣ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ"**

και διατίθεται από το βιβλιοπωλείο της ΕΣΤΙΑΣ, Σόλωνος 60, Αθήνα 106 72, τηλ.: 210 3612103.

Το βιβλίο παρουσιάζει τη ζωή, το έργο και τους αγώνες του Γιάννη Κρικέλη. Το κείμενο είναι σκιαγράφηση μιας προσωπικότητας και συγχρόνως απεικόνιση μιας εποχής.

Αξίζει να το διαβάσει όποιος πιστεύει ότι πάντα θα υπάρχουν άνθρωποι, έστω και λιγοστοί, που ζουν μόνον για να δημιουργούν και να προσφέρουν χωρίς ιδιοτέλεια, κι αγωνίζονται γι' αυτόν το σκοπό ανεξάρτητα από τα φυσικά ή τεχνητά εμπόδια που ενσκήπτουν στο διάβα τους.

Η πρόταση του Γιάννη Κρικέλη για ένα άρτιο και ολοκληρωμένο Εθνικό Σύστημα Υγείας εξακολουθεί να είναι επίκαιρη σήμερα όπως είναι το ιατρικό του σύγγραμμα που κυκλοφορεί ακόμη τώρα μετά 48 χρόνια από την πρώτη του έκδοση.

ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ 17
(4ος όροφος) 105 52 Αθήνα
Τηλ.: 210 3240001 - 210 6920004

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΓΡΑΝΙΤΣΙΩΤΩΝ
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ
Π.Π.ΓΕΡΜΑΝΟΥ 136, ΒΥΡΩΝΑΣ
Τηλ.: 210 7656600

Η Πανευρυτανική Ένωση και η Αδελφότητα Γρανιτσιωτών Ευρυτανίας

Σας προσκαλούν

στη Θεία Λειτουργία με αρτακλασία που θα πραγματοποιηθεί στο Παρεκκλήσιο του Αγίου Νεομάρτυρα Μιχαήλ του εκ Γρανίτσας (Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βύρωνας), στις **19 Οκτωβρίου 2008**, προς τιμήν των Ευρυτανών Αγίων.

Κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας θα μιλήσει για τους Ευρυτανούς Αγίους

ο Πρωτοπρεσβύτερος π. **Γεώργιος Χρυσασφογγόργος**,

Εφημέριος του Ιερού Ναού Ευρυτανών Αγίων Καρπενησίου.

Μετά τη Θεία Λειτουργία θα δοθεί δεξίωση, κατά τη διάρκεια της οποίας θα τιμηθεί ο ευρυτανικός καταγωγής χρυσός παραολυμπιονίκης **Χρήστος - Αλέξανδρος Ταμαξής**.

Με τημή

Τη Διοικητική Συμβουλία

Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βύρωνας, Απόλλωνας 8 - Ζωοδόχου Πηγή, Βύρωνας.

Λευκωφρέα που εδμητηρέζου:

- Αγίου Φαναρίου - Ακαδημίας - Ζωοδ. Πηγής (732) (Στάση 14η Φαρμάκων)

- Ακαδημίας - Καρό (703) (Στάση 1η Αναπηρική)

- Ακαδημίας - Στρατόν. Σακέτα (204) (Στάση Διαπαύραση)

II Gallery Βλαχούλη στις περιηγητικές

στα εγκαίνια της έκθεσης του ζωγράφου

Θανάση Μπακογιώργου

με τις ενότητες

«καθρέπτες» & «Βυζαντίου μνήμες»

την Παρασκευή 17 Οκτωβρίου 2008, μετά τις 7.30μμ.

Απόγευμα έκθεσης 17-31 Οκτωβρίου 2008

Αντικιά 22-4η μέρη: ώρα 18:00 - 21:30, ατομάρα 18:00 - 23:00

Σάββατο και ατομάρα επίστεμα κλειστά

GALLERY ΒΛΑΧΟΥΛΗ, Καποδιστριακού 1 (πρώην παλαιά Αθήνα), Τηλ: 210 251259

«ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ»

Κωδικός 6464

Τριμηνιαίο Περιοδικό
για την προβολή της Ευρυτανίας
Ιδιοκτήτης «Πανευρυτανική Ένωση»
Κλεισθένους 17, 105 52 Αθήνα
Τηλ./Fax: 210 32.40.001 - 210 69.20.004
Α.Φ.Μ.: 90110283 - Α' Αθηνών

Εκδότης - Διευθυντής
Κων. Α. Παπαδόπουλος
Δαβάκη 13, 115 26, Αθήνα
Τηλ./Fax: 210 6920004

Διευθυντής Σύνταξης
Μιχάλης Σταφυλάς
Χατζοπούλου 49, 176 41 Καλλιθέα
Τηλ.: 210 9588333

Σελιδοποίηση - Εκτύπωση
Στιγμή ΕΠΕ - Τηλ.: 210 72.11.200

Το Δ.Σ. της «Πανευρυτανικής Ένωσης»
Πρόεδρος: Κων. Α. Παπαδόπουλος
Αντ/δρος: Ηλίας Λιάσκος
Γραμματέας: Αθ. Δ. Σταμάτης
Ειδ. Γραμ.: Στέφ. Παπατζιάς
Ταμίας: Βασ. Σιορόκος
Βοηθός Ταμίας: Κων. Φούκας
Έφορος: Δημ. Ι. Φαλλής
Μέλη: Αγαθοκλής Μπακογιάννης
Θεόδωρος Μπαμπαλής

Αντιπρόσωποί μας:
Καρπενήσι: Ανάργυρος-Γιάννης Μαυρομήτης,
Λαμία: Αρχοντούλα Ζωγραφοπούλου-Τσιάμη
Η.Π.Α.: Ανδρέας Καμπιζώνης.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια: 20 ευρώ
Εξωτερικού: Δολ. ΗΠΑ 35
Ν.Π.Δ.Δ. - Δήμων
Τραπεζών, Οργανισμών 35 ευρώ

Εμβάσματα - συνδρομές να στέλνονται
στον Ταμία κ. Βασίλη Σιορόκο
Κλεισθένους 17, 105 52 Αθήνα

2008: Έτος Κατσαντώνη

ISSN 1109-9771